

JOHNSON
MEKTUBU
MESELESİ

YÖN

HAFTALIK GAZETE

TÜSTAN

DAHAMUTLU BİR YILI!

OKUYUCUDAN YÖNE

Komünizmle mücadele!

Sağmalcılar İstanbul'un bittiğinde, çoğunun işçi olduğu 70 bin nüfuslu, kanalizasyonsuz, susuz, sokakları çamurlu bir yer. Çevresi fabrikalarla dolu. Bu fabrikaların işçileri günde üç vardiye halinde aylık ücretleri 300 - 400 liraya kadar koca nöbetleşe çalışmaya gidergelirler. Çocuklarını sonsuz bir istekle okutmak isterler. Ama okula yazdırmak, ellerine de 25 kuruş simit ya da dergi parası vermekten gayrisi gelmez. Bu çocuklar lastik sandaletlerle yağmurda, karda okullarına gider, sahihsizlikleri, bakımsızlıklarıyla sokaklarda oynarlar. Yüzde 15'i ancak ilkokul sonrası okullara gidebilir. Diğerleri çırak, minibüs muavini olurlar...

İşte burada, bu çocukların 200 öğretmeni içinden üç öğretmen Sağmalcılar Komünizmle Mücadele Derneğini kuruyorlar. Binalarını döşeyip açış töreni yapıyorlar. Öğretmenlere de birer çağrı salıyorlar. Sağmalcıların her yönüne duyurular asıp, dağıtıyorlar.

Törenlerini kırk dakika — câminin dağılmasını beklemekle — geçerek açtılar. Yetmiş - seksen kişinin bulunduğu bu toplantının konuşmalarını çok kuvvetli hoparlörlerle Sağmalcılar meydanı ve ana caddesine verdiler. Ama kendilerinden, gazetecilerden, az bir meraklı grubundan ortaya çıkan bu topluluğa yukarıda anlatmaya uğraştığım halk katılmadı. Dinlemedi.

Ertesi günü, Derneğin Genel Başkanının tefrikalarını yayınladığı bir gazete «Kalabalık bir halk topluluğunun takip ettiği, Sağmalcılar Komünizmle Mücadele Derneğinin açılış merasiminde Darendelioglu... dedi. Bir öğretmen de...» diye bir haber çıkardı.

Gelelim konuşmalara: Genel Başkanları Darendelioglu, bir saat kadar kin, nefret dolu yavrlak cümlelerle konuştu. (Konuşmasının bir kısmına dek sesinin tonu ile tavri ile alkış beklediği halde alkışlayan olmadı.) Sonra dünya alanında armağan almış olan sanatçıları komünist diye «teşhir» ettiklerini ve artık zararsız duruma getirdiklerini söyledi. «En mühim şey bunları Türkiye'de komünist diye teşhir etmektir» dedi. Bir kaç örnekten sonra A. Nesini verdi. «O artık teşhir edildi. O artık birşey yapamaz. Onun komünistliğini Karstan Edirne'ye herkese duyurduk. artık zararsız oldu» dedi. Ve şunları nakletti: «Şimdi, sevgili dinleyicilerim bakın! Bu Moskof uşağını teşhir etmeseydik ne olacaktı? Ama şimdi biliyoruz. Mani oluyoruz. Olmasaydı n'olacaktı? Bunun kitapları var. Bizim 12 - 13 yaşındaki çocuklarımız bunları bilmeden alıp okuyacaktı. Ve onlar da Allah korusun onun gibi olacaktı.

Bir de hepimizin bildiği Çetin Altan var. Ama mahkum olmadığı için ona komünist diyemiyceğiz!»

Sonra kökü dışarıda komünist, Moskof uşağı dediği sanatçılarımızın «birer azıllı aile düşmanı» olduklarını «ispatla-

maya» geçti. (İşte buradan itibaren dinleyiciler duyduklarının (!) şaşkınlığı içinde konuşucuyu alkışlamaya başladılar.) Örnek olarak M.C. Anday'ı aldı. Cumhuriyet gazetesinden bir buçuk yıl önce yayınlanmış denemesinden bir cümle okudu. Cümle: «Buluğa ermemiş kızların babalarına karşı duyduğu his» diye Freud'un bilimsel açıdan açıkladığı, Dostoyevsky'yi ve diğer sanatçıların işlediği Oedipus kompleksi gibi psikolojiye ve sanata değin bir cümleydi. Yazının bu cümlesini okuduktan sonra: «Bakın bakın! Görüyor musunuz? Haşa hasa 12 - 13 yaşlarındaki kızlarımızın babalarıyla yatmasını istiyor. Sonra da kalkıp sosyalist geçiniyorlar. Zaten sosyalizm komünizme giden yoldur ya, ama bu meseleyi fazla uzatıp zamanınızı almıyayım.» deyince dinleyicilerin nefret ifadeleri görüldü ve alkış sesleri duyuldu.

Ve ekledi «Şimdi iyi düşünün arkadaşlar, orta okula giden körpeçik yavrularımız ders kitaplarında bu adamların şüphelerini, yazılarını okuyorlar. Gazetelerde mecmualarda bunların yazılarını okuyorlar. Yazılarını şurda burda görünce elbette, bu amcalarının dediklerine inanmaya başlayacaklar. Bakın, bakın! Kökü dışarıda komünistler nasıl çalışıyorlar, görüyor musunuz? Yazısını size okuduğum adam üstelik T.R.T. dedi de. Bu gibiler T.R.T. ye sızınca T.R.T. nasıl olur? Şimdi radyoya bir cinsiyet saati koymuşlar. Ahlakımızı zedelemek için ne lazıma yapıyorlar. Dinliyor musunuz o saati? Aman aman yavrularımızı Allah korusun.»

Sonra tiyatrolara geçti. «Sirtunda onbeş bin liralık kürkle riyle sosyemiz gidip bu kökü dışarıda komünist eserleri alkışlıyorlar, Düşünmüyorlar ki bu eserler kendilerinin aleyhine! İşte anlayın, anlayın da görün milletçe ne büyük gaflet içindeyiz. Önce bu halkı gafletten uyandırmalıyız. Bakın komünizmle mücadele etmek istiyorsak önce gafletten uyandırmaya çalışmalıyız. Evet bu halk fakirdir. Komünistler için en müsait zemin ama gaflet onlar için daha iyi gelir. Bunun için önce gafletten uyanalım. Uyandırmazsak Allah korusun Macaristan gibi oluruz... Gafletten uyardırmanın yolu da komünistleri teşhir etmektir.»

Konuşmacı sık sık kullandığı komünist kelimesinin başına bir «kökü dışarıda» sözü de ekliyordu. Yine böylesi bir cümlede «Türkiyedeki dışarıda idare edilen faal komünistlerin sayısı 1955 de üç bin iken 1964 de oniki bini bulmuştur» idi. Bu haberini ise «Dünya antikomünistlerinin Fransadaki bir yayın organından aldığı» söyledi. Böylece kökü dışarıda bir faaliyeti, Türkiye'nin bile bilmediği rakamları ülkemizden gizlice elde ettiğini, kendisinin de bunlarla işbirliği kurduğunu belirtmiş oldu.

Konuşması arasında, Atatürk'ü andığında hep «Büyük asker Mustafa Kemal Paşa» diyordu. Bu, galiba Atatürkçülük anlayışını anlatmaya yetiyor... Onun için Atatürk'ün ne-reye kadar kabul edileceği be-

BASINDAN

ULUS

MESELELER ARASINDAKİ «TEHLİKELİ ALAKALAR»

Genel Müdürlerin değiştirilmesi olayı, Türkiye'de bir yeni kriz doğuracaktır. Doğurmadır.. Çünkü bu olay Türkiye'de bir kriz doğurmazsa, Türk demokrasisinin memlekete yararlı işleyebileceğinden de, bağımsızlığımızın korunabileceğinden de şüphe etmek gerekir.

Değiştirilen Genel Müdürler arasında, yabancı ortaklıkların çıkarlarına ve sömürme tertiplerine karşı, Türkiye'nin haklarını ve yararını cesaretle savunmuş kişiler vardır. Bu kişilerin, işlerinde, herhangi bir başarısızlık ları değil, ancak üstün başarıları görülmüştür.

Onun için, Genel Müdürlerin değiştirilmesi olayı, olağan bir «idari tasarruf» sayılmaz. Gerçi iktidar, yaptığı işleme öyle bir görünüm vermek üzere, başka nedenlere dayanan - veya «iktidarın takdiri» den başka bir gerekçeyle dayanmayan - bazı işlemlerin de kararnamelelerini aynı zamana rastlatmıştır. Fakat, bu, kimseyi kandıramıyacak bir zayıf kamuflajdan ibarettir.

Acı gerçek çirliçiplak ortadadır: Türkiye'nin yararı ile Batı dünyasındaki iş çevrelerinin çıkarları çatıştığında, Adalet Partisi iktidarı, Türkiye'nin yararını korumak isteyen yöneticilere, işletmelelere düşman kesilmektedir.

Buna sessiz sedasız katlanmak, kapitolisyonların kısa zamanda bütün ağırlığıyla geri gelmesine, ekonomik ve dolayısıyla siyasal bağımsızlığımızın göz göre göre ve süratle kemirilmesine katlanmak demektir.

Gerçi, bazı aşırı iyiniyetlilerle, «sureti hak»dan görünen bazı kötü niyetliler,

— Şimdi ortada, bütün iç çekişmelerin durmasını gerektiren, Kıbrıs gibi bir milli dava var; böyle bir zamanda, bir kaç Genel Müdürün değiştirilmesini mesele yapıp da kriz yaratmak ve milli birliği sarsmak, memleket menfaatleriyle bağdaşmaz, yollu öğütler vermeğe, iri sözler söylemeğe kalkışabilirler.

Oysa, Genel Müdürler meselesi, Kıbrıs sorunuyla da yakından ilgilidir.

Bir iktidar, Türk topraklarının servet kaynaklarını yabancı sömürücülüğüne karşı korumak isteyen yurtsever, milliyetçi, dürüst insanları cezalandırıyor, topluma uyanan ve uyanacak bütün tepkilere rağmen, onları cezalandırmağa kendini mecbur sayıyorsa, o

iktidarın, Kıbrıs topraklarındaki Türk haklarını korumak için gerekli direnişi gösterebilmesi, bunun için gerekli dış politika kararlarını alıp yürütebilmesi herhalde beklenemez.

Partileri ne olursa olsun, hiç bir yurtsever ve milliyetçi Türk, o arada, Kıbrıs sorununun heyecanını yitirende duyan gençlik, Genel Müdürler olayı ile Kıbrıs sorunu arasındaki bu bağlantıyı gözden uzak tutmamalıdır.

Sayın Süleyman Demirel, tam petrol meselemiz bir milli dava olarak ele alındığı ve Kıbrıs konusunda müttetiklerimiz (özellikle Johnson Amerikasının) olumsuz davranışlarına karşı bazı yapıcı dış politika tedbirlerine girişildiği sırada Türk politika sahnesine çıkarılmıştır ve daha politika sahnesine çıkarken, milli petrol davasına ve o dış politika tedbirlerine cebe almıştır.

Sayın Süleyman Demirel, Adalet Partisi Genel Başkanlığına gelmeden ve Türkiye'nin Başbakanı adayı olmadan bir kaç gün önceye kadar, Türk halkının, o arada Adalet Partililerin büyük çoğunluğu için, bilinmeyen bir kimse idi. Bazı Adalet Partili yayın organları, bu bilinmeyen insanı, Türk halkına takdim ederken, «Türkiye'deki geniş halk kütelleri Süleyman Demirel'i henüz bir siyasi şahsiyet olarak tanımıyor da», kendisinin, «yabancı muhittir»de, bilhassa «mevcut ilgerini iş mü nasebetleriyle büsbütün artırdığı Birleşik Amerika'da, «Başkan Johnson dahil bütün siyasi mahafil ve büyük iş müesseseleri» tarafından çok iyi tanındığını anlatmışlardı.

Süleyman Demirel'in, bu şekilde, «yabancı muhittir»den, Amerikan «siyasi mahafil» ile «büyük iş müesseseleri»nden destek alarak, ve milli petrol davasına karşı da, dış politikamızda başvurulan tedbirlere karşı da bayrak açarak, Türk siyaset sahnesine ansızın çıkması olayı ile; şimdi, petrolümüzü ve madenlerimizi yabancı sömürücülüğünden korumak isteyen yurtsever yöneticilerin işten atılması ve Kıbrıs sorununun bugünkü çıkmaza sokulması arasında bir bağlantı bulunmadığına inanabilmek için, en hafif deyimle, pek «saf» olmak gerekir.

Türk halkı, bu olan bitene boynu bükük baka kalacak bir halk olmadığını gösterecektir. Göstermelidir!

Bülent ECEVİT

liriyor.

İşte bu çizgi üzerinden konuşmalar bitti. Arkasından derneğin A.P. ile olan ilgisi konusunda tartışmalar başladı.

Böylece ne söylediklerini, nasıl çalıştıklarını aletarmaya uğraştım. Şimdi, konudan başka bir soruya geçeceğim.

Bir edebiyat öğretmeni yurdumuzun insanlarını konu almış bir romanı öğrencilerine salık verdiği, yasalara dayalı olarak yayınlanan ilerici dergileri okudumu için hakkında koğuşturma açılıyor. Ekmeği ile oynuyor. Son günlerde bir kısım basında Jurmadan «Solcu öğretmenler şiddetle takip ediliyor» başlıklı haberler salınıyor.

Şimdi ortaya söyle bir durum çıkıyor. Bilime, sanata, halka giden yolda bulunan öğretmenlere bakanlığı, suç yükleyip ekmeği ile oynuyor. Bu yo-

la maskeli sosyalistlik, komünistlik diyenlere suç yüklenip ekmeçleriyle oynanmıyor!

1961 Anayasa sonrasının parızanlılığı böyle oluyor. Tenekeler romanını okuyan, okutan, ezilen yurttaşlar karşısında (arkadaşlarına, günlük konuşmaları arasında) duyuların söylenen öğretmen koğuşturmaya uğruyor. Buna komünist diyen, çevresinin gerçeklerine gözleri kapalı öğretmene ilşilmiyor. Yani çağcı bir iktidar sağcı olmayan düşüncelere, eserlere okumasına «memursun» gerekçeyle izin vermiyecek. Bunlara komünist diyen öğretmenlerin her türlü faaliyetlerine karşı mıyacık. Komünizmle Mücadele Derneği kuran öğretmenleri kaymakam tebrik edecek. Halkın topyekün, sahiden çağdaş yaşama düzeyine ulaşmasını arkadaşlarıyla yaptığı sohbet esnasında konuşan öğret-

menin peşine de Millî Emniyet hizmetlileri taktırlacak. Yürütme organının tarafsızlığı böyle mi olacak? Anayasamız böyle mi uygulanacak? Ve de demokrasi ile yönetiliyoruz diyemeyiz öyle mi?

Sen var Komünizmle Mücadele Derneği diye bir dernek kur. Oraya ayağı düşenlere Ortaokul kitaplarına, radyolarımıza, tiyatrolarımıza komünist de. Sonra da ülkesinin sanat yapıtlarını izliyen, halktan yanan konuşan, bilim yolunu savunan öğretmeni «Bu komünisttir» diye, gerçekleri bilmeyen çevresine yay ve yetkili makamlarına düzmece ihbarlar yap, yürütme organı da bu yolla paralel işlemler yürütsün. Bunun adı da demokrasi olsun. Ve de Türk halkının mutlu geleceği olsun!

Turan YÜKSEL

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu — İmtiyaz Şehibi ve Sorumlusu Yılmaz İğleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

Yaz İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenicebir — ANKARA Telefon: 17 09 89 — İstanbul BÜROsu (Satış, İlan ve Abone İşleri): Mol. İnfazatı Sok. No. 32 Çeşmeoğlu — İstanbul Tel: 23 96 70 — Posta Kutusu 812 İstanbul.

ABONE : Bir yıllık (12 sayı) 60 T.L., Alt aylık (6 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (3 sayı) 15.— T.L.'dir Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilave yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.00 T.L.'dir.

CLAN : Herer sütünde satılır. Ünlü 25.— T.L. dir 98. rekli çıkacak ilân ve reklamların kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklamların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

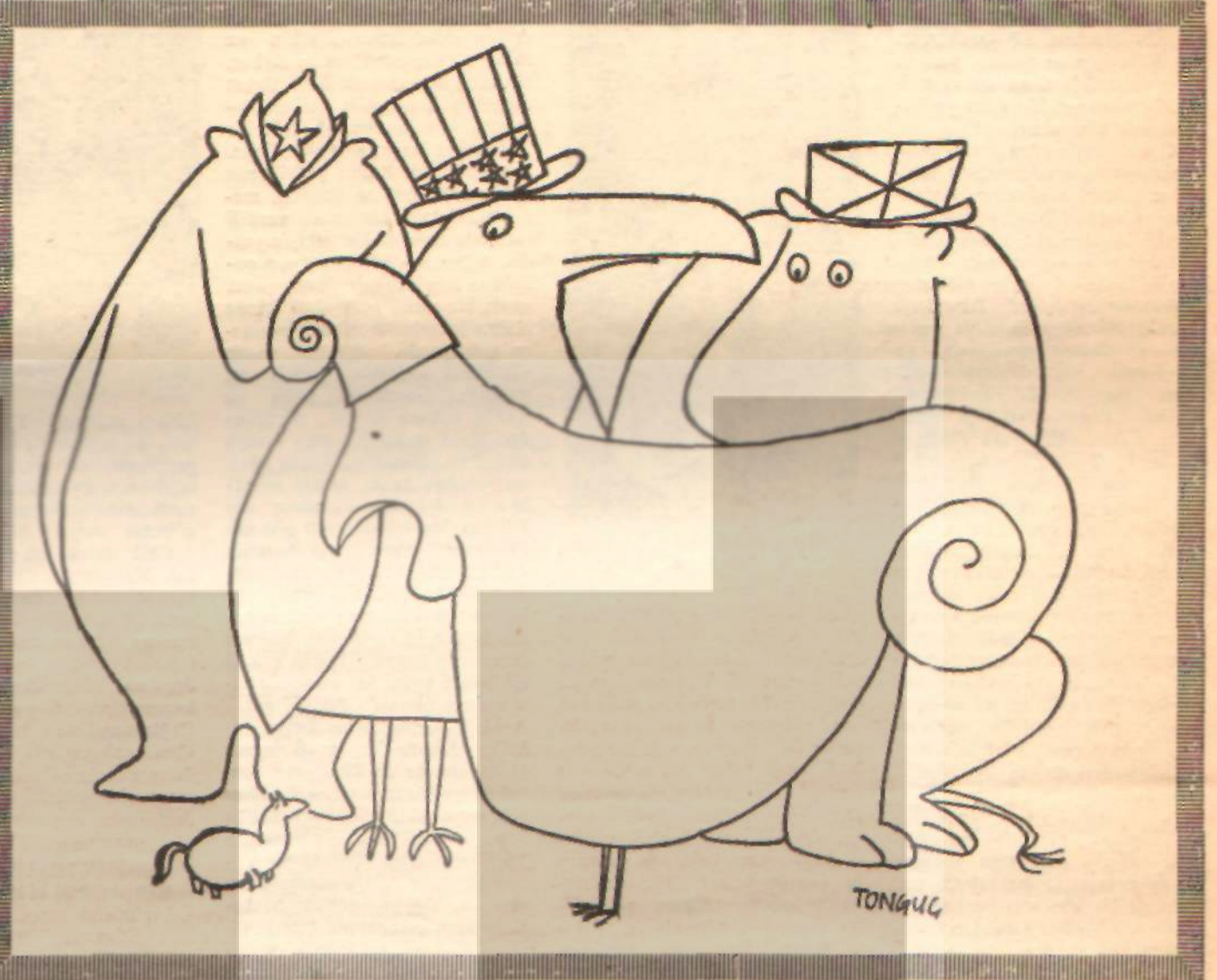
KIBRIS VE ÖTESİ

Her şey gösteriyor ki, yeni iktidar, Kıbrıs'ı gözden çıkarmıştır. Başka türlü, Kıbrıs'ı unutup, kraldan fazla kralcı bir taassupla, Enosis isteyen Amerika'nın savunmasına koyulamazdı.

Birleşmiş Milletlerde Amerikanın tutumu, iktidarın göstermek istediği gibi olmamıştır. Makarios lehindeki «31'ler karar taslağı»nın can alıcı noktası, Türkiye'nin müdahale hakkını kaldırma amacını güden ikinci paragraftı. Amerika, Türkiye'nin müdahale hakkını açıkça inkâr eden bu paragrafın aleyhine oy kullanmış değildir. Müzakereler sırasında da Amerikan delegesi, 4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi kararında, Kıbrıs delegasyonunun ısrarı ile yer alan «tamamen egemen Kıbrıs» anlamına gelen «tamamen egemen Kıbrıs» ifadesini, «tamamen egemen Kıbrıs» anlamına getirdiği açıkladı. Rumların teşekkürlerini kazanmıştır. Demek oluyor ki Birleşmiş Milletlerde Amerika, müdahale hakkımızı kabul etmemiş ve Makarios'un «tamamen egemen Kıbrıs» tezini desteklemiştir. Türk Dışişleri Bakanının, buna rağmen Amerikaya teşekkür etmesi, herhalde Kıbrıs ile ilgili bir teşekkür olmasa gerektir. Egemen Amerikanın Kıbrıs tutumu, Johnson'un mektubu açıklansa da açıklanmasa ad artık herkesce bilinmektedir. Savın Nihad Erim, Johnson'un tutumunu Mecliste ana hatlarıyla açıklamıştır:

«Amerika Hükümeti Türk Hükümetine der ki: Benimle istisare etmeden herhangi bir fiili harekete geçmeyiniz. Garanti Andlaşmasının 4. maddesindeki şartlar müdahale için verine gelmemiştir. Ben askeri müdahalevi sizin Adavı taksim için vanaaömüz kanaatindeyim. Öteki garantör devletlerle istisare lâzım, henüz istisare imkânlarını tamamen tüketmediniz. NATO vebihelerine de dikkatinizi çekirim. Evvelâ, bir Türk - Yunan harbi asla olamaz. Buna müsaade edemeyiz. NATO üyelerinin rızası alınmadan girişeceğimiz bir darbe hareketi neticesinde Sovyetler Birliği elbette ise karışabilir, karışacaktır, müdahale edecektir. NATO vebiheleri islemez, böyle müdahaleye Birleşmiş Milletler sert şekilde teki österecektir. 1947 tarihinde Amerika ile Türkiye arasında imzalanmış olan askeri yardım andlaşması, bu andlaşma verezince size verilmiş olan silâhların kullanılabacağı zaman, maksat içinde kullanılı kullanılmadığı Amerikaya sövleniş, Amerikanın mutabakatını almanız lâzımdır. Bunu bize söylemediniz. Bizim mutabakatımızı almadınız. Askeri bir müdahale yaptığınız takdirde fiili netice bakımından Kıbrıs Türk cemastinden onbinlerce Türk katledilecektir. Eğer bir müdahale sonunda çıkacak harbin yalnız bir Türk - Yunan harbi şeklinde kalacağını sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Genelivecektir ve nerede bileceğini kimse kestiremez. Eğer herhangi bir çıkarmaya girişmeden önce Amerika Hükümeti ile istisarevi kabul etmezseniz, derhal NATO Konseyini toplantıya çağıracağız.»

Türkiye'nin müdahale hakkına kesinlikle karşı koyan Washington, Archeson Plânları ile de Enosis'ten yana olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Ama yeni iktidar, varsa yoksa Amerika demektir. Türki-

yenin elini kolunu bağlayan, fakat Yunanlıların Adaya 10 bin asker çıkartmasını sağlayan Enosis'ten yana bir Amerikanın dümen suyundan tereddütsüz gitmektedir. Böyle bir politika, Kıbrıs gözden çıkarılmakla mümkündür.

Artık apaçık gözükmektedir ki, Kıbrıs tezimiz silâhla değil, diplomasiyle kurtarılabilir. Bütün büyük devletler gibi Amerika, kendisine boyun eğenlerin değil, kafa tutmasını bilenlerin sesine kulak vermektedir. Washington'da bir Nâsır'ın ağırlığı, Türkiye'ninkinden kat kat fazladır. Komünist Yugoslavya, Amerikanın Türkiyeden daha çok yardım sağladığı ve saydığı bir ülkedir... Ancak bağımsızlığa yönelmiş bir Türkiye, dost düşmana sözünü dinletebilir ve Kıbrıs davasını kazanabilir. Davâ, bile bile kavbedilmektedir.

KOMPRADOR DIPLOMASI

Mesele bir Kıbrıs davasını çok aşmaktadır. Johnson ile vanyana çekilmiş resimlerle politika piyasasına çıkan iktidarın başının, CHP'den gelen «Johnson mektubunu açıklama» talebi karşısındaki sözleri, Cumhuriyet Türkiye'si için tehlikeli bir yenilik teşkil etmektedir: «Johnson mektubunun açıklanmasında ısrar eden zihniyet, soldan gelmektedir. Bu suretle memlekette bir Amerikan düşmanlığı yayılmasına çalışılmaktadır. Demek ki, Morrison temsilciliği ile iş havatına atılan politikacıya göre, Johnson mektubunun açıklanmasını istemek solculuktur ve bunu isteyen CHP ve İnönü'nün maksadı, Amerikan düşmanlığı yapmaktır. Kıbrıs gidebilir, Johnson Türk Başbakanına hakaret edebilir, bunlar önemli değildir; önemli olan Johnson'dur. Amerikadır! Nitekim yeni iktidarın ilk işlerinden biri, kamu oyunu tat-

min edecek bir gerekçeye dahi ihtiyaç görmeden, petrol ve madende milliyetçi bir politika izleyerek, dev Amerikan şirketlerine karşı çıkan genel müdürleri değiştirmek olmuştur.

Durum açıktır: Kişilik ve hay-siyet sahibi bir dış politika, Atatürkçü bir dış politika akımları git-tikçe güç kazanırken, Türkiye, Amerikadan fazla Amerikacı ekiole-rin elinde, bir Eyüp Hana, bir İnönüye tahammül edemiyen Johnson yönetiminin arzulu olduğu tarzda bağımlı bir dış politikaya yönelmektedir. CIA'nın ünlü generali Porter, durundan her halde memnundur: 27 Mavistanberi dalgalanmalar geçiren Türkiye, Güney Kore, Formoza, Filipin gibi emin ülkeler sa-fında yerini tekrar almaktadır. Unutmamak gerekir ki, Menderes dahi son günlerinde, Washing-ton'un boyunduruğundan kurtulma çareleri arandı, Kruşçev'i An-kara'ya davet etmiş ve kendisi de Moskova seyahati hazırlıklarına başlamıştı... Halbuki şimdi Türki-ye'de Enosis yolunu açan Ameri-ka'ya teşekkürler yağıran, John-son uğruna parlamento sayasları veren bir iktidar vardır. Kompra-dorlar ve basta petrol ve maden sir-ketleri olmak üzere yabancı tekel-ler ne kadar sevinseler haklıdır-lar: Türkiye artık onların istedik-leri anlamda «istikrar» a kavuş-maktadır. Cumhuriyet gazetesinin belirttiğine göre, Amerikan Yar-dım Teskilâtı, Türkiye'nin kalkın-ma reçetesini Konsorsiyum'a sun-muştur: «Kalkınma hızı yüzde 7 den yüzde 6'ya indirilecek, kamu yatırımları azaltılacak, yatırımlar özel sektöre kaydırılacak ve Kon-

sorsiyum kredilerinden yerli - ya-bancı kapitalistler yararlandırılac-aktır.» Buna paralel olarak yurt içinde ve yurt dışındaki askerî üs-lerini geniş ölçüde azaltan Was-hington, Türkiye'deki üslerinde yeni yatırımlara girişeceğini açık-lamıştır. Gidilen köy görülmekte-dir, kılavuza ihtivaç vaktur.

ÇOMBELİK ÖDEMEZ

Yalnız bütün bu hesaplarda unutilan bir şey vardır: «Türkiye Cumhuriyeti, sömürgecilikten kur-tulamamış boynu bükük bir Orta Amerika devleti değildir. Türkiye imparatorluklar kurmuş, daha bir kaç yüz yıl önce Avrupalıyı titretmiş ve sömürgecilere karşı yervüzün-de ilk başarılı savaşı vermiş bir ül-kedir. Böyle bir toprak üzerinde, uzun ömürlü bir komprador salta-natının veserebileceğini sananlar vanılmaktadırlar. Şimdiye, «Hür Dünya, Batterik, Moskof tehlike-si» propagandaıyla gizlenen kom-prador diplomasisinin yıldızları dökmeye başlamıştır. Oyunun artık pervasızca oynanması, mas-keleri düşürerek, büyük uvanışı hızlandıracaktır.

Amerikan dostluğunu koru-mak için, büyük bir sabır ve ta-hammülle uzun süre caba göste-ren İsmet Paşa'nın, Amerikan poli-tikasının vesikalarla millete açık-lanmasındaki ısrarını, Kıbrıs so-rumluluğundan kurtulma felâci sa-vanlar fena halde aldandıklarını kısa sürede anlavacaklardır. Bu ısr-ar, Türkiye'de yeni bir bağımsız-lık savaşının geliştiğini gösteren önemli belirtilerden biridir. Kom-prador ve efendileri görerekler-dir ki, Atatürk'ün Türkiye'si, Çom-be'nin Kongo'su değildir.

Doğan Avcıoğlu

Mecliste Genel Görüşme

Çombeler açık bir hezimete uğradı

İnönü'nün basın toplantısına karşı, «Devlet arşivlerindeki ve sikaları konuşturacağız» tehdidiyle ortaya çıkan Demirel ve ekibi, Johnson'un mektubunun açıklanması istenince tam bir bozguna uğradı. Mecliste AP grubunun, Amerika için de zararlı, perişan Amerikancılığı Cumhuriyet tarihine unutulmaz bir ibret vesikası olarak geçecektir.

Genel Başkandan «Johnson mektubunun açıklanmasını solcular istiyor. Mağsurları Amerikan aleyhtarlığını yaymaktır» direktifini alan AP Sözcüsü, büyük bir gaffa işe başladı: «Mektup şahsıdır». O halde mektubu İnönü açıklayabilirdi. AP tuşa gelmişti. İktidarın başı, ya partisinin sözcüsünü yalanlamak, ya da Johnson mektubunun açıklanmasına rıza göstermek durumunda kalmıştı. Johnson mektubu açıklanırsa, sonra Johnson ne derdi? Bu yol kapalıydı. AP sözcüsünü yalanlamak da hezimet kabul etmektir. Susmak ve sözcüyü sahnedan çekmekten başka çare yoktu. Nitekim Erol Akçal çekildi ve meydan İhsan Ataöv'e bırakıldı. Ataöv, şaheser bir konuşma ile Johnson'u ve iktidarı savundu: «Memleketin yük sek menfaatleri yoksa, CHP iktidarı neden o gün gizlilik istedi? Amerikan Cumhurbaşkanlarının mektubu ile memleket idare etme devri geçmiştir. Johnson'un kendi kaderi ile başbaşa bırakalım. Ordumuza mı güvenemiyoruk? Neden çıkartma yapmadık? Johnson'un mektubunu bunun içine sokmanın hesabını vermek lâzım evvelâ. O mektubun hesabı da bir gün sorulacaktır».

Bu şaheser savunmadan sonra oylamaya geçildi ve Meclis, Johnson mektubunun açıklanmasını reddetti.

CEVAP BEKLEYEN SORULAR

Kıbrıs müzakerelerinin bir birlik ve beraberlik edebiyatı içinde geçirilmesi için büyük çaba sarfedilmişti. Amerikan Elçiliği çevreleri de, ister istemez Ame-

Nihad Erim
Tescil etti

rikan politikasının muhasebesinin yapılmasına yol açacak bir iktidar-muhalefet tartışmasından çekinmekteydi. YTP'nin ortaya attığı gizlilik formülü, iktidarın işine gelmekteydi. Türkiye'nin liderler toplantısı fikri de fena değildi. Ama İnönü'nün böyle bir toplantıya gelmeyeceğini öğrenen Demirel, üzülerek liderler toplantısına «hayır» demek zorunda kaldı. Ama bu arada, basının da desteği ile bir birlik-beraberlik havası yaratılmıştı. Atatürk'ün manevi huzurunda üç dakikalık saygı duruşuyla başlayan Meclis müzakerelerine bu hava CHP Sözcüsü Nihad Erim de bu havaya uydu. Ama tam bir yumuşaklık içinde meseleyi ele alan Erim, sesasta en ufak bir yumuşaklık içinde meseleyi ele alan Erim, sesasta en ufak bir taviz vermeyen mükemmel bir konuşma yaptı. Enosis'ten yana A-

merikan politikasını apaçık gözler önüne serdi ve Çağlayangil'in kolayca altından kalkamayacağı bir sürü soruyu ustaca sıraladı.

Günün ikinci başarılı hatibi TIP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar oldu. İrticalen sâkin ve rahat bir konuşma yapan Aybar, sözlerini dinletmesini bildi. Fakat Aybar'ın konuşması bir parlamenter konuşmasından çok, bir üniversiter konuşmasıydı. Erim, son bir yıllık Kıbrıs politikasını didik didik ediyor, iktidarı, mesele içinde olmanın verdiği ustalıklı fena halde sıkıştırıyordu. Aybar ise, AP iktidarının politikası üzerinde hiç durmuyarak, geniş bir tarihî perspektif içinde Kıbrıs meselesini ortaya koymaya çalışıyordu. Aybar, ancak sözlerinin sonunda «şimdi ne yapmalı» meselesine geldi ve TIP'in bilinen Kıbrıs görüşünden biraz farklı bir tez ortaya attı: TIP, bütün partilerin aksine, şimdiye kadar askerî müdahale tezini açıkça savunmuş değildi. Halbuki İnönü, on gün kadar önceki basın toplantısında «askerî müdahale yolunun kesinlikle kapandığını» belirtmiş ve Johnson mektubunun açıklanmasını bunun için istemişti. Bu yeni duruma rağmen, TIP'in askerî müdahale tezini son günlerde benimsemiş olması dikkati çekti. Aybar'ın getirdiği bir başka yenilik, Makarios'un ne Birleşmiş Milletlere, ne de Türkiyeye hukuken muhatap sayılmayacağını belirtmesi oldu. Halbuki TIP'in başından beri tezi, iki cemaat ile Türkiye ve Yunanistanın bir Yuvarlak Masa Konferansına oturmasıydı. Devlet Başkanı Makarios, Rum cemaatinin lideri olduğuna göre, Makarios'u muhatap saymamak demek fiilen, Rum cemaatinin katılacağı Yuvarlak-masa toplantısını reddetmek anlamına gelmekteydi. Ayrıca 4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi kararında da açıkça belirtildiği üzere Birleşmiş Milletler Makarios'u muhatap olarak seçmişti. Teferruatları bu ufak karışık-

Başbakan Demirel ve Dışişleri Bakanı Çağlayangil
«Yolunuz açık olsun, böyle devam edin!»

lıklara rağmen, TIP'in Kıbrıs tezi, en sağlam ve doğru görüşü getirmekteydi: «Askerî üslerden temizlenmiş, milletlerarası garanti altında bağımsız, federatif devlet».

CHP tezi de bu görüşe yakındır. Ne var ki, CHP, iktidarda iken Üçüncü Dünya ile yaptığı temaslarda İngiliz üslerinin kalkmasına taraftar olduğunu ihsas etmekle beraber, üsler meselesini önplana çıkarmaktan dikkatle kaçınmıştır. Dışişleri Bakanı Çağlayangil de New York'taki «kulis çalışmaları» sırasında, bu üsler meselesi ile karşılaşmış, ama hariciyecilerin «üslerin kaldırılmasını savunalım» tezine iltifat etmemiştir.

YENİ İKTİDARIN KIBRIS POLİTİKASI

Muhalefet sözcülerinin, özellikle Erim ve Türkiye'nin, yeni Hükümetin Kıbrıs politikasının ne olduğu konusundaki ısrarlı sorularının Dışişleri Bakanı Çağlayangil kürsüye çıkınca cevaplanacağını sananlar vardı. Yeni iktidar taksim tezini mi savunacaktı, federatif devlet mi istiyordu, başka bir görüşü mü vardı, bu, su yüzüne çıkacaktı. Fakat böyle olmadı. Çağlayangil'e göre, yeni iktidarın Kıbrıs politikası, karşı taraflarla anlaşmaya göre «taayyün» edecekti...

Bir oldu bitti ile halledilen görüşmelerin, mihrerini teşkil eden Johnson mektubu konusunda Çağlayangil, Erim'in sözlerini telmihle, «Herkes sanki açıklanmamış gibi konuşuyor» dedikten sonra, mektubun açıklanmasının yakışsızlığını «diplomatik» açıdan izah etti: «Efendim, bu mektup, Johnson'un şahsî müsaadesi olmadan açıklanamazdı. Açıklanırsa, artık hiç kimse Türkiye'ye gizli ve samimi mesajlar göndermez, bunun yerine gazetelere demec verirdi v.s., v.s.. Bununla beraber, Çağlayangil, mektubun üslubunun uygun olmadığını da söz arasında belirtti. Kıbrıs meselesinde Amerika'nın tutumunun günahı, eski hükümetlerindi. Ne diye Amerika ile istişare edilmişti? Amerika garantöcü bir devlet değildi, bu mesle ile ilgisi yoktu. Onunla istişare yoluna gidilmesi bu sonucu vermişti. Çağlayangil, «Amerikayı savunmaya devam etti: Amerika samimi idi ve Türkiye'ye desteklemişti. NATO üyeleri de Türk görüşünü destekleyecekti ama, «31'lerin çeşitli kulis oyunları, usul hokabazlıkları» yüzünden çekimser kalmışlardı. Esasen, müttefiklerimiz bu ülkelerle de arayış bozmak istemiyorlardı. Sovyetlere gelince, Gromyko'nun beyanatını da okuyan Çağlayangil'in belirttiğine göre, tutumlarında bir değişiklik olmamıştı. Sovyetler İnönü hükümetini ne kadar tutmuşlarsa, yeni iktidarı da o kadar tutmuşlardı. Doğu Bloku desteğinin kaybedilmesi diye bi mesele yoktu.

«Birlik, beraberlik», «6 haftalık bir iktidarın bu işte ne kuruşu olabilir» temalarının bol bol şilediği Çağlayangil'in konuşması, beklendiği gibi, Amerikan tutumunun bir savunmasından ibaret kaldı.

OLDU DA BITTİ MAŞALLAH

Genel görüşmeler, Çarşamba gecesi çok geç vakit bir yeterlik önergesinin kabulü ile sona erdi. Yeterlik aleyhinde konuşan C.H. P. sözcüsü Erim, «Günlerden beri konuşuyorsunuz, gazeteleriniz yazıyor, yazdırıyorsunuz... Hani arşivler, hani vesikalar, hani Genelkurmay dosyaları...» diye çırpınıyor, fakat bu sesler beyzadenin sünnet düğününde sesinin def ve dümbelek gürültüleri arasında kaybolduğu gibi, çoğunluk korosunun büyük gürültüsü arasında güçlükle duyulabiliyordu.

İktidarın başının, «bu, solcuların Amerikan aleyhtarlığı yaratma çabasıdır» görüşünü tamamen benimseyen A.P. Grubu, kraldan fazla kralcı bir davranışla ve Kıbrıs gibi önemli bir meselemizin ortada olduğuna hiç aldırmadan, Amerika'ya toz kondurmama gayretini son sınırlarına kadar götürmekten çekinmiyordu. Nihad Erim'in kürsüden seslendiğini tekrarlamakta daha uygun bir şey oktur: «Yolunuz açık olsun, böyle devam edin!»

AGIT ÖNÜ

Perviz Nihah'la on üç yoldaşı balam,
— Kara ekmek parlarken aslanın ağzında, ta içerde —
Birleştiler,
En eski tarlalar için, en eski açlığı yok etmek için,
Birleştiler,
Tutsaklığa karşı yalaz düşüncelerde,
Burası İran'dır, seversen dur biraz,
Her karanlık bir Şehname olmuştur biraz.

Gerçeklere uyandılar ilkin, çırpılıplak,
Masalların kan ağladığı yerde.
Toplumlara erince gün,
Unutulmuş köylerde, gözleri binbir tırahom, gözleri binbir ısk çizgisıyla yarıla yarıla hep,
Toplumlara erince gün,
İşçular, yansızlar, aktılar deli sular gibi kereliklerde.
Burası İran'dır, seversen dur biraz,
Her karanlık bir Şehname olmuştur biraz.

Öldürülmediniz ya, dağ arası daralmıştır, öldürülmek üzresiniz,
Yaşamazsınız büyürken bir ak mermerde.
Kişinin soluğu gökçedir.
Kendine değilse, yurdun yüreğine dönükse hey,
Kişinin soluğu kökçedir,
Çağlar ötesinde yönelen ülkelerde.
Burası İran'dır, seversen dur biraz,
Her karanlık bir Şehname olmuştur biraz.

İşte gecedir, alı yeşilli bir kasnak uzanır yeryüzü boyunca balam,
Bilinmez, bir ucu nerde başlar, bir ucu biter nerde.
Sallanır yıldızlar,
Perviz'in elleri mi, on üç yoldaşının elleri mi, balam, Zaloğlu Rüstemin elleri mi,
Sallanır yıldızlar,
Bir güç kocaman bir kurtuluşu işler de.
Burası İran'dır, seversen dur biraz,
Her karanlık bir Şehname olmuştur biraz.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Vietnam'da Türkiye!

Atatürk politikasına dönmüş çağrılar yurdun her köşesinden yükselirken New York Times'dan okuyoruz ki, Türkiye Vietnam'a yardım yapmaktadır! Gerçi yardım askerî değildir. Ama bu yardım, bir millî kurtuluş savaşına karşı tarihin en barba-savaşını veren Amerika'nın safinda olduğunuzu göstermek için yapılmaktadır. Üstelik Amerika, bu kadarına razı değildir. Güney Kore, Filipin ve Avustralya gibi, NATO ülkelerinin de Vietnam'a asker göndermelerini istemektedir. Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk, «NATO ülkeleri Vietnam'a asker göndercekler mi?» sorusuna, gülerken, «Bekleyin, yakında görüşülür» cevabını vermiştir.

Amerikaya Birleşmiş Milletler aldatmacasından dolayı teşekkül eden ve Johnson mektubunun açıklanmasını «Solun Amerikan düşmanlığını yayma çabası» sayan kraldan fazla kralcı zihniyetin, Kore'den sonra bir Vietnam macerasına girişmesine karşı uyanık olmamız.

Türkiyedeki Amerikan üsleri

Amerika yurtiçi ve yurtdışı üslerinin birçoğunu kapatıyor. Ama bu arada Türkiyedeki üslerinde kalıcı olduğunu belirten yatırımlar yapıyor. Türkiye, Amerika için gerek askerî, gerek politik bakımdan Polaris füzelelerine, uzaydaki casus uydulara rağmen önemli. Uygun Başbakanlar arayan General Porter'ler bu önemli durumun belirtirler. Büyük askerî önemin yanı sıra, siyasi bakımdan da Türkiye, İran ve Pakistan'dan Uzak Doğu'ya uzanan ülkeler kadar Orta Doğu güvenliği için de ön planda geliyor. Amerikan ittifakından kopan bir Türkiye, Amerikanın en büyük kabuslarından biri. Bunun içindir ki, üs giderlerinin kısıtlamasına rağmen, Türkiyedeki üsler geliştirilmektedir. Türk milliyetçileri, Amerikan Associated Press Ajansının avnen yayınladığımız haberini dikkatle okumaktadırlar.

WASHINGTON (AP) — B. Amerika Savunma Bakanı Robert S. Mc. Namara, Amerikan Savunma bütçesindeki askerî inşaat harcamalarının yarı yarıya kısıtlanmasını istemiş bulunmaktadır. Ancak bu arada, bu konuda öncelik tanınan projeler için 36 eyalette ve 16 denizsuları tesisinde yapılacak inşaatlar için 685 milyon dolarlık (6 milyar 850 milyon liralık) bir tahsis çıkarılacağı belirtilmektedir.

Denizsuları tesisleri için yapılacak inşaat harcamalarına Türkiye'de C107 hava üssü ile İncirlik hava üssündeki tadilat ve ilaveler dahildir.

Bir milyon 184 bin dolar (1 milyon 840 bin lira) tutarındaki bu tesis işleri için ayrılmıştır: — C107 hava üssü: Oto bakım atelyesine ilâve inşaat için 101.000 dolar (1 milyon 100 bin lira), üs deposunun açılması için 45.000 dolar (450.000 lira), Amerikalı askerlerin çocuklarının okudukları ilkökula ilâve inşaat için 171.000 dolar (bir milyon 710 bin lira) ve fırtına tesisleri için 220.000 dolar (2 milyon 200 bin lira).

— İncirlik hava üssü: Havaçılar yatakhanesinin havalandırma tertibatı için 220.000 dolar (2 milyon 200 bin lira), subaylar koğuşunun havalandırma tertibatı için 51.000 dolar (510 bin lira), satış yerine ilâve inşaat için 146.000 dolar (bir milyon 460 bin lira) ve subaylar yemekhanesi için 230.000 dolar (2 milyon 300 bin lira).

Mecliste dar gelirliler

En az geçim indirimi uygulamasının iki yıl ertelenmesini isteyen kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesi sırasında çıkan tartışmalar, AP çoğunluğunun tutumunu göstermesi bakımından ibret verici. Tartışmaları kısaca özetlemeyi uygun bulduk:

COŞKUN KIRCA — Tasarının bastırıldıktan sonra 48 saat geçmeden görüşülmesi istenmektedir. Halkın yararına bir konuyu erteleyen tasarı, Meclisten böyle süratle geçistirilemez.

MUSTAFA KAPTAN (AP) — Ufak ve önemsiz bir tasarı.

COŞKUN KIRCA — Şu anda AP iktidarının, kendi iktisadî ve içtimai felsefesini bütün açıklığıyla ve çıplaklığıyla ortaya koyan bir kanun tasarısı görülmektedir. Dar gelirli köylü, dar gelirli işçi, dar gelirli memur ve dar gelirli esnafın sırtına böyle bir yükün vükketilmesinin sağladığı gerçeği bu millet ervec anlavacaktır. Başbakan ve Maliye Bakanı nerededirler? Görüyorum ki, cesaretsizlik ve aczin pençesinde, tasarının savunulma-

sını dahi yüksek dereceli memurlara bırakılmışlardır.

BEHİCE BORAN — Tasarı, AP'nin mutlu azınlık partisi olduğu gerçeğini bir kere daha ortaya koymaktadır. Eğer bütçe açığı varsa, bu yük ödeme kabiliyeti en az toplulukları değil, mali yönden güçlü sınıflara yüklenmelidir.

NURİ BAYAR (AP Sözcüsü) — Bizden önceki hükümetler de aynı işi yapmışlardır.

IHSAN ATAÖV (AP — Burada duyduğumuz lafları Bizim Radikal'dan dinliyoruz.

TURHAN FEYZİOĞLU — AP'nin getirdiği bir ilk kanun bir vergi zammı kanunudur. Tasarı, vatandaşın alınmayacak bir vergi miktarını almak için getirilmiştir. Biz erteleme kanunu getirirken, bunu işçilere uygulamadık. Aynı zamanda büyük kazançlardan vergi ödemevenleri vergilendirmeye gittik. Tasarı, Anayasasının sosyal devlet anlayışıyla, vergi adaletine ve 5 yıllık Kalkınma Planına karşı atılmış avkırı bir adımdır.

CETİN ALTAN — Biz AP'nin Hükümet Programını tenkit ederken, önümüzdeki en kısa zamanda bizi doğrulayacak, bu iktidar, mutlu azınlığı koruyan kapitalist bir iktidardır, demiştik.

AP MİLLETVEKİLLERİ — Siz de komünist bir muhalefet-siniz.

CETİN ALTAN — Büyük çoğunluğa verilen bir ümit, bu kanunla söndürülmektedir. Ama biz yurttaşın haklarını aravacak, ezilenleri koruyacağız.

AP MİLLETVEKİLLERİ — Moskova'ya, Moskova'ya... Moskova Radyosu...

CETİN ALTAN — Yurttaşlarımız, bu konuşmalarımızı başka radyolardan değil, Anayasasının teminatı altındaki Türk Radyosundan dinleyecektir.

KEMAL NEBİOĞLU (TIP) — Bugün 11 lira gündeliklikle geçinmek zorunda olan vatandaşlar var. Değerli milletvekillerimiz 3600-3700 lira ile peçinemiyoruz divorlar.

AHMET BİLGİN (Başkan) — Milletvekillerinin maaşları burada mevzu bahis değildir, rica ederim.

CIHAH BİLGEHAN (Devlet Bakanı) — Hükümet iki yıl değil, bir yıl ertelenmesinde ısrar etmektedir. Aşağı sınıfların durumu gözönünde bulundurulacaktır.

TURHAN FEYZİOĞLU — Devlet Bakanının aşağı sınıf sözüne biz katılmıyoruz. Aşağı sınıf yoktur.

CIHAH BİLGEHAN — Ben aşağı sınıfı, gelirleri aşağı olanlar demek için kullandım. Ben de o sınıftanım.

MEHMET ERDEMİR (MP) — Her şeyi açıkça söyleyeceğiz. Siz köy köy, meydan meydan dolaşıp CHP vergi istiyor diyeceksiniz, sona da vergi zammına gideceksiniz. Yani AP hem vergiyi karşı olacak, hem de dolaylı yoldan vergi alacak. Bu gerçek, Parlâmentoda teşkil edilmiştir. Hâmid Fendoğlu, dikkat et, burası Vatan Cephesi ocağı değildir.

Bizim sizi yıkmamıza ilâzım yok. Şu telaş ve heyecanımız, korku içinde bulunduğumuzu gösteriyor. Sizi, yerine getiremediğiniz vaatlerinizi yıkacaktır.

TURHAN FEYZİOĞLU — Bugün saat 19 ajansında radyo, Maliye Bakanının İzmirdeki bir demecini yayınladı. Bu demecinde Maliye Bakanı yeni bir vergi getiremediğini söyledi. Bundan yarım saat sonra Hükümetin başka bir üyesi bu kürsüye çıktı ve şu vergiyi getireceğiz, bu vergiyi getireceğiz diye konuştu. Bu hal, AP Hükümetinin devlet işlerindeki ciddiyetini göstermesi bakımından ilginç bir örnektir.

İki günden beri bu kanunun hiç olmazsa işçilere uygulanmasını ısrarla istedik. Nihayet

ORDU VE POLİTİKA

Ordu ve politika konusu üstüne son günlerde pek çok söz söylendi.

Orgeneral Cemal Tural'ın mektubu basına açıklanınca Başbakanın muhalefet liderlerine kadar uzanan bir alanda çeşitli fikirler ileri sürüldü. Böyle davalarda çok dikkatli ve ihtiyatlı bilinen İsmet Paşa da meseleyi ele aldı, ilgi çekici ölçülerle konuştu.

Gerçi o tartışmalar şimdi soğumuş görünüyor. Ama toplum hayatımızda başka yönlerden ön plana çıkıyor Ordu... Çünkü Türkiye Kıbrıs davasının ağır bir kesimindedir. Gençler heyecanlı mitingler yapmakta:

«Ordu Kıbrıs'a!» diye bağurmaktadırlar. Kuvvet kumandanları demeçler vermektedirler.

Bunun yanısıra silâhli kuvvetlerimizi çok yakından ilgilendiren başka büyük davalar da vardır. Türk vatanı üstünde Amerikan egemenliğinde üsler bulunması, ve bu üslerden Türkiye'nin güvenliğini tehlikeye sokacak davranışların Türk silâhli kuvvetlerinden habersiz yürürlüğe konabilmesi düşünülmeli gereken en büyük problemdir.

Hemen hemen bütünüyle NATO emrine verilmiş silâhli kuvvetler itiraza sebep olmakta ve milli kuvvetlerin artırılması ısrarla istenmektedir.

CHP, milletvekili eski Millî Birlikçi Orhan Erkanlı, askerlik süresinin kısaltılmasını istemiş ve şunları sormuştur:

«Ordumuzun mevcudu niçin 4 milyon 800 bini. Niçin 3 milyon değil?»

Bütçe Karma Komisyonunda sözlerine devam ederek şunları söylemiştir Orhan Erkanlı:

«Yurt savunmasında esas olan millî orduyu birinci plâna almamızdır. Bu olmadıkça için maalesef Türk ordusu NATO'nun ileri bir karakolu olmaktan ileri gitmemiştir.»

Türkiyede doğrudan doğruya Pentagon'a bağlı bir Amerikan Kumandanlığı bulunması ve İk. II anlaşmalarla bu kumandanlığın olağanüstü yetkiler elde etmesi de düşündürücü bir mesele olarak kamu oyununu heyecanlandırmaktadır.

Denebilir ki son beş yıl içinde çeşitli ve ısraplı ameliyat geçiren silâhli kuvvetler bugün bütünüyle Türk kamu oyununu gözlerini üstüne çevirmişler. Silâhli kuvvetlerin mensupları vâdilerde yaşamadıklarına göre ve memleket davalarıyla yakından ilgilendiklerine göre aynı meselelere onların da kafa vorduklarına hükmetmek yanlış sayılmaz.

ORDU POLİTİKAYA KARIŞMALI MI?

Çok kişinin aklına takılan sorudur bu... Ve ezberlenmiş cevabı şöyledir:

«Hayır! Ordu politikaya karışırsa çok tehlikelidir.»

Ne var ki bu iddiaya rağmen ordu politikaya karıştırılmak ve bir takım politikacı entrikalarına âlet edilmek istenmiştir. Bunun son örneği Orgeneral Cemal Tural'ın mektubu olayıdır. Bu mektubun basına açıklanış şekline, oynanan oyunun küçükliği ortaya çıkmaktadır. Hemen söyliyelim ki askerlerin böylesine küçük politikaya karıştırılması hem ordu ve hem de memleket için çok zararlıdır.

Ancak bir de politikayı gerçek anlamıyla ele alıp düşünersek politika sınırları içinde bulunan büyük yurt ve dünya sorunlarını, bilmeden askerlik yapmanın artık mümkün olmadığını görürüz. Petrol davası bunlardan biridir. Yeryüzündeki petrol politikası hakkında kesin fikir sahibi olmalıdır kumandanlar... Yeryüzü politikası hakkında çok yakından bilgi sahibi olmalıdır. Çünkü savaş biçimlerini tayin eden ve karşılıklı müdafaa ve taarruz cephelerini tespit eden dünya politikasıdır. Askerlikle politikamın keşifliği yüksek kumandan mevkilerinde bulunan

bütün askerler bu sorunları çok iyi hazmetmiş olmalıydılar. Askerlikten başka hiçbir şey bilmiyen klâsik asker tipi artık kavuşmuştur... General Maxwell Taylor kadar bütün askerler klâsik asker tipinin dışındaki yakın örneklerdir.

Bizde de öyledir. Atatürk daha gençliğinde dünya politikasıyla ilgili idi. Denebilir ki Mesruriyet yıllarında Osmanlı ordusunun genç subaylarının politikaya yakından ilgi duyması Türkiye'yi kurtarmıştır. Eğer Atatürk yurt ve dünya meselelerini çok yakından bilmeseydi ve izlemeseydi Millî Kurtuluş Savaşını zaferle sonuçlandıramazdı. O sıralar: İstanbulun, Londra'nın, Paris'in, kapitalist dünyanın politika akımlarını çok iyi bilmesi Mustafa Kemal Millî Kurtuluş savaş stratejisini gerçekçi olarak tespit etmek imkânlarını sağlamıştır.

1963 dünyasında yüksek kumanda mevkinde bulunup dünya ve yurt politikasıyla ilgilanmeyen bir kumandan tasavvur olunamaz.

Gerçi Millî Kurtuluş savaşından sonra ordu «depolitize» edilmiş, yani politikadan uzaklaştırılmıştır. Ama bu olay bazı çevrelerimiz tarafından çoğunlukla yanlış yorumlanmıştır. Atatürk çağı devrimci çağı idi. O çağda yalnız ordu değil, bütün toplum Atatürk devrimleri yönünde tek bir düşünce sistemine göre eğitilmek istenmişti. İhtilâlin ilk yılları yasanyorduk.

Atatürk devrimlerinin koruyucusu silâhli kuvvetlerdir. Cumhuriyetin bekçisi silâhli kuvvetlerdir. Küçük politikadan uzak, fakat büyük anlamda devrimci, halkçı, devletçi, laik politikanın bütün milletli kapsayan ortak ilkelere paylaşıyor ordu. Nitekim bu hasletini Atatürk'ün ölmünden sonra da sürdürdüğü, 27 Mayıs devriminde belli olmuştur.

YIRMİNCİ YÜZYILIN UCUNCU ÇEYREĞİNDEYİZ

1966 yılında yaşıyoruz. Çağın, dünyanın ve memleketin dışında yaşayan ordular düşünülmez. Üstelik her ordunun bir kuruluş gerekçesi vardır. Osmanlı ordusu kuruluş gerekçesiyle cumhuriyet ordusu arasında geniş farklar vardır. Fransız ordusuyla Türk ordusu arasında da geniş farklar vardır.

Kapitalist ülkelerin orduları emperyalizmin emrinde ordulardır. Emperyalizm, başka ülkeleri egemenlik altına alıp sömürmek yönünde orduyu kullanır. Fransanın Cezayir'i sömürmesi, Belçikanın Kongoyu sömürmesi, İngilterenin Hindistanı sömürmesi...

Böyle bir durumda Fransız ordusu yabancı bir ülkeyi sömüren iktisadî düzenin bekçiliğini içeride ve dışarda yapmaktadır. Fransız ordusu Fransız burjuvazisinin emrinde ve Fransız kapitalizminin buyruğunda sonuna kadar emre hazırdır.

Türkiye gibi az gelişmiş bir ülkede durum tamamiyle başkadır. Türk ordusu cumhuriyetten sonra Atatürk'ün liderliğinde gerçek kimliğine kavuşmuştur. Türkiye ne sömürücü olabilir, ne kapitalist... Çünkü sömürecek pazarlara sahip değildir. Böyle bir ülkenin ordusu, Fransanın, İngilterenin, Belçikanın ordusundan çok farklı bir felsefeye ve dünya görüşüne sahip olmalıdır... Çünkü bizim fakir Anadolumuzdan başka pazarımız yoktur.

HANGİ SONUCA VARIYORUZ?

Her memleketin silâhli kuvvetleri küçük politikanın dışında kalmalıdır. Ama her ülkenin ordusu, ülkesinin millî varlığını korumakla görevlidir. Su halde millî varlık anlamının tespiti yapılmalıdır.

İhsan Selçuk

bugün Devlet Bakanı, Hükümet adına teminat verdi. Bu teminatın yerine getirilmediği takdirde...

Bildiri

Bağımsız halk ozanları Aşık İhsanî, Güllüşah, Aşık Cevlânî, Aşık Bağdadi, Aşık Zemini, Aşık Şaburca, Aşık Kamerî, Aşık Unimanî, Aşık Çınakman, Aşık Deranî, Aşık Figanî ve Aşık Reyhanî şu bildiriyi yayınlamışlardır:

«Din ve oy cambazlığı ustalıyla şahsî çıkarları uğruna sirtımız merdiven yapıp tepemize turmanan belki ikibin yüzlü politikacılar halk adına davacıdır.

Memleketin bir tek çakıl taşı bile yabancılara terk edilemez diyen politikacılar sorarız: Yarı buçuk dostluklar uğruna âdetâ etimizden koparılıp yabancı ellere terk edilen Kıbrıs acaba bir çakıl taşı mı? Yoksa bir vatan parçası mıdır?

Atatürk'ün başı dik politikasından ayrılmamız, bizi dünya

milletlerinin gözünden düşürdüğü gibi, bugün dünyada yapayalnız kaldığımız da belli olmuştur.

Atatürk zamanında dünyaya örnek olmuş olan Türk Milleti bu kesmekeşliğe asla layık değildir.

Bizler, halkın sesini ileten halk ozanları olarak, başı dik bir Atatürk politikasına hemen dönüşmesini ısrarla istiyoruz.

Halkın sinesinden kopup gelen biz

Kökten er doğmuşuz er oğlu eriz

Baş yüce Atatürk'ün izinde Tarafsız bir dış siyaset isteriz.»

A. I. D. ve Demirel

Kalkınmacı Demirel'in yatırımlar için Amerikaya güvenmesinin boş bir hayal olduğunu, Amerikan Yardım Teşkilâtı (AID) tın Türkiye temsilcisinin Yardım Konsorsiyumuna sunduğu rapor açıkça ortaya koydu: Sam Amca, Türkiye'nin hızlı kalkınmasından yana değildir. Yüz-

de 7 kalkınma hızının yüzde 6'ya indirilmesini istemektedir ve yıllık programlardaki yatırım mükarlarını çok aşırı bulmaktadır.

AID'nin tavsiyeleri şöyledir: — Kamu sektörü yatırımları azaltmalıdır.

— Konsorsiyumun finanse edeceği projeler için özel sektörün payı artırılmalıdır.

— Bunlar yapıldığı takdirde dış finansman ihtiyacı 221 milyon doların altına düşecek ve bunun Konsorsiyum tarafından karşılanması daha kolay olacaktır.

Amerikanın bu reçetesinin anlamı şudur: Az yatırım, az kalkınma, az borçlanma ve yerli-yabancı büyük şirketlere azami iç ve dış destek.

Demirel de pek yakında Amerikan desteğinin, Kıbrıs'ta olduğu gibi, kalkınmada da Amerikaya yardım olduğunu anlatacak ve fazla muhabbetin fayda vermediğini görecektir.

Müttefikimiz Amerika

Şevket Süreyya Aydemir

«Amerika, kemâle varmadan dekadansa sürüklenen bir ülkedir» sözü bizim değildir. Ama, Amerika da dahil olduğu halde dünyada, hemen her aydın bu sözü bilir. Bugünkü idarecilerinin elinde bugünkü Amerika, her geçen gün bu sözü biraz daha doğrulamaktadır. Evet Amerika, yani teknik terakkilerin bütün kollarında her gün yeni fetihlere koşan şu güçlü ve kudretli Amerika, manevî değerler, dünya görüşü, milletlerin psikolojilerini anlayış ve dünyada dost kazanma alanlarında, her gün geriye, çöküyor, halsizleşiyor. V. bundan, sanıyoruz ki, sağduyulu Amerikalılar da muztaripdir. Gerçek şudur ki, bugün dünyanın neresinde olursa olsun Amerikalı, etrafındaki insanlara, hele aydınlara, artık başı yukarıda bakamıyor! Çünkü kendisini yönetenlerin duygusuzluklarından, anlayışsızlıklarından, milletleri kaybedişlerinden o da muztarip olsa gerektir. Bugün Amerikalı idare edenler, Amerikanin hem idarecisi, hem yüzkarasıdır...

Bugünkü Amerikanın en büyük düşmanı, evvelâ kendi silah gücü, kudretidir. Bir harp sanayi düşünülün ki, yarattığı tahrip vasıtalarıyla dünyayı bir anda mahvedebilir. Ama ne var ki, bu harp sanayi, doymayan bir dev gibidir. Ne kadar çok yaratırsa, ondan daha fazlasını da yapmak zorundadır. Oyle bir çarklar manzumesi ki, bir an bile duramaz. Her gün daha fazla, her saat daha fazla yaratmalı ve ondan daha fazlasını da yemeli, tüketmelidir. Bu korkunç üretim kudreti «Cincinin meydana çıkardığı cinler» gibidir. «Cinci, cinlere hâkim olmanın ve onları geriye götürmenin sihiri unuttunca, cinler, cinciye boğarlar». Amerika şimdi bu haldedir ve cinler, cinciye yiyeceklerdir. Çünkü Amerika, er geç öyle bir buhrana sürüklenmek zorundadır ki, bu buhran, bildiğimiz iktisadî buhranlardan başka türlü bir şey olacaktır: Harp vasıtalarının tüketim yetersizliği buhranı! Hatta Amerika, bugün bu buhranın içindedir bile...

Bu adı konulmamış buhrandan korktuğu içindir ki, Amerikan yöneticileri, kendilerine dünya yüzünde harp vasıtaları için tüketim sahaları aramak zorundadırlar. Peyk dünyanın üstünü kaplayan üsler yetmez. Amerika'nın uçak ülkeleri yetmez. Kuba, Santa Dominik, Kongo, Kore, hatta Vietnam dahi kâfi değildir. Öyle ülkeler ve öyle fezalara lâzımdır ki, Amerikanın dev harp sanayi, bu ülkelerde ve bu fezalarda, bir milyon, beş milyon, yirmi milyon insan ve onların vatanları üstünde değil, elli milyon, yüz milyon, bin milyon insan ve onların vatanları üstünde ateşlerini ve pisliklerini kusabilin... Çünkü Amerika bugün tarihin en büyük oligarşisidir ve bu oligarşi, aynı zamanda militarist bir klik ile idare edilir. Dean Rusk'ın borsa şirketleri, Mc Namara'nın Maxwell Taylor'un, Cabot Lodge'un ortakları, bunu istiyorlar...

Vietnam, bu işler için sadece bir tecrübe alanıdır. Gerçi Vietnam ile Amerikanın ne irk, ne dil, ne soy, hatta ne menfaat birliği var. Amerika Vietnam'dan, verdiğinden daha azını alır. Gerçi Amerika dünyaya, «Beni buraya çağırıyorlar» der. Fakat çağırıyor kim? Amerika, kendisiyle yardım paketi imzalayan bedbaht bir acuz insanı, bir gün kendisine «yeter» dediklerini görünce,

kendisi tahtlarından attırdı! Onda sonra ise Vietnam'da satılık generaller iktidarı, her yıl, her mevsim, her ay, hatta bazan günde iki defa değişir! Ama Amerika için her gelen, Vietnam halkının temsilcisidir! Vietnam halkına gelince, bu halk, hem kendini idare eder görünenlere, hem Amerikaya aynı şiddetle lânet eder. Ama ne var ki, Amerikanın Vietnam'da günlük masrafı 17 milyon dolardır ve bu paranın içine, kim başa gelirse, o elini sokabilir ve hissesini alır. Fakat gene de Vietnam'ın üçte ikisi, Amerikan tâbirince Vietcong komünistlerinin, Vietnam halkı tâbirince «Vietnam Kurtuluş Hareketi Cephesi» nin kontrolü altındadır ve Vietnam Kurtuluş Hareketi Cephesinin komünistliği hakkında ise Amerika dünyaya tek belge gösterememiştir! Bunlar o «Kuvâyi Milliyeciler» dir ki, onlar için olduğu gibi, bizim Kuvâyi Milliyecilerimiz de 1919-1922 arasında, Amerika da dâhil olduğu halde, emperyalist dünya «komünist» demişti. Komünistlerden yardım ve silah alıyorlar demişti. Tıpkı Vietnam'da olduğu gibi... Her. şu benzerlik de vardır ki, o topraklarımızın üçte biri, tıpkı Vietnam'da olduğu gibi, İstanbul'da satılmış beş on uşakla, onların yabancı parasıyla topladığı, ama adına «Hilâfet Ordusu» ya da «Kuvâyi Muhammedîye» dedikleri bedbaht, fakat kanlı katil tedip kuvvetlerinin ve düşman ordularının istilâsı altındaydı.

Şimdi müttefikimiz Amerika, Vietnam'da, her gün yeni silahların tecrübesi peşindedir. Tonkin Körfezinden dritnavlar, uçak gemileri, Vietnam köyleri ve köylüleri üzerine her gün yeni tip uçaklar yollar. Yeni tip bombalar savurur. Günde bazan 30 çıkış, 50 çıkış, 100 çıkış! Bu çıkışları yapanlar, para ve nişan alırlar. Yaptırımlar da borsa değerleri ve takdir topları! Amerikanın en yetkili insanına göre, «Vietnam Harbi, 1966'da Amerikaya görülmemiş bir refah getirecektir!».. Ama bombalar Vietnam köylerini yerle yer ederler. Ne gariptir ki, Vietnamlı teslim olmaz! Tersine her gün mücahit orduya, hem de silahları ve bir avuç yiyeceği ile, yeni mücahitler katılır.

Sonra Amerika çalılıkları, ormanları yakan, yaprakları döken icatlarını savurur. Çıpillaşan topraklarda binlerce Vietnamlı ölür. Ama sonra, gene garip bir şey olur: Ertesi gün aynı topraklarda, binlerce yeni insan, karınca gibi kaynaşır durur ve yeni bombaların atılışını beklerler!

Vietnamlının ne kayığı, ne gemisi, ne topu, ne uçağı vardır. Ama Amerikanın gemileri, topları, uçakları, bombaları bu çıplak ayaklı mücahitler kalabalığını yenemez, bitiremezler! Tıpkı İstiklâl Savaşında Anadolu'da olduğu gibi...

Şimdi kahraman müttefikimiz Amerika, yeni bir silahını ortaya atmıştır: Kurtuluş ordusu e- lindeki bütün yetişkin ve hasat bekleyen piriç tarlaları yakılacaktır! Vietnam köylüsünün tek varlığı olan piriç tarlaları, Amerikan profesörlerinin, uzmanlarının icat ettikleri ve büyük mükâfatar aldıkları zehirli ilaçlarla yakılmakta kurutulmaktadır! Zaten köylere çekilip dağlar kovuklarına sığınan mücahit Vietnamlılar, bu sefer de aç bırakılacaktır! Ne muazzam terakki Müttefikimiz Amerika, bu yeni silahı ile ne kadar övünse azdır!

Çünkü bu keşiflerle Amerika, son çağı, bir adımda ilk çağa bağlıyor: Asurlular da bazan düşman mülkünde, meselâ Orato'da, tarlaları yakarlardı. Ama onlarla bizim zamanımız arasında bugün, en az üç bin yıl var... Ama Amerikanın müttefikleri olan bir ülkenin vatandaşları, aydınları olarak bizler, Amerikanın başı dönmüş, gafil, dünyayı anlamayan yöneticilerine değil, aydınlarına, mühendislerine, uz-

manlarına seslenmeliyiz. Bu seslenişte de, bütün Türk aydınlarını, bilginlerini, uzmanlarını ve bütün sağduyulu vatandaşları, hele bütün eski istiklâl mücahitlerini söz birliğine davet etmeliyiz. Müttefikimiz Amerikaya şöyle haykırmalıyız:

1 — Dünya nice kudretler görmüştür. Nice imparatorluklar, cihangirler görmüştür. Ama sonunda daima şu olmuştur ki, inançlar, iman bağlılıkları, milli uyanışlar ve kurtuluş hareketleri, bu yenilmez sanılan kudretleri daima yere sermişlerdir... Silâh ve para, hiç bir zaman, en büyük güç ve her şey demek değildir. Artık çağ değişiyor. Ve bu çağ, imparatorluk gücünde

devletlerin değil, milletlerin, halkların çağıdır.

2 — Bir takım ittifaklar içinde, seninle kader birliğine girişmiş ülkeler halkı, davranışlarından utanıyor; paralarının ve silahların içinde gittikçe yalnızlaşıyor. Bugün birçok ülkelerde, birçok aydınlar için, bir Amerikalıya el vermek, gittikçe utamlacak hale gelmektedir.

3 — Kaba kuvvetin zaferi, hiçbir zaman ebedî değildir. Kaldı ki, sen Vietnam'da daha şimdiden yenilgidesin. Çünkü dürist insanların kalbi, iyi insanların kalbi ve hepimizin kalpleri, seninle değil, köylerini, ocaullarını yitmiş, ormanlarını, tarlalarını yitmiş Vietnamlılarla beraber çarpıyor...

POLİTİKA VE ÖTESİ

HALA GÖREMİYORLARSAA...

Hükümetlerin yaptıklarını halktan gizlemeleri, açık tartışmadan kaçınmaları, her şeyin halkın önünde ve gılışsız konuşulması ancak toplumu muhalefetin cesaretle ortaya çıkmasından sonra başlamıştır. Bundan önce hükümet etme bir «sıra» dı. Zaten «esrar-ı devlet» deyimini bizim icadımız olan bir garabetti. Hükümetlerin halkın önünde ve hal kın hakemliği altında hesap vermeleri daha da genişleyecektir. Buna alışmak istemiyenler daha da alışacaklardır. Alışmak istemezlerse, toplumcu muhalefet gücünü arttırdıkça, hükümetleri buna mecbur edecektir.

TURN SOL KÂĞIDI

Kıbrıs sorunu bir «kapalı kutu» idi. Bu kapalı kutu açılmıştır. İçinden dökülenleri seyrediyoruz. Her olaya Amerikan ve İngiliz gözlüğü ile bakanlar, bu gözlüğün kendilerini miyoplaştırdığını toplumu muhalefetin sıkıştırması sonucu anlamağa başlamışlardır. «I love you America» türküsü çalıyorlar, bunu önümüzdeki günlerde iyice boşlayacaklardır. İş adamlarına dayanan bir iktidarın işbaşına geçirilmesi de yetmemiştir. Amerikanın umulmasını vermeyeceği Yunanistan'a açılan kesenin ağzının sıkılığında anlaşmaktadır. Papan-dren'un muhalefeti Amerika'nın gözünü açmıştır. Toplumcu muhalefette, işadamları iktidarının başedemeyeceği Amerika'yı uyarmıştır. Türkiye artık, hôt diyince susan insanın memleketi değildir. Toplumcu muhalefet partiler içinde olsun, partiler dışında olsun, sendikalarda veya mukavemet bölgelerinde örgütlenmiş olsun, diyeceğini en inna edici şekilde ortaya koymaktadır. Bunun işadamları iktidarı farkında değilse bile, işadamları iktidarını destekleyenler farkındadır. Türkiye bir Vietnam veya bir Kore değildir. Olmuyacağını dostlarımız da düşmanlarımız da bilmektedirler. Bunun içindir ki, iktidarlara Türkiye gerçeğine kulak vermeyi öğütlemektedirler. Şimdiye kadar, bunlar bize, soyut sorunlar gibi gelmekte idi. Kıbrıs sorunundan sonra, soyut görünen fikirler, somutlaşmıştır. Gizlide duran üsler meselesi açığa çıkmıştır. Amerikanın bizi nereden, nasıl sömürdüğü anlaşmıştır. Nato'yu süslü bir gelin gibi köşeye oturtarak her şeyi olup bitti gösterme modası vitrinlerden kaldırılmıştır. Cento'nun yetersizliğini, sadece bizinkiler değil, Pakistan söylüyor artık. İraa, Pakistan, Türkiye birbirleri ile ilişkilerini Cento dışında artıyorlar. Hat ta Cento'nun bir İngiliz oyunu olduğu bizim dışımızdakilerin kafalarına dank etmiştir. Bunları öğrenmemiz için Kıbrıs bir turn sol kâğıdı olmuştur. Batır batır sonucu öğren..

KOLAY İKTİDAR SEFASI

Şimdiye kadar oy toplama bezirganlığını bilenler için Türkiye kolay iktidara gelen memleketlerden biri idi. Ama bugün kolay iktidara gelenler olsa bile, kolay iktidar edilemediği öğreniliyor. Halk mı? oyunu alır, kolayca dört yıl geçirir gideriz diye unanlar, bunun böyle olmadığını görmüşlerdir. Kolay iktidar alınır ama, kolay kolay iktidar sefası sürülemez. İktidar, bu kadar karmaşık meselelerin bulunduğu bir memlekette «ateşten gömlek»tir. Giyeni terletir, bunaltır. Kıbrıs mı, kaybedildikten sonra:

«Bizden önceki iktidarın suçudur...» demek yetmiyor.

«— Neden kaybettin anlat bakalım...» diye soruyorlar adama...! Sadece Kıbrıs'ı soruyorlar, bütün dış politika sorunları ortaya dökülüyor, bundan sonra izlenecek yolun anlatılması isteniyor. Bütün antlaşmaların eleştirisi yapılıyor, dökümü isteniyor.

«— Dört genel müdürü değiştirsem ne olur?» düşüncesinde olanlar, bu düşünceyi uygulamaya kalktılar mı, bunun hesabını soranlar çıkıyor.

Eğer dört genel müdürün hesabı iyice sorulmaz, iktidar bunun hesabını vermezse yol olur. Başka yerlere de uzanan cüretini artırabilir. Menderesten, bu hesap, amında sorulmadığı için Yassıada'lara kadar varan çetin bir yolu izlemek zorunluğunda kaldık. Yarın bir çoğunluğa dayanarak «her şeyi yaparım» niyetinin bizi nerelere vardıracağı kestirilemez.

İsmet Paşa, Tural mektubunun açıklanmasını komutanın üstüne güvensizliğini artırır biçiminde yorumluyor. İsmet Paşa askerlikten geldiği için bunu iyi biliyor. Mektubun açıklanması «Tural meselesi» olmaktan çıkmış, komutanın üstüne güveni veya güvensizliğine haline gelmiştir. Devlet arşivlerindeki sırrı fışedenler, «esrar-ı devlet» i yorumlamasını bilmiyorlardır. Topaloğlu günün birinde gider, ama bu iz bırakacaktır.

GÖZLERDEN ÇIKAN MERTEK

Demirel plânı kendine engel sayabilir. Vergi açıklamasını sevinmeyebilir. Türkiyede dağıtılacak toprak olmadığını sanabilir. Petrol statüsünün böyle sürdüreceğini umabilir. Amerikasız dış politika güdülemeyeceği kanısında olabilir. Beş milyon oya güvenerek kendini güçlü düşünür.

Bu yurt bizim, fikirlerimizi söyleyeceğiz. Fikirlerimizi en kandırıcı ve doyurucu bir biçimde söyleyeceğiz. Herkes dilediğini yapamayacaktır. Dilediğini neden ve niçin yaptığını söyleyecektir.

«— Biz hükümet değil miyiz?» sorusunun ilk gölgeliğine uzanıp her şeyi çözümlediklerini ve başkalarını inna ettiklerini sananlar yanlıcağlardır. Yanılmamanın bedeli ağırdır. Hem yanılan için, hem de bu memleket için. Yol yakinken ağır bedeller ödenecek ve ödetecek işlere kimse girişmesin.

Ülkemiz ulusal bağımsızlığına kavuşmak için bir savaşa vermektedir. Bu savaşa katılanlar sonunda galip çıkacaklardır.

Biz ulusal kurtuluş savaşmasından yana olan herkesle birliğiz. Bunda bağınazlığımız yok. Yolu açarız. Ulusal kurtuluş için bütün engellerin kaldırılmasında herkese yararlı oluruz. Bu yolda bizden kimseye zarar gelmez. Bu şerefli yolda atılacak her adım, bu adımı atma ait olacaktır. Ama ulusal kurtuluş savaşmasına engel olmak isteyenler de bunun vebalini hesaba katmalıdırlar.

Kıbrıs yitirme karşılığı ulusal kurtuluşu görünen kazanacaklardır. Her başarı ulusal kurtuluş çizgisi üzerinden geçmektedir. Kıbrıs yitirenler, bu mertegin gözlerden çıkmış olduğunu halâ görmüyorlar mı?

Görmüyorlarsa pes doğrusu... Onlar hiç bir şeyi görmüyorlar demektir.

Mehmed Kemal

ÖĞRETMENİN ÇİLESİ

Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Genel Başkanı Hayrettin Uysal (CHP Sakarya Milletvekili), Atatürkçü öğretmenlere karşı girişilen baskı hareketlerini 60 madde hâlinde açıkladı. Sadece olayları dile getiren bu 60 maddeyi okuyunca, Hayrettin Uysal'ın görüşüne katılmamaya imkân yoktur: «Millî Eğitimde aşırı solcular varmış gibi ortaya çıkan bir zihniyet gerçekte Atatürkçü ve Anayasacı yurtsever aydın öğretmenleri tasfiye etmeyi hedef almıştır.»

Bu engizisyonu YÖN okuyucularına eksiksiz duyurmayı görev sayıyoruz:

1. SAİT ÇILTAŞ: Yavuzselim İlköğretim Okulu Öğretmenliğinden, Kdz. Ereğlisi Ortaokulunun Türkçe Öğretmenliğine sürüldü.

SUÇU: Belli değil. Sorulan şu sorularla cezalandırılıyor:

a) Tanrı'ya ve dine inanıp inanmadığı...

b) Köylünün perişan ve sömürülmüş olduğunu niçin söylediği.

c) Köylü vatandaşın «hal-kım» diye niçin bahsettiği.

d) Bir takım yayınları niçin okuduğu, v. b.

Sait Çiltaş için iki kez Erzurum Adliyesinde dava açılmıştır. Orada çıkan Hürsöz isimli bir gazetenin kışkırtmasıyla açtırılan davaların ikisinden de aklanarak çıkmıştır. Bu yapılan haksızlığı kamu vicdanında protesto için Sait Çiltaş gibi öğrencileri tarafından çok sevilen bir öğretmen mesleğinden istifa etmiştir.

2. Ahmet Nuri MACİT: Samsun İlköğretim Müfettişi iken müfettişliği üzerinden alınıp Malatya'ya ilköğretim öğretmeni olarak sürülmüştür.

SORULAN SORULAR:

a) Niçin Köy Enstitüleri rozeti takıyorsunuz?

b) Derneççilik ve sendikacılık bu neden ilgilisiniz?

c) Dergi ve gazetelerde neden yazı yazıyorsunuz?

d) (Ölen bir öğretmenin ailesine) yardımlaşma kampanyası açıp, neden para topladınız? v.s.

3. Sırrı ÇELİK: Samsun İlköğretim Müfettişi iken, Adana İlköğretim Müfettişliğine sürülmüştür. A. Nuri Macit'e sorulan sorular sorulmuştur.

4. Ali ÇİÇEKLİ: Konya Lisesi Edebiyat Öğretmeni iken Çal İlçesi Ortaokulu Türkçe Öğretmenliğine sürülmüştür.

SORULAN SORULAR:

a) Öğrencilere sosyalist kitaplar sağık veriyormuşunuz?

b) Çetin Altan ve İlhan Selçuk gibi yazarları okuyormuşunuz?

c) Çevrede huzursuzluk yaratmışınız? v.b.

5. Nazım BAYATA: Samsun 19 Mayıs Lisesi Felsefe Öğretmeni iken meslekten ihraç edildi. Millî Eğitim Bakanlığı Müdürler Komisyonu'nun kararı şu: «Bundan sonra Nazım Bayata öğrencilerle temas etmeyecek. Dilediği takdirde Bakanlık örgütünde bir sıra memurluğuna tayin yapılabilir. (Öğretmenin mecburi hizmeti vardır.)»

6. Faruk SÜKAN: Tokat İlköğretim Okulu Bedeneğitimi öğretmeni iken ve ortada hiçbir sebep yokken «partizandır» sözüyle Sivas'a sürgün edilmiştir. Eşi hâlen Tokat İlköğretim Okulunda öğretmendir.

7. Nurettin KARABİLECAN- OĞLU: Manisa Kız İlköğretim Okulu İş Dersleri öğretmeni. Akpınar İlköğretim Okuluna ani olarak tayin çıkıyor. Meslektaşımızın ailesi hasta ve de annesi kötürülmüştür. Durum Manisa öğretmenlerini son derece üzümüştür.

8. Savaş ALTAY: Lapseki öğretmenlerinden. Sarhoş bir Polis Memuru tarafından karakola çekilerek bayılınca kadar dövülmüş ve hastahanelik olmuştur. Hükümet Tabibi suçlu polisî himaye etmeye kalkışmakta olup, iş siyasî yöne itilmeye çalışılmaktadır.

9. Cahit ÖZKAN: Malatya Atatürk Ortaokulu İngilizce Öğretmeni.

Babialide Sabah Gazetesinde, öğretmen Cahit ÖZKAN'ın sınıfta ders yaparken öğrencilerine dinsizlik telkin ettiği yazılmış, bunu ele alan Malatya Fikir Kulübü Reisi Yürkse Mühendis Mehmet Helvacı adında biri, yayınladığı bir beyanname ile bir irtica hareketi yaratabilme eğilimine geçmiştir. Malatya öğretmenlerini parçalamak, birbirlerini düşürmek, halkı öğretmenler aleyhine kışkırtarak, öğretmenlerin onurlarını zedeleyici beyanlarda bulunmuştur.

10. Mehmet AKGÜN: Elazığ Millî Eğitim Müdür Yardımcısı. Nurettin Ardıçoğlu, Mehmet Akgün'e makamında hakaret ederek, «Mehmet Bey siz misiniz? Şimdi sizi tokatlasam, karakoluk olsak olur mu?» diyerek dövmek ve vurmak istediğini yüksek sesle ifade etmiş, neden telefonu

Hayrettin Uysal

kapattığını sormuş. Bunun üzerine Mehmet Akgün «telefonda daha fazla hakaret kelimeleri duymak istemedim» deyince:

«Ben bugüne kadar kimsenin yanına bırakmadım. İlköğretim Genel Müdürü benim adamım. Ona bildirip senin de yanına bırakmayacağım» gibi sözlerle tehditte bulunduğu o anda tutulan tutanak ve şahitlerin ifadelerinden anlaşılıyor.

11. Mustafa Hakkı GÜREŞÇİ: Çanakkale İstiklal İlkokulu Öğretmeni.

Çeşitli siyasî baskılarla hakkında tahkikat açılmıştır.

12. Tirebolu İlçesi, Karakaya İlkokulu öğretmenlerinden Aziz Karakaya, İbrahim Kutluoğlu, Hüsnü Kılıçaslan ve Aziz Semiz'in «komünist oldukları», «komünizm propagandası» yaptıkları isimsiz ve imzasız bir ihbar mektubu Adalet Bakanlığına şikâyet edilmiş, C. Savcılığı bir ön soruşturmaya dahi gerek duymadan 8-10 jandarmayla öğretmenlerin ve yakınlarının evlerini, meslektaşlarımız derslerini, çıkartarak aratmış, fakat hiçbir suç unsuru bulunmadığından «takipsizlik kararı verilmiştir».

13. Hüseyin AKABALI: İsteği dışında, hiçbir idarî tahkikat da geçirmeden Suluova İlköğretim Müdürü iken, Göynücek İlköğretim Müdürlüğüne sürülmüştür.

14. Kars Lisesi Edebiyat Öğretmenlerinden Şemseddin Özdemir, Ramazan Karagöz, İhsan

Demirci Atatürk Devrimlerin- ugrunda savaştıkları ve Anayasamızın savunuculuğunu yaptıkları için Bakanlık emrine alınmışlardır.

SORULAN SORULAR:

a) Sınıflarda yeni Türk yazarlarının eserlerini, yabancı yazarların eserlerini sık sık tavsiye etmişiniz, fakat M. Han, Peyami Safa'nın eserlerini yasaklamışınız?

b) Öğrencilerinizin okumaları için baskı yaptığınız iddia edilmektedir.

c) Öğrencilerin dinî duygularını zayıflatmaya uğraştığınız iddia edilmektedir.

d) Toprak reformundan bahsederek, onunla ilgili kompozisyon konuları vermişsiniz?

e) Bugünkü eğitim düzenimizi beğenmez, tenkit etmişsiniz. Programların yetersiz olduğunu söylemişsiniz? v.b.

15. Arpaçay İlköğretim Müdürü Şevket Kızılkor, isteği dışında Kara Merkez Namık Kemal İlkokulu Öğretmenliğine sürülmüştür.

16. AP. Aydın Milletvekili Reşat Özarda, seçimlerde, Türk Öğretmenlerine ağır bir dille ve sık sık teavüz etmiş, öğretmenleri «Komünistlikle» itham etmiştir. Özarda'nın bu hareketi teşkilatımızca şiddetle ve nefretle protesto edilmiştir.

17. Milliyetçi Öğretmenler Derneği'nin toplantısında konuşan AP. Antalya Milletvekili «öğretmenleri Parlamento'ya basmaya» teşvik etmiştir.

18. Dinar halkından Hüseyin Karagözoğlu adında birisi, «Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenlerin % 90'ı komünisttir» diye ithamda bulunmuş, Dinar Öğretmenler Derneğimiz olayı C. Savcılığına iletmıştır.

19. Tunceli-Buğulu Köyü İlkokulu Müdürü İbrahim Aşım, ilköğretim Müfettişinin verdiği kasıtlı rapora dayanılarak ve savunması dikkate alınmayarak il içinde yeri değiştirilmiştir.

20. Borçka Öğretmenler Derneğimiz lokaline Genel Kurul kararıyla asılan İ. Hakkı Tonguç ve H. Ali Yücel'in fotoğrafları mukaddesatçı bir grup tarafından iki kez çalınmıştır.

21. Eski Atatürk Lisesi Edebiyat Öğretmenlerinden, yeni AP. Kastamonu Milletvekili Şevket Bohça isimli birisi imtihanlarda arı Türkçe kullanılması teklifine karşı çıkarak, arı Türkçeyi «piçleşme olarak» nitelendirmiştir.

22. Karıkale-Ahır Köyü İlkokulu Bayan Öğretmeni Emel Dilber, kötü niyetli kişiler tarafından dağa kaçırılmıştır. Mütecavizler yakalanmış, Federasyonumuzun açtığı davaya Keskin Ağır Ceza Mahkemesinde bakılmaktadır.

23. Daha önce Akcaabatta üç öğretmen köyleri kooperatifleştirmek istedikleri ve tarihi bir kiliseyi onarmaya giriştikleri için 141. maddeye göre yargılanmak üzere mahkemeye verilmişlerdi. 141. maddeye göre cezalandırılmaları istenen meslektaşlarımız Cemalettin Dilaver, Cemal Durğun ve Zekeriya Kaynak'tan sonra Ortaokul Edebiyat Öğretmeni Aydın Seyhan da 19 Mayıs Bayramında yaptığı konuşmadan ötürü C. Savcılığına takibata uğramıştır. Aydın Seyhan, yazılı konuşmasında Atatürk Devrimlerini savunuyordu. (var)

GERÇEK SAYGISI

Karanlıktan Alacakaranlığa

Fethi Naci

Bir yıl daha geçti. Bir bakıma yeniliklerle dolu, bir bakıma bombos bir yıl...

1965, gerçekten de, yenilikleri olan bir yıl, Nice yıllardır sürüp giden toplumcu çabaların birikimi, sonunda, Büyük Millet Meclisi'ne 15 sosyalist milletvekilinin girmesini sağladı. Bugün, bütün yurt meselelerinde sosyalist görüşün leri sürdüğü çözüm yollarını Parlamentodaki sosyalistlerimiz Meclis kürsüsünden rahat rahat ifade edebilmektedirler. Çok değil daha on yıl önce Eluard'ın «Gece hiç bir zaman tam değildir» mısraını anmamızın mahkemelerde hesabını verdiğimiz düşünülürse asılan yolun önemli daha iyi anlaşılır.

İki yüz yıldır sürüp gelen batılılaşma isteklerimizin, kapitalist sistemin yörlüğünde ve kapitalist ülkelerin uyguladığı gerçeğe uymeyen çığırda daha geniş çevreler tarafından tartışılmağa başlamıştır. Bunun dışında ve daha önemli olarak dış politika ile iç politika arasındaki derin bağlar artık su üstüne çıkarılmıştır. Bağımsız ve onurlu bir dış politikamızın yalnız bir milli gurur meselesi olmadığı, aynı zamanda kalkınmamızın da temel şartı olduğu anlaşılmaya başlamıştır. Yerimizizin Üçüncü Dünya olduğu, meselelerimizin Üçüncü Dünya'nın meseleleri olduğu çığırda daha açık seçik görülür olmuştur. Sözüne bütün partilerin çözümünden daha çok önem verilen Üniversite, yıllardır süregelen utanç verici suskunluğunu bırakmış, halk oyuna gerçekleri duyurma görevine başlamıştır.

1965 yılı, Türkiye'nin gerçek meselelerini ağalarla kompradorlar ittifakının hiçbir zaman çözemediğini göster önüne se-miştir.

Ve bugün Türkiye'yi ağalarla kompradorlar ittifakı yönetmektedir. Ve 1965 yılı, Türkiye'nin gerçek ekonomisi, sosyal meselelerine hiçbir çözüm getirilmeden boşu boşuna geçip gitmiştir. Çünkü 1965'in olumlu yanları olarak saydığımız nitelikler ancak şehir orta tabakalarının - aydınların, üniversite gençliğinin, memurların - iktidarda oldukları, sözünü ettikleri, tartıştıkları şeylerdir. Büyük halk kütleleri, yüzyıllardır süregelen ekonomik, sosyal, politik, ideolojik baskıların etkisinde ve 1965'in getirdiklerinin çok uzağındadır. Karanlıktan alacakaranlığa geçenler sebir orta tabakalarıdır. Büyük kütleler hâlâ en küçük bir aydınlığın sızmadığı bir karanlık içindedirler. Ve sosyalist eylemin en büyük meselesi burada yatmaktadır. 1966, bu alanda, sosyalistler arası bir takım tartışmalara gebe-dir. Sosyalist eylemin ne idüğü, gücünü nele yettigi, imkânları ve imkânsızlıkları her halde gelecek yıl konuşulmağa başlanacaktır. Sosyalizmin en büyük gücü olan heyecanı yitirir gibi olması ise üzerinde uzun uzun durulması gereken bir husustur.

Evet, bugün Türkiye'yi ağalarla kompradorlar ittifakı yönetmektedir. Oyle görünür ki bu iktidar, geniş kütleleri uyarmak ve uyardırarak bakımından sosyalistlerden de fazla iş görecektir. Çünkü geniş kütleler «toprakdan öğrenip kitapsız bilen» kişiler, den kuruludur. İktidarın içine düştüğü enflasyon politikası, 1966 yılında başlayacak olan toplu iş sözleşmelerinin çoğunun grevlerle sonuçlanmasını doğuracaktır. Çünkü ücretlilerin geçimleriniyle ilgili olarak fiyatlarda ortaya çıkan yükselmeler bellidir. Ve hiçbir sendika, fiyatlardaki yükselme oranından daha az bir ücret zammı talep edemez!

İktidar, yardım veren dış çevrelerin de etkisiyle bu enflasyoncu ziddi durdurmak isterse bunun sonu yatırımların kısılması, ekonomik durgunluk ve işsizlik olacaktır.

Bunun için, 1966 yılı, «köklü reformlar olmadan Türkiye'nin kalkınması imkânsızdır» sözünün adamakıllı somutlaşacağı bir yıl olacaktır.

Kıbrıs meselesinin bu iktidar tarafından nasıl bir çözüme ulaştırılacağı konusunda ise «Hemen Allah cümlemizin yardımcısı olsun!» dan başka söylenecek söz yoktur!..

Adalet Bakanlığında Mc Carthy'cilik!

Giresun'un Tirebolu ilçesindeki Karakaya ilkökulu öğretmenlerinin yazdıkları şu satırlar, bütün Atatürkçüleri uyarmalıdır:

«Ben erkek öğretmen bir okulda toplanıp çalışırken, birgün hangi inansa hizmet ettiği belirsiz biri tarafından isimsiz ve imzasız olarak Adalet Bakanlığına bir ihbar mektubu ile aşağıda adlarımız yazılı biz öğretmenlerle (bir öğretmen müstesna) baba ve yakınlarımızın komünist olduğumuz ve komünistlik propagandası yaptığımız iddia ve ihbar ediliyor. Adalet Bakanlığı bu mektubun bir örneğini bağılı bulduğumuz il kanalıyla İlimiz C. Savcılığına (Çok acelele-die) kavdı ile havalesini yaptırıyor.

Bakanlıktan, tahkikat ve takibat için havalesi yapılan mektup suretini ilçemiz C. Savcısı, Hakkıme vererek, mahkeme bizlerin evlerimizden ve üzerlerimizden aranmasını derhal karar aliyor ve gereğini yerine getirilmesini i-

çin Jandarma Komutanlığına emir ve selâhiyet veriyor.

27.9.1965 Pazartesi günü okula girilerek her öğretmen dershanesinden alınıp (evlerinin ve üzerlerinin aranacağı) gereksizlikle 8-10 jandarmanın nezareti altında evlerimizden gidilerek aramaya tâbi tutuluyor ve (... Hiç bir suç usuruna rastlanmamıştır...) şeklinde tanzim edilen mazbatalar teker teker bizlere imzalatılıyor. Röylece, C. Savcılığına ihbarın emriyle tahkikat sonuçlandırılmı-ş oluyor. Pesinden de çe-re-za türelü söylenti ve masub de-ğ-er-oluyor...»

İste imzasız bir iftira mektubu sonucu Aziz Karakaya (15 yıllık öğretmen), İbrahim Kutluoğlu (15 yıllık öğretmen), Hüsnü Kılıçaslan (9 yıllık öğretmen) ve Aziz Semiz'e (10 yıllık öğretmen) Adalet Bakanlığının, Savcının ve Jandarmanın reva gördüğü Ortaçağ Engizisyonu. Abdülhamid'in bile, imzasız jurnallere dayanarak işlerin şeref ve haysiyetiyle bu kadar hafiflikle oynadığını sanmıyoruz.

ZENGİN-FAKİR KAVGASI KOMÜNİSTLİK MİDİR?

Turan Güneş - Orhan Apaydın

Kanunlarımıza göre komünizm propagandası yapmak veya komünist bir rejimin iş başına gelmesine çalışmak suçtur. Ne var ki üniversite hocalarının verdikleri birçok bilirkişi raporu göstermektedir ki, Türkiyede komünizm çok yanlış bilinmektedir. Bu yüzden her ileri fikir komünistlikle suçlandırılmakta ve cezalandırılması istenmektedir.

Prof. Dr. Turan Güneş ile Orhan Apaydın'ın, Babeuf'ten bir iktibas yüzünden 7,5 yıl hapse mahkûm olan Atilla Bartınoğlu'nun dâvası dolayısıyla hazırladıkları temyiz dilekçesi, bu meseleyi aydınlığa kavuşturmaktadır. Dilekçenin önemli pasajlarını yayınlıyoruz:

KOMÜNİZM NEDİR, VUZUHA VARMAK İZİ

Bir siyasî fikirler tarihinin yüksek mahkemece bilinen sayfalarını tekrar açacak değiliz. Yalnız, tartışılma sahasında bugün varılan merhalede, batı ülkelerinde konuşulan, tartışılan konular memleketimize de gelmeğe başladığından bazı şeyleri vuzuha kavuşturmanın kesin bir ihtiyaç olduğu ortadadır. Çok yakın günlerin bize gösterdiği gibi, en masumane reform tedbirlerini, hattâ Anayasanın hükümlerinin yerine getirilmesini bile komünistlikle itham edenler bulunmuştur. Halbuki komünizm propagandası yapmak veya komünist bir rejimin iş başına gelmesine çalışmak suçtur. Binaenaleyh, eğer yargı organımızı siyasî sloganlarla onun veya bunun verdiği anlamların esiri yapmak istemiyorsak ve anayasamızın getirdiği hürriyet düzenine inaniyorsak, keilmelerin siyasî meydanlarında veya halk dilinde taşıdığı çarpık anlamlar üzerinde durmadan, onların ilim ve hukuk açısından tarifini yapmaya mecburuz.

Nitekim T.C.K. da böyle ne olduğu bilinmeyen bir terim kullanmamış, yasaklamak istediği komünizmin unsurlarını metinde göstermiştir.

Gerçekten komünizm ve veya komünist kelimesi, eğer bununla bugün belli bir doktrini bir din kitabına sadık köle gibi uygulayan, ya da uyguladığını iddia eden bir rejim kastetmiyorsa, her sosyal cereyana ve rifebilecek bir isim mahiyetini taşımaktadır. Nitekim, sosyal fikirlerin tarihi üzerinde çok önemli ve teferruatlı bir eser yazmış olan «Gerard Walter'in kitabının adı «Komünizm Tarihi» dir Bu kitap İsrail okullarından yani İsa'dan çok önce basılmakta, Platon ve Aristo dahil bütün Yunan filozoflarını içine almaktadır. Gene kitapta bütün hıristiyan kâlemler de bu arada sayılmaktadır.

Filhakika, Paris üniversitesi profesörlerinden liberal görüşlü Jean-Jacques Chevalier'in dediği gibi zenginler ile fakirler arasındaki mücadele ve bunun verine fiili eşitlik verileceği düşüncesi ezelden gelmektedir. O halde zenginlerin fakirlerin alevhinde bulunanlar ve bunun vâkıfda herkese madde nâmında da eşitlik tanımak isteyenler komünisttir, bu da Türkiyede yasaklanmıştır tarzında bir görüşün savunulmasına imkân yoktur. Böyle bir yorum Türk fikir havasını ve Türk toplumunu insanlığın ortaya kavuşturdu binlerce fikir abidesinden mahrum etmek ve Türkiyeyi ortaçağ karanlığına sürüklemek olacaktır.

Bundan ötürü, biz komünizmi tanımlarken, sadece T.C.K.nun 142. maddesi hudutları içine giren bir fiil ve bunun müstenidi olan rejim anlamak zorunludur. Gerçek vaka odur ki, insanlar arasında eşitlik sağlamak isteyen doktrinlerin tarihi içinde dar mânâda «komünist» olarak vasıflandırılan bir rejim vardır. Ve gerek Anayasamızın gerekse T.C.K. nun mahkûm ettiği bu rejimdir, vasıflandırıldığı da, bu rejimin gerçekleşmesine çalışmaktır.

Bunun adı Marksist komünizm daha doğru bir ifade ile Marx'ın ve Engels'in kaleme aldığı «komünist partisi» beyannamesi veya Manifestosu» adlı broşürde temel kolları ortaya konulmuş rejim ve aksiyon planıdır. Ancak bu broşürün ana temaları üzerinde yapılacak bir incelemedir ki, 142. maddede yasaklanan fiilin gerçek mahiyetini ortaya koyabilecektir.

KOMÜNİZMİN TEMEL PRENSİPLERİ

Burada neme bir noktaya işaret etmek isteriz. İlk olarak bir siyasî partiye «komü-

nist» adını verdiren, bizzat Marx olmuştur. Filhakika «Komünistler Birliği» adını taşıyan cemiyet 1847 de Londra'da Marx ve Engels'in iştirakiyle kurulmuş ve bu partinin programı olan beyanname de gene ikisi tarafından kaleme alınmıştır.

Bu beyanname 4 kısımdan ibarettir. Birincisi «sınıflar arasındaki mücadeleden, ikincisi komünistlerin fikirlerinden, üçüncüsü kısım kendisinden önceki sosyal cereyanlardan, son kısım ise komünistlerin diğer partiler hakkındaki durumundan söz eder.

Burada konu ile ilgili bulunan birinci ve ikinci kısımlar üzerinde durulacaktır.

Komünist beyannamesi: Sınıf mücadelesinden kısaca şunu anlamaktadır. Toplumun bünyesini tayin eden, bizzatli istihsal sürecidir. İstihsal süreci değiştiğinde toplumdaki sınıflar da değişir. İstihsal vasıtalarını ellerinde tutanlar kısım sınıf, diğerleri de ezilen sınıf olurlar. Bütün varlıkların bir mücadelesinden ibarettir. Bugünün gerçeği, bevannameye göre büyük bir sanavidir. Büyük sanavivi elinde tutanlar burjuvalardır. Onun karşısında da emeğini bir meta gibi satan veya kiralanın proleterya vardır.

Bütün yazarların belirttiği gibi «burjuva» kelimesi Marksist dilde özel bir anlam taşır. Burjuva kapital sahibi, büyük sanavivi demektir. Engels'in dediği gibi: «Burjuvazi vahî büyük sermaye.»

Bu anlamın özelliği şuradadır: Komünist doktrin fikirlerle zenginler arasındaki bir mücadeleden bahsetmiyor. İstihsal vasıtalarını ellerinde tutanlarla, bundan mahrum olanlar arasında bir mücadeleden bahsediyor. Burjuvazi zengin olduğu için istihsal vasıtalarını elinde tutmamakta, istihsal vasıtalarını elinde tuttuğu için haksız yere doktrine göre zengin olmaktadır.

Marks doktrinini, diğer sosyal cereyanlardan ayıran birinci önemli nokta budur. Bu doktrinde sınıf mücadelesi zengin ve fakir arasında değil, burjuvazi ile proleterya arasında.

Burada esefle belirtmeğe mecburuz ki, birinci bilirkişi Doçent Uğur Alacakaptan, bu sınıf mücadelesinin gerçek mahiyetini kavrayamamış ve bugünkü sosyolojide kullanılan «sınıf» kavramı ile Marksist doktrini tamamen birbirine karıştırmış ve «işçi sınıfları ile toplumun diğer sınıfları arasındaki çatışma» gibi tamamen yanlış deyimler ve fikirler ileri sürmüştür. Komünist teoride bir tarafta işçiler ve onların karşısında diğer sınıflar diye bir şey mevcut değildir. Biliyoruz ki ortada sadece iki sınıf vardır, diğerleri ise kapitalizmin gelişmesi ile zaten kavbolacaklardır. Bunlar da proleteryanın mütefik olmak zorundadırlar.

Komünist doktrindeki sınıf mücadelesi, ni böylece açıkladıktan sonra meselelerin bir fakirlik - zenginlik veya bir haklılık - haksızlık davası olmadığı ortaya çıkmıştır sanıyoruz.

Marx'ist doktrin'in ikinci ana fikri, bu mücadelenin bir ihtilalle proleterya eline geçeceği ve onun da diktatörlükle, burjuvazi tahakküm altına alarak yok edeceği, Buradaki diktatörlüğün mahiyetini de iyice tetkik etmek gereklidir. Bu bir sınıfın ve beyannameye göre muazzam bir çoğunluk teşkil eden sınıfın diktatörlüğüdür. Çoğunluk yararına bir kişinin veya bir grubun diktatörlüğü değildir. Komünistler devleti zaten bir sınıf diktatörlüğünden ibaret telâkki ederler. Burjuva devleti burjuva tahakkümü nü sağlamaktadır. Proleterya bir sınıf olarak Burjuvazinin yerini alacaktır.

Bu noktada T.C.K.nun 142. maddesine ve Anayasanın 4. maddesinin son fıkrasına

gelmiş bulunuyoruz. 142. maddede komünist doktrin'in bu temel fikrinden kalkarak onun la mücadele için «bir içtimai zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir bir zümreyi ortadan kaldırmayı» yasaklanmış bulunmaktadır. Anayasa da Marx'ist anlayışın sınıf diktatörlüğünü kesin olarak engellemiş bulunmaktadır.

Marksist komünizmin temel felsefesi işte bunlardan ibarettir. Bunlar, bu anlayış içinde sadece ve yalnız Marx'isme mahsus bulunmaktadır. Binaenaleyh 142. maddenin ilk kısmı itibariyle öngördüğü fiil bundan ibarettir.

TÜRKİYEDE «MÜESSES NİZAMLAR VE KOMÜNİZM»

Komünizmin nihai hedefi, burjuva sınıfını kaldırarak istihsal vasıtalarını topluma maletmek ve böylece de bugünkü anlamda devlete son vermektir.

Bu hedefi esas alan komünizm mülkiyetin düşmanıdır. Mülkiyetle kasdedilen şeyin «istihsal vasıtaları» olduğundan şüphe yoktur.

Beyannamenin son kısmında, Marx ve Engels, kendilerine yöneltilecek aileyi, dini, vatanı kaldırarak ithamına da cevap vermeğe çalışmışlardır. Onların izah tarzları ve bugünkü komünist ülkelerde bu kurum ve kavramların yerli ne olursa olsun, gerçek şudur ki, hiç olmazsa teori planında komünizm bunları inkâr etmektedir.

T.C.K. nun 142. maddesinde «müesses iktisadi nizamları yok etmek, siyasî ve hukuki nizamları devirmekle» kasdedilen de işte komünizmin bu cepheleridir. Burada gözönünde bulundurulması gereken husus, kanunun bu nizamları «yıkamak veya devirmek» bahsetmiş olmasıdır. Gerçekten komünist teoriye göre sözlü edilen müesseseler «değiştirilmeyecek», devleti elinde tutan proleteryanın diktatörlüğü ile yıkılacaktır.

İşte bu yüzden, 142. maddede yasaklanan komünizmin tarifini yaparken bu unsurları gözden uzak tutmamak lazımdır. Değiştirilecek olan değil, yıkılacak olan nizamlar, vatan, mülkiyet, aile ve dindir. Gerçekten hukuki ve içtimai nizamin her unsurunun bu madde kapsamına olan bir anlayış Türkiyedeki içtimai ve iktisadi hayatı kesin olarak döndürmek sonucuna varır. Nizamın «temel» olması şartı da bu sebeple maddeye eklenmiştir.

Burada belirtmek isteriz ki, Marksist komünizmin devirmek istediği her müesese de Türk hukukunda temel sayılmış değildir. Gerçekten din, bizim anayasamıza göre sosyal bir temel nizam değildir. Filhakika Türkiye Cumhuriyeti Devletinin içtimai, iktisadi ve manevi temel nizamları Anayasanın 2. maddesiyle başlangıçta belirtilmiştir. Din bunlar arasında bulunmamaktadır. Nitekim T.C.K. da dine karşı suçları ayrı bir fasılda düzenlemiş bulunmaktadır. Söylediklerimiz mülkiyet hakları için de böyledir. Türk Anayasasının yürürlüğe girmesinden itibaren eski ve keskin mânâdaki mülkiyet temel nizam olmak niteliğini kaybetmiştir. Gerçekten 36. maddenin gerekçesinde de: «Artık mülkiyet hakkı Roma hukukundaki anlamda,..... hutsuz bir hürriyet niteliği taşımamaktadır. Mülkiyet anlavışı mülkiyetin aynı zamanda sosyal karaktere sahip bir hak olduğu vuhundaki.» denmek suretiyle bu durum belirtilmiştir.

Buna mukabil, aile, vatan, siyasî hürriyet Türk toplumunun temel nizamlarını teşkil etmektedir.

İşte bu biraz uzunca açıklamamız göstermektedir ki, gerek ilmi açıdan, gerekse TCK. da öngörülen suç olma bakımından ko

Prof. Dr. Turan Güneş

münizm, kaynağını Marx ve Engels'de bulan ve özellikle Lenin tarafından geliştirilen doktrin ve rejimdir. Bugün komünist sınıfta da bu görüşü benimsiyen yazarlara veya siyasal adamlarına verilebilir.

DAVA KONUSU YAZI VE KOMÜNİSTLİK

Dilekçemizin birinci bendinde, mahkemenin kararında Babeuf'un komünist olarak tasvifi ile bu tasvifden hareket edilerek yayınlanan yazının komünist propagandası olarak suçlandırılmasının isabetsizliğini belirtmiştik.

Şimdi de bizzatli yazının muhtevası ve yayınlanması maksadına dayanılarak yapılan suçlamayı incelemek isteriz.

1 - Yazının muhtevası :

Karar, yazının «fakir sınıfın kendinden bütün imkânlarıyla daha kuvvetli durumda olan zengin sınıf karşısında aciz ve müdafasız kaldığını, aynı silâhlarla karşı koyamadığı takdirde ortadan silineceğini bu sebeple fakirlerin beklemeye tahammülleri olmadığını belirtmekte ve her iki sınıf arasında bir savaşın zaruretini ileri sürerek eşit silâhlarla yapıldığı takdirde mutlaka fakirler lehine neticeleneceğini belirterek, komünizmin karekteristik vasfı olan sınıf mücadelesini körüklediğini söylemektedir.

Mahkemenin yazı muhtevası hakkındaki bu görüşü, yazının gerçek anlamına uymadığı gibi, 142. maddenin 1. bendinde tarif edilen komünist propagandası unsurlarına da en küçük ölçüde tekâbüle etmemektedir.

Filhakika bir defa yazı fakirlerin acıklı halinden bahsetmekte ve zenginleri fakirlerin karşısında göstermektedir. Ne komünist doktrinde, ne de sosyolojide zengin, fakir ayrımı diye ikili bir sınıf tasnifi mevcut değildir. Mevcut olmayan sınıfların mücadelesi diye bir şey de kabili tasavvur olamayacaktır. Kaldı ki yukarıda açıkladığımız gibi «sınıf mücadelesi» denilen kavram, kararın anladığı gibi zengin ile fakir arasında bir yaşama savaşı veya hattâ bir iç harp demek de değildir. Sınıf mücadelesi, Marksist - komünist doktrin'in temelini materyalist diyalektikte bulan determinist bir kavğadır.

İNCİLDE KOMÜNİSTLİK

Eğer zenginlerle fakirler arasında ezelden gelen mücadele Marksist açıdan bir sınıf mücadelesi sayılsaydı, mevcut bütün dünya siyasal adamlarının da çoğunun her gün söyledikleri nutuklar sebebiyle komünistlik suçundan takip edilmeleri gerekirdi.

«Zengin arabasını dağdan aşmış, fakir düz yolda şaşırmış» «Zenginin parası, züğürdün çenesini yorar» gibi komünistlikle alakasını sayın bilirkişi Uğur Alacakaptan bile bulmakta güçlük çekeceği atasözlerimizden anlaşılacağı üzere «zengin-fakir» mücadelesi, Marksizmin değil, siyasî edebiyatın temalarından biridir. Meselâ, İncil'in mektupları kısmından aşağıda aldığımız satırlar daha önce de belirttiğimiz gibi böyle bir ayrımın insanlığın ilk çağından beri mevcut olduğunu göstermektedir:

«Sevgili kardeşlerin dinleyin beni: Ak-

Değerli Güneş
kime mi?

İnanda zengin yapmak ve sevdiğini
adıyla eylediği cennetin mirasçısı olmak için
başının gözü önünde, fakirleri seçmedi
Sizce zulmeden, sızl mahkemelerde sü-
nen zenginler değil midir? Tasadığınız
ismi kirleten onlar değil mi?
Siz size söylüyorum! Yarın şu şehre
ticaret eder para kazanırız diyenler!
Başınıza ne geleceğini bilmiyenler! Ha-
nedir ki? Kısa bir süre görünen, sonra
duman duman ibaretsiz siz!
Zenginler sıra sizde! Başınıza ge-
cek felâketler için şimdiden alayıp dövü-
şünüz! Servetleriniz tefessüh etmiş, esvap-
kurtlar kemiriyor, Altınınız, gümüş-
ünüz paslandı! Bu bastır alevinize tank-
edecek!... Son gücünüze kadar servetler
saldınız. Tarfalarınızın hasadını toplayan
zenginler hakkıydı bu servetler. Tarfalarınızın
emekçileri bağırtıyorlar, havkırıyorlar.
Bu havkırıs kâinatın sahibinin kulağına eriş-
ti. Dünyada son rûne kadar, sehvette ve
cehâde sefada yaşadınız. Ro'zlaşma sünün-
de gönül evlendiriliniz. Hakkı mahkûm et-
tiniz. O size davanamadı.»

Bu satırların bahsettiği hak Hzretî İsa-
Binaleyleh Saint-Jacques'e göre İsayı
değiren de zenginlerdir!

İncil hergün Türkiye'de kiliselerde oku-
yor. Ne kimse hristiyanlığa komünist
değir, ne de savcılar zenginliğe yapılan bu
sorumlar sebebiyle İncili yayınlıyanları ta-
şır ediyor. Zira zenginle fakir arasındaki
mücadeleden bahsetmek veya zenginleri kö-
lemek 142. maddeye veya herhangi bir
maddeye göre suç değildir.

Filhakika madde «bir sınıfın tahakkü-
münü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı or-
dan kaldırmak için propagandaya» ceza-
landırılmıştır. Yazıda ise, herhangi bir sınıfı
ortadan kaldırmak veya diğerinin tahakkü-
münü tesis etmekten en ufak ölçüde bahse-
dilmektedir. Binaleyleh madde metnine
mücadelesi gibi bir unsur eklemek ve
sıra da böyle bir unsur mevcutmuş gibi
mahkûmiyet yoluna gitmek anlaşılır şeyler-
den değildir.

SINIF MÜCADELESİ

Rapor altındaki imzadan Ankara Hükûk
Mahkemesi çoçentlerinden olduğu anlaşıl-
ıyor. Uğur Alacakaptan'ın da karara mesnet
edilen bilirkişi raporunda maddeye yer
verilmiyor, hattâ yeni bir suç ihdası te-
şvirdi kendini göstermektedir. Bu da «si-
vif mücadelesini kıstırtmak ve sınıf şuruu
ortadan kaldırma» suçudur.

Bir defa sınıf şuruu yaratmak diye bir
suç yoktur, olamaz. Zamanımızda hemen
herkes bir sınıf şuruuna sahip bulunmakta,
sadece Amerikada herkesin sınıf şuruu ve
şuruuru hakkında çok ilgi çekici incefe-
meler yapılmaktadır. Bir kişiye böyle bir
şuruu mevcut olması veya uyanması için
Anayasasının okunması kâfidir.

Çünkü orada başkalarına tanınmayan bir
sınıf hakkını işçilere tanıdığı görüleceği gi-
miş ve haklara müsteniden kurulmuş sendi-
kaların Türk işçisinin mümessil olarak,

hergün işçi sınıfından bahsettiğini, siyaset
adamlarının da işçilerimizin haklarını dil-
lerine doladıklarını görecektir. Sayın bilir-
kişi, işçilerin haklarını ister hale gelmesini
anlaşılabilir isabetli bulmamaktadır. Bu müm-
kündür. Ama Türkiye'yi Anayasa ve kanunla-
rın idare ettiği bir gerçektir. Bu gerçek kar-
şısında bilgin adaylarının indî kanaatlerini
kendilerine saklamaları gerekmektedir.

Diğer taraftan, 142. maddede «sınıf mü-
cadelesi» o derece namevcuttur ki, Ceza Ka-
nunumuz bunun için ayrı bir madde sevk et-
miştir. O da 312. maddedir. Müvekkilimiz bu
maddeden dolayı takip edilmediği için, ko-
nu üzerinde fazla durmıyacağız. Ancak şu
kadarını söyleyelim ki, toplumun muhtelif
sınıflarını kin ve adavete sürüklemek de ye-
terli sayılmamış ve bunun umurun emni-
yeti için tehlikeli bir tarzda olursa şartı
konmuştur. (Faruk Erem — Türk Ceza Hu-
kuku. Cilt II, S. 567—De Rubies'den nak-
len). Umumun emniyeti için bir tehlike teş-
kil edecek tarz ise, herhalde mücadelede
eşitlik değildir.

Kaldı ki, dâva konusu yazı, zenginleri
kötülemekten çok, fakirlerin acıklı halini
dile getirmektedir. Nitekim mahkemede bu-
nu böylece anlamakta «fakir sınıfın, zengin
sınıf karşısında aciz kaldığını ve eşit silâh-
larla mücadele zaruretinden...» bahsedildiği-
ni kabul etmiştir. Böyle bir fikrin yayılması
suç olmak şöyle dursun Türk Anayasası-
nın temel prensiplerinden birisinin ilânın-
dan başka birşey değildir. Türkiye bir sos-
yal devlettir. Sosyal devlet anlayışı iktisad-
den güçlü olan kişilerle, güçsüz olan kişiler
ayırımına dayanır. Nitekim Anayasamızın 2.
maddesinin gerekçesinde «zamanımızın dev-
leti, iktisaden zayıf olan kişileri, bilhassa
işleri bakımından başkalarına tabî olan iş-
çi ve müstahdemleri, her türlü dar geliri-
leri ve yoksul kimseleri himaye edecektir»
demekte ve sanki Babeuf'den itibası yapar
gibi «Gerçekten maddî (Mall ve İktisadî) im-
kânlardan, yaşama için zarurî olan gelir kay-
naklarından ve varlıktan mahrum olan halk
tabakaları için, klasik hürriyetler yalnız kâ-
ğıt üzerinde kalan parlak fakat boş lâflar-
dan başka bir değere sahip olamaz» diye
de bir ilâve yapmaktadır.

Binaleyleh, fakir sınıfın acizden bah-
setmek, zenginlerin kuvvetli olduğunu söy-
lemek, devletimizde suç değildir.

2 — Yazının grev zamanında yayınlanmış olması

Kararda «yazının matbaa işçilerinin gre-
vi ve yurdun başka yerlerinde greve hazırla-
nan işçilerin bulunduğu bir zamanda yayınlan-
mış olması» komünistlik propagandası
olarak telâkki edilmiştir.

Oyle sanıyoruz ki bu mütalâga, tamamen
tersine müvekkilimizin lehine olarak kulla-
nılması gerekirdi. Mahkemenin grev konu-
sunda ne gibi bir suç gördüğünü anlamakta
müskülât çekmekteyiz. Grev Türk Anayasa-
sının işçilere tanıdığı bir haktır. Bir
hakkin kullanılması veya kullanılmaması
için teşvikler yapılması için bir zaman suç
teşkil edemez, bir suç unsuru olamaz. Eğer
bahis konusu greve teşvik, maksadı, kanun
dışı bir greve teşvik ise, bu da 142. madde-
ye değil, 311. maddeye giren bir fiil olur-
du. Bununla beraber, gazetenin hiç bir ye-
rinde kanunsuz grev tahriki görülmemekte-
dir.

Anlaşılan sayın mahkeme, grev zamanı-
nı bir kargaşalık halî sayarak, böyle bir za-
manda fakirlerin haklarından veya sefaletin-
den bahsetmeyi tasvip etmemektedir. Süphe
yok ki, grevle birçok insanlar maddî ve ma-
nevî alışkanlıkları bakımından tedirgin olur-
lar. Fakat Anayasamız ve kanunlarımız gre-
vi bir hak olarak tanıdıktan sonra, bu hak-
kın kullanılmasından doğan içtimai şartları,
bir nevi «ihtilâl» havası gibi telâkki etmek
ve bundan hukukî neticeler çıkarmaya çalış-
mak yersizdir, kanuna ve Anayasaya aykırı-
dır.

Kararda önemli bir yer verilen grev konu-
su dolayısıyla bir diğer noktaya da değin-
mek isteriz. Anayasa grev hakkına yer ver-
mek suretiyle, işçilerin devlet vasıtaları ve
imkânları dışında, işverenlere karşı bizzat
kullanacakları bir mücadele silâhi de ihdas
etmektedir. Binaleyleh işçilerin, patronla-
ra karşı bir mücadele açmasını da tabii gör-
mekte, kabul etmektedir. Buna rağmen «si-
vif mücadelesi» kavramını, başka anlamda
da olsa komünist doktrinde de vardır diye,
işçi-patron veya fakir-zengin çatışmasını ay-
nı açıdan görmek aklın almıyacağı bir şey-
dir.

3 — Bilirkişi Alacakaptan'ın Mütalâfaları

Kararda uzun kısımlar alınan bu mütalâ-
lânın birçok noktalarını daha önce cevap-
landırmış bulunduğumuz raporun, burada
genel istikametî hakkındaki görüşlerimizi ve
henüz değinmediğimiz bazı taraflarını ele a-
lacağız.

Rapor, «kanunî ölçüler» başlığını taşı-
yan kısmında 142. maddenin bir tabiiğini
yapmak yerine, kendi indince komünistlerin
ne gibi faaliyetlerde bulduklarını sırala-
mağa çalışmaktadır. Alacakaptan'ın inan-

cına göre, az gelişmiş ülkelerde komünizm
akımı daima sınıf şuruu uyandırmakla tecel-
li etmektedir. Komünistler bu ülkelerde her
vesile ile işçi sınıfı ile diğer sınıflar ara-
sı mücadeleyi kızıştırırlarmış.

Bir kere, az gelişmiş ülkeler deyimi, sa-
nayinin henüz gelişmediği, proleteryanın
mevcut olmadığı ülkeler için kullanılabilir.
Burada güçlü bir işçi sınıfı mevcut değildir,
ki mücadele sonunda devleti ele geçirebilsin
ve burjuvaziyi tahakkümü altına alabilsin.
Bugün az gelişmiş ülkelerdeki komünist ce-
reyahlarla bilirkişinin söylediklerinin hiçbir
ilgisiz yoktur. Kullanılan temalar da, taktik-
ler de tamamen başkadır.

Bununla beraber, bilirkişinin bu düşün-
cesinin biran için doğru olduğu kabul edilse
bile, bunların bir ceza davasıyla ilgisini bul-
mak mümkün değildir. Mahkemeler, millî
emniyetin veya polis'in görevini yüklenerek
bazı söz ve faaliyetlerden şüphelenip, komü-
nist aramaya çıkan organlardan değil, ka-
nunla yasaklanmış belli fiilleri cezalandı-
ran yargı yerleridir.

Ceza Hukuku Doçenti Alacakaptan, ya-
zıyı hukukçu gözüyle değil polis gözüyle de-
ğerlendirmeye raporunun «ölçülerin olaya
uygulanması» bölümünde de devam ederek,
makalenin «sınıf mücadelesi körüklemek a-
macına matuf görüldüğünü», «bu ihtibain
kuvvetlendiğini...» «bu ihtibain silinmediği-
ni» söylemekte ve kendisinde uyanan bu in-
tiba sebebiyle yazının komünistlik propa-
gandası olduğu sonucuna varmaktadır. Böy-
le ihtibalar, vatandaşın haklarının teminat al-
tına alınmadığı polis devletinde, belki za-
bitaca böyle vız vazaların gizli gizli takibi-
ne yol açabilir. Karnevi, «şüpheli» ihtibai-
yat ve ihtimalî bir suçun sübutu kabul etmi-
yen medeni ve ilmi bir ceza hukukunun uy-
gulandığı hukuk devletinde mahkûmiyet se-
bebi olamaz.

Bilirkişi, ihtiba ve dolayısıyla Ceza Ka-
nunu ihlâle dayanan teorisine «mücadelelerin
cebrî yoluyla» olacağı hakkındaki düşünceler-
inde de devam etmektedir. Gerçekten A-
lacakaptan'a göre, adı geçen makale mücade-
lenin dolaylı bir şekilde de olsa cebrî olması
gerektiği temasını işlemektedir.

İfadeden, temanın mı dolaylı işlendiği,
yoksa cebrin mi dolaylı olacağı anlaşılma-
makla, beraber, her iki anlayışın da ciddi bir
mahiyet taşıyacağını söylemek mecburiyetin-
deyiz. Zira, mantiken dolaylı bir cebrî ol-
ması imkânsızdır. Dolaylı olarak cebrî tema-
sı işlenecek ise ancak ihtibaya dayanan ceza
hukukunda bir suç mahiyeti kazanabilir.

Tabiiyatıyla bilirkişinin... «sınıf mücadelesi»
ile 142. madde arasında kurduğu ilgi de yeni
bir suç anlayışının mahsulü olarak kalmakta-
dır.

Netice itibariyle, hukuk ve özellikle
ceza hukuku, ilmi ve tarîhi gerçek ve kav-
ramlarla bağdaşmayan bu raporun karara
mesnet yapılması tamamen usulsüz, yersiz ve
kanun hükümlerine aykırı bulunmaktadı.

4 — 169 yıl önce Fransa'da cereyan etmiş olaylarla paralel kurulması

169 yıl önce Fransa'da cereyan etmiş olay-
larla paralel kurulması müvekkilimizin aley-
hine bir delil olarak kullanılmıştır. Bu delil,

o yıllarda Fransa'da bir komünist ihtilâli
bulunsa ve sınıflar arası mücadele sonunda
demokratik rejimin bir proleterya diktatör-
lüğüne müncer olması halinde muteber olur,
müvekkilimiz Türkiye'deki proleterlere «siz
de öyle yapınız» demiş olabilirdi.

Tarihi gerçekler tam aksinedir. «169 yıl
önce Fransa'da reaksiyoner ve gerici bir idare
vardı. Prof. Chevallier'in dediği gibi, hür-
riyet demokratik değil, aristokratik bir ma-
hiyet taşıyordu. İş başında bulunanlar bir
«oligarsi» teşkil ediyorlardı. Bu rejim Ther-
midor adını taşıyor ve büyük Fransız tarihçisi
Mathiez'in bu devirle ilgili temel eserinin is-
mini «Thermidor Gericiliği» koymuştur.

Şüphesiz Türkiye böyle bir rejim altında
değildir. Müvekkilimiz hafıza ve hayallerde
böyle bir rejim ile paralel kurmak istemişse,
hataya düşmüştür. Ama her halde bir sınıf
mücadelesi, devrici ve proleter diktatörlüğü-
nü hatırlatmak istemiştir denilemez. Nitekim
Thermidor idaresi Napolyon'un Diktatörlüğü-
yle, yani daha sağda bir rejimle sona er-
miştir. Türkiye'deki rejimi ve içtimai şartları
bilerek veya bilmiyerek başka bir devirle kı-
yaslamak ise ceza kanununda mevcut olma-
yan bir suçtur.

Kaldı ki, müvekkilimiz bir tarihi paralel
kurmamaktadır. Gazetenin hiç bir yerinde
böyle bir işarete raslamak mümkün değildir.
«paralel kurma çabası» tamamen indî bir
delil olarak kalmaktadır.

5 — Başbakana İthaf Edilmiş Olması..

Mahkemeye aleyhte bir delil olarak kabul
edilmiş bulunan bu unsur, tam aksine, yazı-
nın hükümeti uyarma ve tenkid kastıyla ya-
yınlandığını riyazi bir kesinlikle ortaya koy-
maktadır. Gerçekten yazının başında, «kafa-
ları kızıştırmanın zamanı değil» diyorsunuz,
bir hükümetimiz var, ona yürümesi için za-
man verelim» diye kaydedilmiş bulunmakla,
makalenin hükümeti istihfad ettiği hiçbir
tereddüde mahal bırakmamaktadır.

Yazıda sonra, «bu durum artık sürüp gi-
demez, eğer hükümet bu yürekler acısı duru-
mu değiştirmenin yollarını aramazsa, ondan
şikâyet hakkımız vardır» denmiş, en sonra da
gene hükümetin yoksulluk hakkında bilgisi
olmadığı, «siz hiç yoksulluk nedir bilmediği-
niz için yoksulluğa katlanın demek kolay»
cümlesi ile belirtilmiştir. Makalenin temelini
ve işkeletini teşkil eden ve deomokratik bir
devlet nizamı içinde bütün vatandaşlar gibi
bir gazetecinin de en tabii hakkı, hattâ vazife
olan hükümeti tenkid olmasını, mahkemenin
bir suçluluk unsuru olarak görmesi anlaşıl-
ması güç bir şeydir. Bizatihi Başbakana
ithaf ve hükümeti tenkid, yazının komünist-
likle ve propagandası ile hiçbir ilgisiz bulun-
madığı aşkâr bir hale getirmekte ve mahkû-
miyet kararındaki isabetsizliği inkâr götür-
mez bir şekilde göstermektedir.

Mahkeme kararında sözü edilen yazının
kırmızı ile çerçevesizliği delil üzerinde dur-
maya dahi lüzum görmüyoruz. Türkiye'de
kırmızı veya diğer bir renge kullanılmaması
yasak eden bir kanunun ademi mevcudiyeti
bir tarafa, gazetede sadece makalenin etrafı
değil, bir nevi baş yazı niteliğini taşıyan yazı
yanında, gazetenin altı da kırmızı çizgi ile
sınırlanmıştır.

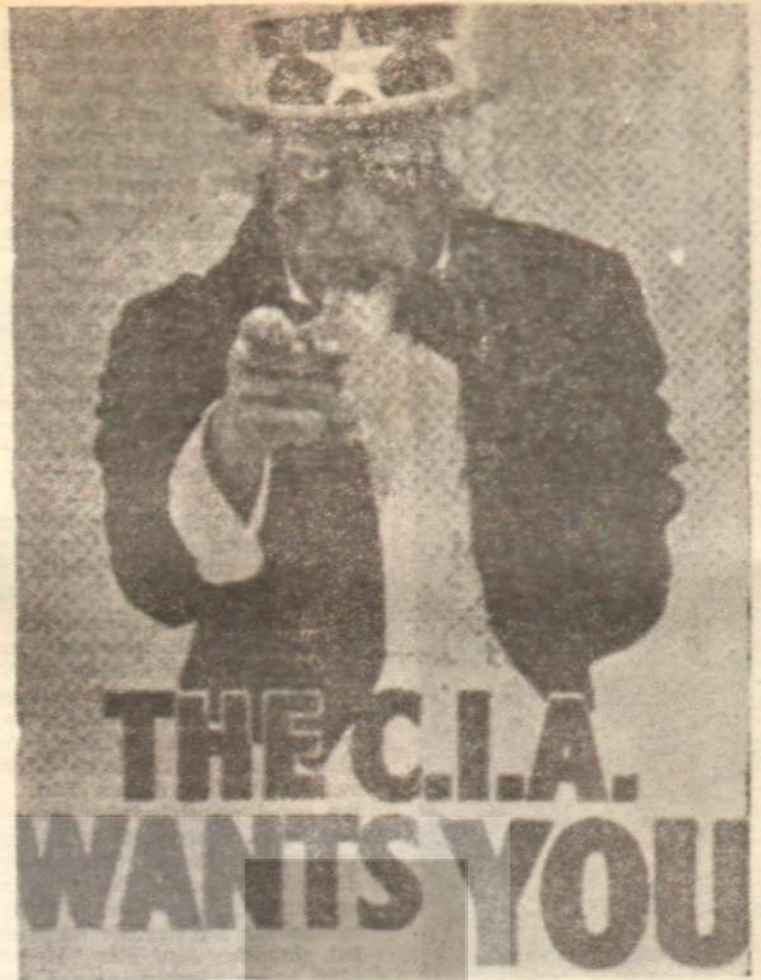

Atilla Bartınhoğlu

CIA'nın Dizginlenmesi

Amerikan casus teşkilâtı C. I. A. yalnız az gelişmiş ülkeleri için değil, Amerika için de büyük bir mesele olmuştur. Az gelişmiş ülkelerde sık sık hükümet darbeleri düzenleyen C. I. A. 'nın verdiği bilgilerin ciddiyetine pek az kişi inanmaktadır. C. I. A. sırları, senatörler ve milletvekilleri arasında alay konusudur. Üniversitelerde profesörler, en iyi talebelerine C. I. A. emrinde ça'ışmaktan kaçınmayı tavsiye etmektedirler. Ama bu alaya alınan teşkilât, «devlet içinde devlet» haline gelmiştir. Observer gazetesi, «yabancı ülkelerde statükonun korunmasını sağlamak» amacıyla «kendine özgü bir siyasî savaş yürüten» C. I. A. 'nın «devlet içinde devlet» oluşunu, «garip bir gerçek» saymaktadır. Observer'e göre, «Başkanların verdiği talimata rağmen, C. I. A. memurları, aslında denizasırtı bütün Amerikan elçiliklerinde tamamiyle bağımsız ve anayrı bir biçimde hareket etmektedirler. C. I. A. memurları, Amerikadaki ve yabancı ülkelerdeki üniversitelerde yapılan araştırmaları, mali yönden desteklemektedirler». Yunanistan dahil, Orta Doğu ülkelerinde C. I. A., fiilen Amerikan elçiliklerinin üstünde bir duruma sahiptir ve teşkilât, General Porter'ler aracılığı ile başbakan aramaya dahi çıkabilmektedir.

Bu sebeple C. I. A. bizleri yakından ilgilendirmektedir. Washington da çıkan New Republic dergisinden aldığımız aşağıdaki yazı, YÖN okuyucularına, bu tehlikeli teşkilâtı daha iyi tanıma imkânı verecektir.

İf hesaplarının kontrol dışı kaldığını belirterek şöyle demektedir: «Kontrolsüz olarak uzak kalmış daima tehlikelidir. Gevşekliğe ve sulistimale yol açar. Bu da Amerikan halkına çok pahalıya mal olabilir.» Clark Raporu, gerek Kongre, gerek Başkan seviyesinde CIA faaliyetlerinin denetlenmesini tavsiye etti. Kongre, bu rapordaki tavsiyeleri yerine getirmedi. Dışardan alınan müavirlerle bir Başkanlık Kurulu teşkil edildi. Fakat yıllar geçtikçe, bu Kurul, ciddi bir denetlemeden çok nezaket ziyaretleri yapan bir üniversite heyetine döndü.

CIA'DA KARIŞIKLIK

Domuzlar Körfezi olayından sonra Başkan Kennedy, istilânın başarısızlığının özel bir tabkikat konusu yapılmasını emretti. Araç tuncular arasında Robert F. Kennedy ve General Maxwell Taylor da vardı. Fakat acayip bir seremoni olarak, tahkikata, faaliyetleri tahkikat konusu yapılan Allen Dulles ve Amiral Arleigh Burge de katıldı. Araştırmaların sonucu, CIA liderliğinin tam bir sarsıntı geçirmesi oldu. Başkan Kennedy CIA üzerindeki kontrolünü sıklaştırdı. Yardımcılarına, özellikle Mc George Bundy'ye, CIA'nın teklif ettiği hareket planlarını da sıkı kontrol etme talimatını verdi. Kennedy, gelecekteki paramiliter faaliyetler için baş sorumluluğu CIA'dan alarak Pentagon'a bıraktı. Fakat CIA, birçok gözlemlerde hayal kırıklığı yaratmasına rağmen, casusluk, denizasırtı karşı casusluk ve gizli politik eylemlerin sorumluluğunu hâlâ elinde tutmaktadır.

Ölümünden kısa bir süre önce, Başkan Kennedy, CIA'nın yabancı ülkelerde «başına buyruk» hareket ettiğini reddetmiş ve Vietnam'da CIA'nın kendi talimatı dahilinde çalıştığını sert bir dille açıklamıştır. Bu sırada Ordu, Dışişleri ve CIA arasında bir çekişme baş gösterdi ve Büyükelçi Lodge, Diem tarafından CIA şefi John Richardson'u Amerikaya geri yolladı. 1956 yılında henüz senatörken istihbarat konusunda bir Meclis Komitesi kurulması için oy kullanan Kennedy, o zaman başarısız kolon bu telkife Başkan olunca iltifat etmedi. Mevcut kontrolleri yeterli bulduğunu söyledi. Kennedy'nin gerçek maksadı, ölümünden birkaç gün önce, ARK'nın dünya üzerindeki istihbarat ve diğer gizli faaliyetlerini koordinasyon ve etkinlik bakımından inceleyerek bir heyetin teşkil edilmesini meşgul olması üzerine açığa çıktı. Fakat önceki birçok araştırma gibi, bunda da istihbarat topluluğu, kendi faali-

yetlerini kendi araştıracağı. Üç kişilik heyet, CIA, Pentagon ve Dışişleri temsilcilerinden kurtuluydu. Uçlu kurulun raporu, Başkan Johnson'a verildi. Fakat hakkında hiçbir açıklama yapılmadı. Artık Hükümetin doğrudan doğruya, ya da dolaylı olarak katıldığı her türlü dış istihbarat ve araştırma konusunda geniş bir kamu soruşturması zamanı gelmiştir. Bu soruşturmada belli başlı istihbarat teşekkülleri olan CIA, Savunma İstihbaratı (D.I. A.), Millî Güvenlik Teşkilâtı (N.S.A.) ve Dışişleri Dairesi daha sıkı gözden geçirilmelidir. Bu arada Milletlerarası Kalkınma Teşkilâtı (A.I.D.), Silâhlı Kuvvetler, Silâhların Kontrolü ve Silâhsızlanma Teşkilâtı gibi teşekküllerin yaptıkları araştırmalar üzerinde durulmalıdır.

Aşağıdaki hususlar böyle bir soruşturmanın konusu olabilirler:

1 — Organizasyon: Casusluk, karşı casusluk ve denizasırtı gizli faaliyetlerin tek elden yürütülmesi ve denetlenmesi görülmüştür. Fakat bu işleri, gerçek anlamıyla istihbarat sayılabilecek olan araştırma ve tahlil işlerini yürüten bir teşkilâta toplamak icabelli sorulmalıdır. Mevcut kurulum, özli kolonun organizasyonu gizli tutmayı imkânsızlaştırmakta, araştırma ve tahlil için yüksek kaliteli personel bulmayı güçleştirmekte, aynı işin iki defa yapılmasına, ajanların birbirlerinin işlerine karışmasına ve çabalarına yol açmaktadır. Yalnız Pentagon'un oluşturduğu D.I. A. dâhil olmak üzere, aynı zamanda FBI yüzünden aynı işin eniş defa iki defa yapılması meselesi ortaya çıkmaktadır. FBI bir defa iki defa Dünya Savası vaktinde büyük çapta faaliyet göstermişti. Güney Amerikada dış istihbarat vanma iddiasındadır.

2 — Kontrol: İstihbarat işinin politikayı teşkil eden vaktinde en iyi vaktinde yapılması için bütüncül politikalar gerektirir. Fakat en zor problem, casusluk, karşı casusluk ve denizasırtı casusluk gibi gizli istihbaratın politik otorite tarafından kontrol edilmesidir. Normal olarak bu hususta Dışişleri Bakanlığının vaktinde rolü olmalıdır.

Belli bir noktanın ötesinde, gizli ajan, ister casus, ister gizli propagandacı, isterse gerillacı olsun, kontrol edilemez. Bunu an-

22 Ocak 1946'da Başkan Truman bir kararname ile Merkezi İstihbarat Grubunu kurdu. Ve bu grup, ertesi yıl Kongreden geçen bir kanunla Merkezi İstihbarat Ajansı (CIA) hâline geldi. Yılda bu teşkilât için 500 milyon dolar ödeyen Amerikan vergi mükellefleri bu para ile neler elde edileceğini veya CIA'nın, Kongredeki başlangıçtaki niyetinden ne kadar ayrıldığını hemen hemen hiç bilmezler. Başlangıçta, ne Başkan, ne de Kongre CIA'nın yurt dışında Amerikanın başlıca bir sembolü vada Hariciyenin bir rakibi olacağını tasavvur bile edemiyorlardı. Mr. Truman, Aralık 1963'te «Ben CIA'yı kurduğumda, onun barış zamanında böyle silâhlı ve maskeli maceralara karışacağını aklımın kösesinden geçirmiş değildim» demiştir. Çektirilmiş sıkıntı ve karışıklıkların bir kısmı, zannederim ki Başkanın bu sessiz istihbarat kolunun başlangıçtaki niyetten çok fazla ayrılmışından ileri gelmiştir. İlk amaçlardan ayrılarak o kadar fazladır ki CIA şimdi, uğursuz, esrarengiz yabancı entrikası sembolü sayılmaktadır. Soğuk Harpte hasımlar bundan yararlanmaktadır.

Truman
«Frankenştayn'ın babası»

vermiştir. Bu trajik olaydan alınan «dersler» sık sık hatırlanmıştır. Fakat derslerden faydalanıp faydalanmadığı hususunda büyük şüpheler mevcuttur.

CIA'nın kendisini savunma durumunda hissettiğini şu iki olay göstermektedir: 1) Tenkitçileri susturmak. 2) Kendisine karşı yöneltilen tenkitlerin komünist propagandası olduğunu el altından vaymak. Dört yıl önce Allen Dulles, Andrew Tully'nin «CIA'nın İçyüzü» adlı kitabı için yazdığı «aşırı sol kaynaklardan alınmış bilgileri hâvi» diye tırzde bulunmuştur. Dulles, «CIA'yı tenkit edenler, ne yaptıklarını bilmeden de olsa, komünist propagandasını tekrarlıyorlar» demiştir. Bir kitabın içindeki olay ve fikirlerin hatalı olduğunu ilân etmek başka şey, saygı gören bir gazete ciye, yazdığı olayların neresinin yanlış olduğunu belirtmeden bu şekilde hücum etmek. CIA'nın başındaki adam için çok daha başka bir şeydir. Geçen aylarda CIA yetkilileri, Kongredeki bir avuç seçkin ve kuvvetli temsilciye bir doküman göstermişlerdir. Dokümanda Sovyetler Birliğinin, CIA ve FBI ve USIS gibi teşekkülleri gözden düşürmekle görevli bir yanıtıcı haber yayma teşkilâtı bulunduğu belirtilmekteydi. CIA, Sovyetlerin bazan yalar imal edip yaydığını, bazan da güvenilir Amerikan kaynaklarından alınmış olup CIA'yı küçük düşüren haberler verdiğini ileri sürmektedir.

Sovyetler Birliği, CIA'yı gözden düşürmek isteyebilir, fakat teşkilâtın kötü bir ün kazanmaktaki başarısı kendisine aittir. Yabancı ülkelerdeki dışişleri görevlileri, bazı CIA personellerinden çok sıkıcı çihyetleri şüpheli «hayaletler» diye söz etmekte ve onların bol parasını kıskanmaktadır. Pen-

tagon (Savunma Bakanlığı), CIA'ya tamamen güvenmemektedir. Bu sebeple CIA'ya kısmen rakip olan Savunma İstihbaratı Teşkilâtını (D. I. A.) geliştirmiştir. Kongre de Güney Demokratları ile Cumhuriyetçilerden meydana gelmiş küçük bir grubun dışında, CIA'nın bazı sırları ve CIA'ya dayanan bilgiler sık sık kahkaha ile karşılanmaktadır. Akademik çevrelerde profesörler, en iyi talebelerine —Bu tavsiye bazan ihmal edilse bile— CIA'da iş almaktan kaçınmalarını tavsiye etmektedirler. CIA çok zamandan beri liberalerinin, Mc Carthy'ci muhafazakârların ve ADA üyelerinin hücumlarına hedef olmaktadır. Teşkilâtın, en azından, bir halkla münasebetleri meselesi vardır.

Başlangıçta CIA, harp yıllarının Stratejik Hizmetler Ofisine benzer biçimde kuruldu. Görevi Millî Güvenlik Konseyi ile Başkan için, bütün dış haberlerin merkezi koordinasyonunu yapmaktır. Silâhlı kuvvetler servisiyle Dışişleri ve öteki istihbarat kuruluşlarının yerini almayacak, merkezi koordinasyonu en iyi şekilde gerçekleştirmeye çalışacaktır.

CIA çatısı altında belli başlı dört görev toplanacaktır:

- 1 — Araştırma ve analiz millî istihbaratı değerlendirme ünitesi.
- 2 — Dış ülkelerdeki casusluk.
- 3 — Denizasırtı karşı casusluk.
- 4 — «Politik Harp» adı verilebilecek olan dış ülkelerdeki çeşitli gizli faaliyetler.

Hepsinin ilk hedefi «istihbarat» olmayan bu farklı servislerin birleştirilmesi, Truman Doktrinin geniş hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve 1948 Çekoslovak hükümet darbesi ile Kore Harbi gibi komünist sürprizlerinin etkisiyle tedricen gelişmiştir. Allen Dulles, 1951'de CIA'nın denizasırtı casusluk, karşı casusluk ve gizli politik eylemlerinin sorumluluğu yüklenen «Planlama Bölümü» ne nezaret etmek üzere, direktör yardımcısı olarak Washington'a gelmiştir. Domuzlar Körfezi istilâsı ilk burada planlanmıştır.

CIA'nın kuruluş kanunu dar anlamda yorumlanırsa, sadece «istihbarat» ile yükümlü kılınan teşkilâtın yetkilerini aşmış ileri sürülebilir. Zira CIA'nın 15 yıldır giriştiği faaliyetlerin çoğunu istihbarat saymak, bu kelimeye çok geniş bir anlam vermekle mümkündür. CIA'nın asıl görevlerinin neler olması gerektiği meselesini Kongrenin yeniden ele alması için bu durum, ciddi bir sebep teşkil etmektedir. Meselâ, işin başından itibaren araştırma, tahlil, denizasırtı casusluk karşı casusluk, gizli politik eylem paramiliter faaliyet karşı ihtilâl ter-epleme gibi birbirinden çok ayrı işleri birleştirmek hata değil miydi?

CIA'nın organizasyonu ve yönetimi, altı Hükümet incelemesine konu olmuştur. Bunların en irükemmeli 1955'te General Mark Clark'ın başında bulunduğu Hoover Komisyonu raporudur. Rapor, CIA faaliyetlerinin ve ma-

lamayı. Eisenhower yönetiminin etkili bir koordinasyon ve kontrol kuramayışını kısmen izah edebilir. Kennedy yönetiminde, daha güçlü bir başkanlık koordinasyon ve liderliğinin belirtileri vardı. Fakat CIA'nin uğradığı en büyük felâket olan Domuzlar Körfezi çıkartması, hazırlama, kumanda ve kontrol bakımından zayıflığın devam ettiğini gösterdi. Pentagon ve CIA, ileri hatlarda kötü hazırlanmış rollerini oynarlarken, Dışişleri Bakanlığı, doğru dürüst bir otorite kullanmadan gölede kalmıştır. Theodore Sorensen'in belirttiği gibi, Kennedy, Dışişleri Bakanlığının teşebbüsü öldüren ve aşırı gecikme eğilimi dolayısıyla karar almayı engelleyen bir atalet içinde bulunduğunu hissetmiştir. Cevaplandırılması gereken soru, CIA probleminin ne ölçüde bir Dışişleri Bakanlığı problemi olduğudur.

Allen Dulles
Hem dâvâli, hem kadı

3 — Kamufraj: Gizli muhbirler ve istihbarat ajanları, hakiki kimliklerini, niteliklerini ve hareketlerini gizlerler. Demokratik bir toplumda, gizliliğin uygun kullanılması nasıl olabilir? CIA'nın «gizlenme» amacı ile, öteki denizsızı Amerikan teşekküllerine sızma alışkanlığını nerelere kadar götürdüğüünün kötü bir örneği «Barış Gönülleri» dir. Barış Gönüllülerinin kuruluş günlerinde CIA'nın buraya nüfuz etme teşebbüslerini önlemek için ciddi ve güçlü bir çaba göstermek gerekti. Sızma tehdidine başarıyla karşı konuldu. Fakat insanı daha fazla hayrete düşüren şey, komünistlerin, Barış Gönüllüleri Teşkilâtının bir casusluk cephesinden başka bir şey olmadığı iddialarına rağmen, CIA'nın sızma tehdidinin varlığıdır.

CIA'nın diplomatik servisleri, üniversiteler tarafından gönderilen teknik yardım heyetleri de dâhil, dış yardım heyetlerini ve öteki teşekkülleri faaliyetlerini gizlemek için kullanmasına ne ölçüde müsaade edilecektir? CIA'nın Amerikan özel teşebbüsünü istilâ ve vakıfları, üniversiteleri, yayınevlerini ve öteki kurumları gizlice kullanması, aynı şekilde ciddi sorunlar ortaya çıkartmaktadır. Hükümet tarafından fi-

nanse edilen savunma araştırmalarını yapan üniversiteler, CIA yataklığını açıkça yapmaktadır. Fakat bu sözde açılmış gibi görünen ve asıl maksadı gizlenmiş olan araştırmalar, önemli meseleler yaratmaktadır. Böyle bir kamufraj, akademik kurumları zehirlediği gibi, denizsızı bilimsel araştırmalar için mâsumane bilgi toplama profesörlere de zarar verebilir. Massachusetts Teknoloji Enstitüsündeki Milletlerarası Çalışmalar Merkezi, kuruluşunda kısmen CIA tarafından finanse edilmiştir. Fakat Merkezin CIA ile olan bu ilgisi, 1951-52'de halka açıklanmamıştır. Böylelikle MIT'in CIA'ya bir kılıf temin ettiği söylenebilir. MIT, bu çeşit bir tertipten birkaç sene sonra vazgeçmiştir. Fakat bu haller, insanı, başka hangi akademik araştırma enstitülerinin geçmişte ve şimdi kılıf olarak kullanıldığını düşünmeye zorlamaktadır.

Soğuk Harb zihniyetinin en büyük tehlikelerinden biri, hasmı taklit etmektir. Bizim bilgilerimiz, kitaplarımız ve vakıflarımız, üniversitemiz ve diğer özel sektör teşekküllerimiz gizli teşkilâtlar tarafından bir kılıf o-

larak kullanılma şüphesinin dışında kalmadırlar. Ümitli olarak şunu söyleyebiliriz ki, henüz dönüşü olmayan noktaya ulaşmamış bulunuyoruz.

4 — Gizlilik: CIA Direktörü, istihbarat kaynaklarının ve metodlarının gizliliğini korumakla yükümlüdür. CIA'ya girenlere bağlılık andı içirilmesine, yalan bulma testlerine ve çok gizli (Top Secret) damgalarının mebzulen kullanılmasına rağmen, CIA surlarını saklamakta açıkça başarısızdır. Bir çatının altında araştırma, tahlil ve gizli stratejik servislerin toplanması, bütün teşkilâtın üstüne bir gizlilik örtüsünün çekilmesini gerektirmektedir. Ne var ki, bu örtünün deliklerle dolu olduğu anlaşılmıştır. Bunun önemli sebebi, Kongre, Dışişleri ve Basın çevrelerinde teşkilâta karşı duyulan güvenisizliktir. Baska bir sebep, CIA başkanı olan Allen Dulles'in bilhassa Eisenhower yönetimi sırasında ismini saklama titizliğini göstermemesidir. Daha sonra iş başına gelen direktörlerden John McCone ve Amiral William F. Raborn herkes tarafından beğenilen bir şekilde daha sessiz sadasız iş görmüşlerdir. Bununla beraber, Ocak 1964'de bir basın konferansında CIA sözcüsü, Sovyetlerin ekonomik gelişme oranı tahminlerini, Rusların ümit edilenin altında bir kalkınma hızı gerçekleştirdiklerini ispatlamak için açıklamıştır. Bu iş neden CIA'ya düşmüştür? Zira bu iş, Beyaz Saray, Dışişleri Bakanlığı veya Millî Propaganda Teşkilâtı tarafından yapılabilirdi.

Amerika, asker-sivil ilişkilerini düzenleyen temel kuralları iyi bir şekilde çözmüştür. Popüler hikâyelerin ve filmlerin aksine «at sırtındaki» veya B-52'deki asker, zamanımızda yüksek sivil otorite için bir tehlike değildir. Fakat istihbarat teşekküllerinin ve faaliyetlerinin uygun yer ve kontrolü meseleleri henüz çözümemiştir. Meseleyi umursamayıp, ya da bürokrasinin hızla büyümesi ile ilgili Parkinson Konununun kontrolsüz hâkimiyeti, bu alanda bizi felâkete götürebilir.

Harry Howe Ransom
Çeviren: Öcal Benington

SÜLEYMAN DEMİREL'E

«Uzak Uyarmalardan»

Nimet Arzik

KÜSKÜNÜZ BREL...

Muhalefete, CHP muhalefetine küskünüz bre abiler, iktidara küsmel: ne haddimize, ne haddimize — Söyle iktidarcımı! —

Gel CHP muhalefeti, karşılıklı bir «döküm» yapalım seninle, içimiz belki rahatlar!...

27 Mayıs sonrası iktidara geldin CHP'cim. Birinci koalisyon, onuncu koalisyon, kırkinci koalisyon... ama gerçekle iktidarda sendin CHP'cim!

Ne yaptın bu iktidarda?

Ne mi yaptın?

Ne ki seni iktidarda tutacak sa dece onu yaptın. (Hesabın uymadı gerçeğe o başka! Ve acıklı şekilde alaşağı edildin.)

1. Seni iktidarda tutacak zannediğin Seçim Kanununu yaptın.

2. Seni iktidarda tutacak çıkarıldın: «Uyanık kuvvetler, uykuda kuvvetler» diye.

3. İdareye adamlarını yerleştirmek için tatlı tatlı kanunlar çıkardın.

4. Reformları ne ağayı, ne paşayı örkütümecek şekilde, üstü kapalıysından şöyle bir geçirdin, ağaya da paşaya da üfleye üfleye güllerle bezemmiş kamışçıklar sokarak, bize del!

5. 27 Mayıs «idare» ettin kendince, yüzeyde bazı «alüvyonlarını» muhafaza ederek, yalnız yüzeyde. Hep suyun akımındaydın, hept... Hiç suyu çevirmeyi denemedin. Yalnız kendi tarlанда, kuyucuklar, kanalcıklar açtın, bu su kendi tarları suladı diye!...

6. «Tarafsız idare» diye çıktın. Tarafsız senin için «benim adamım» demektir. Ve içtenlikle eller bir halin vardı: «Ben ona tenbih ettim tarafsız olsun diye. Devletin mutemedi benim zıral...»

Yalnız şu arada bir dürüstlüğü vardı: «Fondamental değişiklik yapacağız» diye çığırmanışın, çığırmanışın elhak! Çok suçlusun çok CHP'cim, oyalayıcılığın ile, oligarşiciliğın ile, zümreciliğın ile, alaturkalığıın ile, papaz mektebi fanatizmin ile, çok suçlusun çok CHP'cim... Üstelik de bütün hesapların «foss» çıktı!... «C'est plus qu'un crime, c'est une faute» sözü var ya, tam senin için, tam senin!...

Yenilgiyi bile kabul edemiyorsun, o kadar gerçek dışısın ki!... Memleketterinden kovulmuş aristokratlara benziyorsun, 20 sene sürgünde milletin «yeni idare»ye karşı ayaklanmasını bekleyen... Ve

bu hayalle boş boş sevklenen!...

20 seneden beri hep yeniliyorsun brel! Ve hâlâ Satır abimiz, «Turtma tebessümünü kaybetmeden, «oy orantısında gerilemiş değiliz» gibi lâkırdılar ediyor, bozulmaz bir huzurlu Huzurunun bozulması için ne lâzımı ki?.. Söyleyin yapalım!

Tekrar ediyorum, dürüstlüğüün şu oldu: Hiç bir zaman fondamental değişiklikler yapıyorum, yapacağım diye çığırmadın.

ŞİMDİ SENİNKİLER

Şimdi seninkiler, yani iktidar, «fondamental değişiklikler yapmak niyetinde... Senin hazırladığın kaypak zeminin üzerinde bakalım bu «fondamentalistikler» ne şekilde tutacak?

TRT Kanununu değiştireceğim diyor.

Özel teşebbüs diyor.

Gazetecilere değineceğim, yani fikir hürriyetine diyor.

Bunları, 27 Mayıs getirmiş habuki, ama sen CHP bütün bu «apor-ları» o şekle sokmuşsun ki, taze iktidarı da bu yola sen sürmüş oluyorsun!

1. 27 Mayıs Anayasasının getirdiği TRT Kanunu, eksikliklerine rağmen iyi idi... Ama sen, «Tarafsızlık, devlet içinde devlettir» tefşirini yaptın ve o şekilde uyguladın...

Bu uygulamadan ötürü kanun değiştirilecek. Ne şekle girecek bilemeyiz!...

2. 27 Mayıs sosyalizmi getirmiş, bir zümreyi mahkûm ederek.

Yeni iktidar «özel teşebbüs» diyor... Bu sahayı da sen hazırladın, «tavşana kaç» larında, «taziye tut»culuğunda!...

Bakalım bu çetin dirseği taze iktidar söylebilecek mi?

3. 27 Mayıs, fikir hürriyeti getirmiş. Fikir hürriyeti demiş ama, «anarşi» dememiş! Ama bu kadar değişik fikirlerin kaynaştığı yerde tabii ki fikir hürriyeti, «anarşizme» bir devre geçirir!... Ve tabii ki taze iktidar bunu hazmedemez.

Ve basına karşı büyük dâvalar, senin iktidarın zamanında açıldı CHP. Taze iktidar, için sadece karara bağlanma safhasına rastladı. Ben onun yerinde olsam, bu sonuçlara hiç sahiplenmem, hilçil!...

... Ve sen CHP, bir gün şunu diyeceksin: «AP, 27 Mayısla gelişme halindedir»

Şunu dedirtme be API!... Bu hesabı da «foss» çıkışın tecrübelli aydınlar oligarşisinin, hesaplarının «foss» çıktığı gibil! Ne ki onu iktidarda tutacak, onu yapıktan sonra... Ve yalnız onu yapıktan sonra...

Demirel'cim, bütün bunları CHP'ye söyleyememe itirazın var mı? Yok değil mi? Öyleyse, sana da söyleyeceklerime itiraz etmezsin! Söyleyeceklerim var çünkül!

● PARANIZA BOL FAİZİ,
● ZENGİN İKRAMİYELERİ
● MUAMELELERİNİZDE AZAMI KOLAYLIĞI,
● SAĞLIYAN YEGANE BANKA

TÜRKİYE EMLAK & KREDİ BANKASI

Canlıca

DOĞUDA
KITLIK
VARDI

Yazan: HALİL AYTEKİN
750 Kuruş

TOPLUM YAYINEVİ

Dostlarınıza göndereceğiniz en güzel yılbaşı armağanı. Doğuyu bütün y.nleri ile anlatan kitap. Aşiret ve mezhep kavgaları. Doğuyu kasıp kavran kıtlıklar, kan dâvaları. Gurbetçiler. Ağa ve köylü çatışmaları.

Dağıtım

Ankara: Başkent Yayınevi
İstanbul: Uğrak Kitabevi

YON - 181

Macaristan İzlenimleri: 4

Budapeşte'den
Çizgiler

Fakir Baykurt

Budapeşte'de, Tuna üstündeki köprülerden biri «Erjibet» köprüdür. Erjibet köprüsünden Buda pakasına geçerseniz, karşınıza birden bir tepe çıkar. Tepe, aşağıdan akıp giden Tuna'ya dimdik iner. Tam dik yerde şimdi bir anıt var. İri gövdeli bir adam kolunu havaya kaldırmış. Elinde bir ışık. Işığı öyle hınca kaldırmış ki, yer yüzünün bütün pis karanlıklarını bir anda boğmak istiyor sanki. Bütün dünyaya «tecek kadar gün rah bir ışık... Anıttan aşağı doğru renkli sular iniyor. Yapma, küçük bir çağlayan. Yukarı doğru da renk! Işıklar çıkıyor. Tepenin orası, geceleri pırıl pırıl. Bakınca uzaklardan, çok uzaklardan belli oluyor. Kocaman bir ışık topu görünüşünde...

Şimdi o tepenin dibine daracak bir gezi yolu yapmışlar. Yukarıdan bir taş yuvarlasalar, o taş doğru Tuna'ya gömülmeyecek, gezi yoluna düşüp kalacak. Eskiden bu bayırda, diğ diğ kayalar varmış. Şimdi onlar da aşınmış, silinmiş, nerdeyse yok oluyor. Bir koyun düşse, bir insanın ayağı kaysa, üstü başı, derisi parça parça olmayacak, kanamayacak...

Çok eskiden, tâ 1030 yıllarında, Macaristan halkı puta tapıyor. Zaman Kral Istvan'ın zamanı. Dört bir yandan Hıristiyanlık dalgaları gelip putçuluğu sıkıştırıyor. Çağ geçmiş insan, gelen genç insanca karşı durmak istiyor. Dayanamayınca hırçınlaşıyor, vurup kurmağa kalkıyor. İnsanlar genç inançları yok etmenin ne kadar zor, daha doğrusu olanaksız olduğunu öğrenmişler. «En üstünü bizizdir, yeni inançları boğarız, yakar yıkarız.» sanıyorlarmış. Ellerine bir kitap, bir yazı geçse ateşe basıyorlar, bir insan yakala salar ipe çekip asıyorlarmış. Ne eldir, nerelidir demeden boğuyorlarmış. Yaktıklarının birkaç kilo kâğıt, boğduklarının elli altmış kilo et kemik olduğunu bilmiyorlarmış. Genç inançlar, düştükleri toprakta hızla kök salacak bir süre geçince canlı canlı yeşerecek; farkına varamıyorlarmış...

İtalya'dan bir papaz geliyor. Macarca filân bildiği yok. Çok kalıyor Macaristan'da. Sonunda yine de güzel bir Macarca öğreniyor. Ama anlaşıyor insanlarla. İnsanlarla anlaşmanın tek aracı dil değilmiş demek. Papaz başka araçlar kullanıyor. Halk türkülerini severmiş çok. Dilini bilmediği halde Macar halkının türkülerini dinlerken kendinden geçermiş. Kendi kendine kalınca hep o ezgileri mırıldanmış. Sevdiği o kadar derinmiş ki, bu türküler üstüne güzel yazılar yazmış, övmüş, anlatmış onları. Kimmiş bu; asi! adı neymiş, bilen yok. «Gelleirt» diye bir ad aydurmışlar, adı Gelleirt olmuş. Adının önemi yokmuş, insanların yeni bir inancıymış o. Önemli olan inancıymış. Bu yüzden ülkenin yaşlı putçuları çullanmışlar üstüne. «Aramıza yeni inançlar giremez, Hıristiyanlık filân istemeyiz!» Tutmuşlar Gelleirt'i, ama o kaçıp kurtulmuş ellerinden. Kovalamışlar. Uzun süre saklambaç oynamışlar...

Kral Istvan geniş görüşlü bir kralmış. Papazı buldurup yanına almış. Oğluna öğretmen yapmış, kollamış onu. Gelleirt uzun süre bu çocuğu okutmuş, eğitmiş. Kral oğlunun öğretmeni olduğu dönemle ilgili bir hikâyesi var. Kral demiş ki, «İşte şu yaşa geldim, öldüm ölüyorum. Oğluma bir mektup halinde öğütler bırakacağım. Ben ölünce zarfı açıp okusun. Bu mektubu sen yazsan olmaz mı?»

Papaz: «Olur,» demiş. Almış kalemi eline, yazmış. Bütün güzel öğütleri sıralamış. Devleti şöyle yöneteceksin, insanlara böyle davranacaksın. Halkı ezmiyeceksin, ezdirmeyeceksin...

Güzel öğütlerinin biri de şu: «Ülkende, başka dilleri konuşan halkları hoş göreceksin. Onların dillerine, kültürlerine saygı göstereceksin. Bir ülkede yaşayanların hepsinin, aynı dili konuşmalarını istemek demek, genellikle bir bahçeyi tek bir cins çiçekle doldurmak demektir ki, var sen tasarla ne kadar çirkin!...»

Bütün öğütlerin insanlar üstünde tatsız bir etki bıraktığını, en iyilerinin bile insanda bir direnme, bir karşı koyma duygusu geliştirdiğini o zamanki halklar da biliyor, ama bu öğüdü sevmişler. Bir öğüt gibi değil, yeni bir hoşgörü yeli gibi işlerine çekmişler. Öğütten öğüde yol varmış demek. Adamının ağzına geçince kimi öğüt böyle tatlanır, böyle balansır...

Besbelli papaz sıkılmış kral sarayında. Yine halk için çıkayım demiş. Çıkıyım ama, yine düşmüşler izine. Kurt sürer gibi süre süre bir derece indirmişler. Tıvup getirmişler bir tepenin başına. Döğmüşler, kanatmışlar. Kanata kanata sorguya çekmişler. Sonra da kayalardan aşağı yuvarlayıvermişler. Yarısı bu kayada, yarısı öteki kayada... Yarısı da aşağıdan akıp giden sulara karışmış. Geniş yataklı, gur bir ırmakmış akan. O zaman duru, dupduru akıyormuş. Aka aka bugünkü bulanık Tuna olmuş sonunda.

Putçuların papazı yuvarladıkları tepeye «Gelleirt Tepesi» diyorlar. Koluyla karanlıkların içine güzel ışığı saçan iri gövdeli adam o. Geceleri uzaklardan bile bakınca görünür o. Yedi güzel renkle aydınlanan anıt onun anıtı. Gökyüzündeki güzel ışık topu o. Şimdi Macar topraklarında süren de onun inancı.

Kahr mı yarına? Kalamaz. Çünkü zaman bu. Akıyor. Zaman böyle aktıkça, daha yeni, daha genç inançlar gelecek. Yaşlılar, diledikleri kadar dirensinler. Yok diren melerin bir yararı. Her zaman yeniler, her zaman gençler baskın çıkmış, çıkıyor, çıkacak...

Akşam yemeğinden sonra «Avrupa Yayınevi» editörlerinden Karig Sara'nın evine gidiyorduk. «Erjibet» köprüsünden geçtik. Çarpacakmış gibi Gelleirt anıtına sokulduktan sonra sağa kıvrıldık. Balatona giderken de bu yoldan geçmiştik. Ama hikâyeyi bilmiyordum. Arkadaşlar o gün orada, Karig Sara'nın evinde anlattılar. O akşam Karig'in evinde güzel şeyler gördüm. Tatlı konusmalar dinledim. Ama içim dışım hep bu hikâye kapladı. Bir yandan «azınlıkların dili» üstüne düşündükleri, bir yandan horlanan inancı uğruna giriştiği savaş, bir yandan halk türkülerine olan tutkusu... İç içe övülüyordu içimde. Birini ötekinden sıyrıyordum. Şimdi de sıyrımadan, olduğu gibi, iç içe yazdım...

Karig Sara, Avrupa Yayınevi'nin bu çağışkan editörü, bu cüsse si bir arınıklı kadar küçük kültür işçisi, bir evde tek başına oturuyor. Kitaplarından; biri İslav, biri Lâtin alfabetiyle iki yazı makinesinden başka kimli kimesesi yok. Kedisi var mıydı? Ona da dikkat etmemiştim. Etmişsem bile unutmuşum. Akımda kalan kitapları, yazı makineleri, makinelerin yanında açılmış kâğıt topları...

Altı yedi kadar dil biliyor. İn-

Macaristan'da bir fabrika kitaplığından görünüşü
Orada kitap, ekmeğe gibi bir şey...

gilliceden, Almancadan, Fransızcadan, Rusçadan Macarya; Macarcadan İngilizceye çeviriler yapıyor. Bir dünya kitabını seçilmesinde, hazırlanmasında, hattâ basılmasında onun eli, onun emeği. «Bunlar kültürümüzün adız kahramanları.» diyor Mate. «İşin büyük bölümünü bunlar yapıp bitirirler, en arka bir yere adları küçük harflerle ya yazılır, ya yazılmaz. Bunların hepsi adına bir anıt dikmeli; güzel, süzülümüş, damıtılmış bir anıt ki hepsini anlatmaya, belli etmeye yetmeli...» Anıtların bu kadar bol olduğu bir ülkede çok yerinde bir eylem olurdu doğrusu. İnce bir temsilci olarak anıta Karig'in yüzünü işlemeliydi. Gözlerinin okumaktan morarmış, halklanmış önelerini belli etmeliydi. Parmaklarının yazmaktan nasırlanmış biçimini belli etmeliydi. Ama ille de o alçakgönüllü, o yerle bir halini belli etmeli, bunu hiç unutmamalıydı. Elli bir yaşına gelmişti. Hâlâ, «Dil öğreneceğim, Türkçe öğreneceğim.» diye tutturuyordu. «Türkçenin bambaşka bir tadı var.» diyor. «Şimdi okuduğum anlıyorum. Konuşmayı da anlıyorum biraz. Ama konuşamıyorum. Birkaç Türkçe kitabın editörlüğünü yapıyorum bilgimden değil, sevgimden, saygımdan, hayranlığımdan...» Kitaplığın da u «Dünya Halklarının Masalları» diye bir dizil gösterdi. Bir boyda, bir ciltte, kapak kâğıdı bir, iç kâğıdı bir, harfler bir, resimler, resim tekniği bir. «Ben plânladım, ben başlattım, ben bitirdim.» diyor. Dünya halklarının bir boyda bir renkte eşitliğini mi anlatmak iste mişti bu «birlik-le»? «Yurdumuzda, bir değişikliğe uğramadan, başladığı gibi tamamlanan tek kitap dizisi budur. Bir ömrün sadece onun için almıştır. Hepsini kırk kitap tuttur. Yaptığım işler içinde en çok bunu severim.» Yanlış söylüyor. «Ben yaptığım işlerin hepsini böyle derin derin severek yaptım. Bu onlardan sadece biri.» diyecekti. Demiyordu... İki olanlardan sekiz on kadarını aynı armanın etti başa. Bilmediğim, anlamadığım bir dil. Ama insanın tutup tutup okuyası geliyor her birini. Dizide bir tanes de bizden var: «Türk Halkının Masalları». Kütahyalı çinilerden bir kapak içinde, «Benli Bari». Çoğu Pertev N. Boratav'ın derlemesi. Didinin ilk on beş kitabı için bir broşür bastırmışlar. Broşüre kapak olarak da «Benli Bari»nin kapağını seçmişler.

Karig Sara ile kitaplara daldık iyice. Gündüzden benim için bazı kataloğlar topladım. Onlar üzerinde konuşuyoruz. Yine sayılar, fiatlar, yine dizil dizil kitaplar. İnsanlığın birikmiş göz nuru, ilkeçlerden sürüp gelen ürün. İşte 12 kitaplık Dickens dizisi. İşte Çehov'un dört ciltte toplanmış bütün yapıtları. İşte Balzac'ın «İnsanlık Komedi», İşte Shakespeare çevirileri. Bilmem kaçar sefer, kaçar bin basılmış. Deri ciltli «pahalı» kitaplar. Önceden parast peşin yatırılan kitaplar. İçinde Petöfi'nin bile çevirisi olan Shakes-

peare dizisi. İşte Sovyet yazarlarının seçme yapıtları. İşte 22 kitaplık Gorki dizisi. İşte daha tamamlanmamış Macar romancısı Mor Jokai. İki yüz kadar romanı varmış Jokai'nin. Gülmüşgöz eşi kapattır, «Yaz!» demiş, o da yazarmış. Lüks baskılı kitaplar. İşte Macaristanın kültür kirizması: 600 ki taplık ucuz dizil. İçinde her şey var. Bir paket sigaradan daha ucu kitaplar. Ve işte okuyucuların «Ucu kitaplardan bıktık, var sin azıcık pahalı olsun, güzelliğe öner. verin.» demesi üzerine de düzenlenmiş eli kitaplık «Altın Kitaplar» dizisi. Baskı sayıları elveriş bin. Depolarda sarara sarara beklemek yerine uçur gibi gidip okurların eline, gözüne ulaşan kitaplar...

Macar kültürünün en önemli ürünü kitapları galiba. Kültürün kendisi de önemliydi. Romancı Timar Mate, Köln'de Henrich Böll'le gezip tozarken, Böll'e kendi hikâyesini anlatmış. Dayanılmaz acılarıyla dolu tutsaklık yılları, Sibirya... Daha, ötekinin acısı dinmeden gelen 1956 tutuklanması... Henrich Böll demiş ki Mate'ye, «Bu kadar acıdan, bu kadar çileden sonra nasıl oluyor da hâlâ o düzen için çalışıyorsunuz? Henrich Böll, Macarları seven, kitapları Almanya'dan çok Macaristan'da tutulan toplumu bir yazar. Mate karışık vermiş: «Ben bu düzene, ya da bu düzenin temsilcilerine çalışmıyorum. Ben onlarla «biri», onlarla «aynı» yım.»

Karig Sara'nın evinden geç vakit çıktık. Gelleirt anıtının önünden bir daha geçtik. Yine ışıklar içindeydi. Tuna, tepenin ayaklarından usul usul akıp gidiyordu. Geceyle gündüz arasında ayırım olmayan başkent yine gürültülüydü. Koca taşlar dolu dolu geçiyordu. Geçerken caddeleri sarıyordu. İnsanlar tıpkı gündüzlü gibi işe gidiyor, işten dönüyorlardı. Yine yüzleri biraz yorgun, gözleri biraz uykuluydu. Bir yerlere ulaşmak, bir yerlere varmak için koşuyorlardı. Varacakları yere varanlar, daha öteye ulaşmak için koşuyorlardı. Varacakları yere varanlar, daha öteye ulaşmak için yine koşuyorlardı. Yaşamak, sonu yok bir koşuya benziyordu. Tuna'ya benzeyen, bir tek durgun insan görünmüyordu.

N. VEDRES

NAZEMİ ANLATIYOR
Ertesi gün Nemeth Vedresle buluştuk. Caddesi üstü kahvelerden birinde «çay içtik». Nemeth Vedres Türkiye'de bulunmuş. Türkçe biliyor. Budapeşte'de, Moskova'da Nazım Hikmet'le arkadaşlığı olmuş. Atlaya sıraya bazı anılarını anlattı. «Yeryüzünde o sağken basılmış son kitabı Macarcadır. Burada, Budapeşte'de basıldı.» diyor. Kitabın Türkçe adı, «Gurbet Zor Şey Kardeşim». Seçme şiirlerdir. Resimli, küçük boy, kare gibi bir kitaptır. Ölümünden az önce haberleşti. Yazın dinlenmek için buraya gelecekti, Thany'de, Yazarlar Birliği'nin dinlenme evinde kalacaktı. Kitabının parasını harcıyacaktı. Ama bir duyduk,

ölmüş. Kendi gelmedi, ölüm haberi geldi. Çoğu zaman çocuk gibi bir hali vardı. Nazım'ın üstünde bir şey görsen, yahu bu ne güzel şey, bu ne güzel gömlekle desen, hemen çıkarıp vermek isterdi. Almasan gücenirdi. Bir gün Moskova'daydım. Onda kalıyordum. Yeni bir boyunbağı takmıştım. Gördü, «Yahu ne güzel boyunbağı!» dedi. Sesimi çıkarmadım. Durdu durdu. «Güzel boyunbağı, güzel seçmişsin.» dedi. Yine seslenmedim. Böyle birkaç sefer üsteledi, karşılık vermedim. Sesini kesti. Geç vakit yataklarımıza çekildik. Sabahleyin erken kalktım. Evdeki ütiyü buldum. Boyunbağımı ütiyeyim Kapıyı vurup girdim usulca. Elimdekini ayakucuna uzattım. Baktı yüzüme, bir çıkıştı sonra: «Ben sana bunu mu demek istedi dimi...» İstedim, istemedim... zorla aldırđım boyunbağımı. Akıma geldiğim gülerim hâlâ. O gün bir güzel güydü, o boyunbağımı bağladı. Ama çok sürmedi ki. Akşam üstü bir arkadaş gördü. «Yahu o ne güzel boyunbağı!» Nazım bir bana baktı, bir arkadaş, gözümün önünde çıkarıp veriverdi, usulca. Moskova'da iki evi vardı, Biri Kentte, biri Kentten otuz km. kadar dışarıdaydı. İkisi de kira idi. Onları öyle güzel döşemişti ki! Birinin mobilyası Estonya'da yapılmıştı. Estonyalı güzel bir ağaçtan idi. Ağacın rengi ellâyla boyayla bozulmamıştı. Duvarlarda hiber dizileri, masur hevenkleri asıydı. Bir yerde soğan kelleleri duruyordu top top. Dünyanın dört yanından gelmiş armağanları oraya buraya serpmişti. Rozetleri radyo hoparlörüne geçirmişti. İnsan o kadar rozeti bir arada görünce şaşırıyordu. Başka bir güzellik çikıyordu ortaya. Bir de hara'sı vardı. «Bu benim hara'm.» derdi. Atları toplamıştı. Belki üç yüz, beş yüz at. Kilden, kemikten, tahtadan, tunçtan, bezden, buğday sapından atlar. Ne çok severdi atları! Her cinsten, her ulustan atları. Bütün ulusların at sevgisi, at saygısı birdi. Ayırım yok. Atlara bakar bakar sevinirdi, «Benim hara'm.» derdi. Atlara bakarken gözleri çocuk gözleri gibi güler dururdu... Genç arkadaşlara, yoneticiler olacaklara bir öğüdü vardı. Birini gözü tuttu mu, ne yapar eder o öğüdü söylerdi: «İç başına geçince her şey ihmal edin, ama bir şeyi ihmal etmeyin: Evinizin alışverişini kendiniz yapın. Yöneticiler için en çok gerekli olan bu!» derdi... Kadınlara karşı saygılı biraz Moskova'da bir doktorla yaşıyordu önceleri. Doktor biliyordu onun hastalığını. Vaktinde ilaçını veriyor, iğnesini yapıyor du. Sonra bir oyuncuya tutuldu. Oyuncu, bilemedi, anlayamadı. So nunda onunla beraberken öldü. Cenazesine gittim. Doktor, «Ben yanında olsam iğnesini yapar kurtardım.» diyor. Oyuncu gözlerini sile sile ağlıyordu... Nemeth Vedres anlatmayı bitirip güliyor du: «Canım, siz birbirinizin kad rını birazcık da sağıkta bilerseniz olmaz mı?» diyor.

gü...
ra'adan tamgu...
yarınca buluştuk. Çalıştığı gazete-
ye de uğradım bir ara. «Nepsaba-
çag» Macaristan'ın en büyük ga-
zetes. Haftada altı gün çıkıyor
ve her gün 840 000 basıyor. Söy-
nediklerine göre bu, Rusya ile
Fransa arası bir sayı imiş. Gazete-
nin bir milyon baskısı gerekmiş,
ama kâğıt yetmiyormuş. Zaten bu
kâğıt yetmezliğini hep söylüyor-
lardı. Nepsabaçag, sadece Maca-
ristan'da değil, dışarda da satılır.
Çekoslovakya, Yugoslavya, A-
vusturya, Fransa, Amerika ve Ka-
nada Macarlarına her gün 100 000
kadar Nepsabaçag gidiyor. Ro-
manya'da da çok Macar varmış,
fakat gönderemiyorlarmış.

İstvan L. Sabo, Andras Ilyes, Ti-
mar Mate birleşik, son günün ak-
şamını eğlenceye ayırdım dedik.
Sabo gazete ve televizyondaki işi-
ni bitirip gelmişti. Ilyes daireden
çıkıştı. Mate'yle ben de kitapçı-
lara girip çıkmıştık. Dördümüz
de yorgunduk. Sabo'nun arabayı
bir yere çekti. Ilyes'ind arabayı
Buda yakasına geçtik. Orada eski
hiçim bir Macar lokantası varmış.
Yemeği yiyip sonra dolaşacaktık.
Yağmurlu bir akşamdı. Kaynata
kaynata yağyordu. Dışarda, Kış-
kırös yanlarında bağların gözta-
şları yıkanyordu. Hasattaki köylü-
ler üzülüyorlardı belki. Belki ço-
ğu makineyle motorla dövüp ele-
yip taneyi içeri almıştı. Güz, gü-
zel bir yağmurdu. Kaldırım taşla-
rına vuran damlalar yukarı yukarı
şınyordu. İç sokaklarda kıvrı-
la kıvrıla bir bahçenin önünde
durduk. İleri gireceğiz, bir de
baktık lokanta kapalı. «Öte yaka-
da Gazeteciler lkoantasına gide-
riz.» dedi Sabo. Girdik arabaya.

Öte yakaya geçmeden yüksek-
çe bi: alanda durduk. Hafifleyen
yağmur altında kentli seyrettik.
Sonra Tuna kıyısındaki bir kilise-
ye geldik. Eskilerden kalma bir
kiliseydi. Büyüktü. Dışarıdan ge-
lip görüyorduk. Gören çacı-
gibi bir şey oluyordu. Kiliseyi bir
güzel ışıklandırmışlardı. Koca-
man, ak bir kayaya benziyordu bu
saatte. Artık yağmur durmuştu.
Kilise çevresine arabalar doluşma-
ya başladı. Gecenin turistleriydi
gelenler. Geniş, rahat bir alan
vardı. Sonra Tuna'ya paralel, ke-
merler başlıyordu. Kemeler göz
gözdü. Gençler geziniyorlardı. Göl
gelerde sarılıyorlar, sevişiyorlardı.
Oralarda ışık yoktu. Ortahıttaki
serinlik üşütecek kadar değildi.
Kemeleri arasından yarasalar,
gece kuşları uçuşuyordu. Uzaklar
da ne oluyor, yakınlarda ne var,
Tuna mı aktıyor, sel mi olacak?
Akla gelmiyordu. Hoş bir geceydi.
Arkadaşlar ayaklarının ucuna
basarak, çit bile çıkarmadan yür-
üyorlardı. Kimse öksürmüyordu.
Gecenin içinde bile «Avrupa» var-
dı. Belli oluyordu.

Karşıya geçerken Gellert'in gü-
zel anıtına bir daha baktık. Kolu
yine öyle havadaydı. Yine bir top
ışıkta. Nereden baksan görünüyordu.
Gazeteciler lokantasına gel-
dik. Burası küçük bir yerdi. Bir
ev gibi döşenmişti. Gazetecilerin
sadece bir değil, birkaç tane yer
varmış böyle. Birini görmüştük. O

k genişti. Hatıâ lükstü. Buranın
mas yuvasını andırır, sıcak bir ha-
vası vardı. Belki Kışkırös bağla-
rından, belki Balston bağlarından
gelme bir garşp açtırdık. Sabo, «İ-
çelim, bu gece patron benim.»
diyordu. Belki sadece orada yene-
bilecek, başka yerde bulunmaya-
cak bir yemek geldi. Hıyar rende
leyip bir de salata yapmışlardı.
Güzel bir Macar şarabıydı. hafif-
ti. Mate önce Petöfi'den, sonra
Jozef Attila'dan şiirler okuyordu:
«Ananın doğurduğu eninde so-
nunda aldanır. Ya kendisi aldanır,
ya kendisi aldatır. Savaşırız
savaşarak, savaşmazsa boyun e-
ğerek ölür...» diyordu Jozef Attila.
Mate, içtikçe içleniyordu: «Bu
kadar iyi arkadaşlıkların kurula-
bildiği bir dünyada bu ayrılıklar
neye? Yarın çekip gideceksin!...»
Yeniden içiyor, yeniden şiirler oku-
yordu. Sabo, garsonu sesleyip
yeni şişeler getiriyordu.

Gazetecilerin oradan çıktık,
danslı, cazlı bir yere geldik. En
başurganından bir Afrika, Amerika
müziği. Soyunmuş, yofunmuş
kol bacak numaraları. Tüller, pul-
lar içinde sekmeler, çökmeler, a-
çınmalar. Hint mi, Halep-Şam mı,
yoksa tüm Amerikan mı olduğu
belli olmayan taklitler, taşlamalar.
Sinema perdelerinden sızıp gelme
uydurma tipler... Macar türküle-
rinden, Macar oyunlarından eser
yok. «Bu mevsim böyledir bizim
başkent!» diyor Sabo. «Şimdi her
şeyin iyisi Baalton kıyısına çekil-
di. Hurdalar, döküntüler kaldı bu
rada. Bu sesler ses değil, danslar
da dansa benzemiyor pek. Şimdi
eğence genlik Baston kıyısında.
Gece hayatı orada. İki yüzden faz-
la gece kulübü var o küçük gölün
çevresinde. En hünerli kızlar, en
hünerli türkücüler, şarkıcılar, çal-
gıncılar orda Çünkü halk orada
şimdi...»

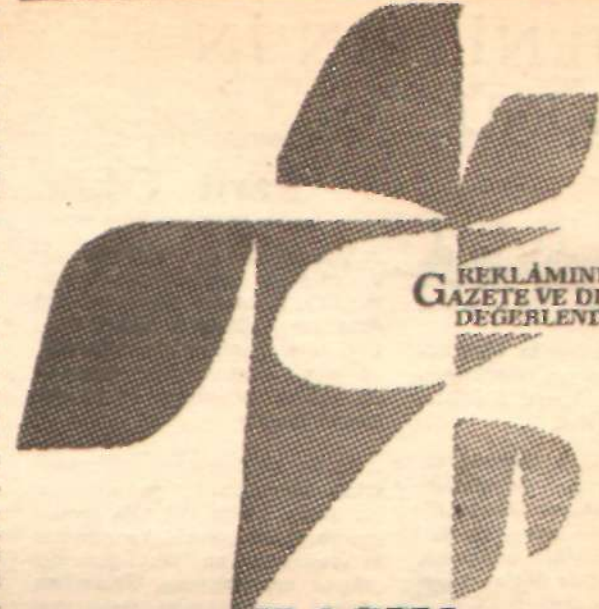
Geç vakte kadar oturduk. «Si-
ğircik» sigarası, sarap içtik. Be-
nim tren yine erken kalkacaktı
yarın. Saat sabahın ikisi olmuştu.
Mate: «Bu gece uyumayalım.» di-
yordu. Ilyes, «Bize gidip sabahla-
yalım, sonra kalkar trene yetişi-
riz.» Ben de bavalumu toplayacak
tım, hiç olmazsa bir iki saat uyu-
yacaktım. «Gella ayrılalım, nasıl
olsa ayrılacağız.» dedim. Öpüşüp
tokalaşıp ayrıldık. Mate'nin sesi
titriyordu: «Bu kadar iyi arkadaş-
lıktan sonra bu ayrılık...» Sözü'nün
sonunu getiremiyordu. «Boşver,
getirme sonunu!» diyordum ben
de. Anlaşıyordu.

Bavulu filân toplamadan yattım
hemen Otelin gece görevlileri te-
lefonu çalarak uyandırdılar. Sa-
bahleyin. Petöfi'nin camb resmini
çamaşırının arasına koydum. Üç
beş kitabı paket yaptım. İndim a-
şağıya. Judit geldi sabahın o saa-
tinde. Akşam iyi eğlenip eğlenme-
diğimizi sordu. Yüzümün halime
bakıyor bakıyor. «Her halde hiç
uyumadınız, ah siz! ah siz!» di-
yordu. Göz açıp kapayana kadar
geçirmiş bir on gündü. On gün
örbdeki insanlarla anlaşmama,
dostlaşmama yardım etmişti Ju-
dit. Bildiğini, akının erdiğini, i-
nandığını anlatmaya çalışmıştı.
Ne görmek istemişsem parçalan-
mış, bulmuş sağlamıştı. Bir tiyat-
ro, yalnız tiyatro görememişim,
nasıldır, neye göredir, kime gö-

redir, ne katar hayata; bunu an-
layamamışım. Mevsim kapalıydı.
Demek her yerde yaz gelince ti-
yatroları kapatıyorlardı. Eh, bizim
günlerimiz çuallara girmenmiştir.
Başka yıllar, başka güzler bu da
olur, dedik ayrıldık. Tren 5.40'ta
kalktı. Öttüre öttüre yeşil Macar
ovası'na daldık. Kalabak başkeni
kaldı. Geniş çayırıklarda biçilmiş
demetler. Arada kamyonlar dola-
şıyor. Yiğnlara yansıyorlar. A-
damlar dolduruyor. Mısır ekili ge-
niş topraklar... Bu toprakların ge-
nişliği 93 000 kilometre karedir.
Bir kilometre kareye 110 kişi dü-
şer; orta sıklıkta bir ülkedir. Ve
tarlalar böyle, bu kadar geniştir.
Bakınca sınırlı, tumpu görünmez.
Deniz gibidir... Kışkırös dolayları
nı yara yara güneğe, güneğin «Ke-
lebia» kapısına geliyoruz. Geçiş iş-
lemleri yapıyor. Biraz uyuyorum.
İlemler yapıyor. Biraz uyuyorum.
Yanımda bir Macar aile var. Ana
baba, kız, Adriyistik kıyısındaki
Dubrovnik'e gidiyorlar. Tatil geçi
recekler. Bu yıl dışarı çıkan bir-
buçuk milyondan üç kişiydi bun-
lar. Baba kız İngilizce biliyorlar.
Edebiyat sanat? O da var. Sanki
«yine», sanki «hâlâ» Macar top-
raklarındayım. Halbuki iyice Yu-
goslavyadayız. Toprağın hali de-
ğışti. Kavruk hasabalar görüyo-
ruz. Köylerin çatıları sızdan sa-
mandan. Az sonra ince uzun bir
Dita çıktı geldi yanıma. Pirtisiz,
bagajsız bir Yugoslav yolcusu. O-
ralardaki bir gölün kıyısında din-
lenmiş. Elinde sadece bir plaj çan-
tası. Tâ Üsküp'e gidiyor. Bir işlet-
mede ekonomist olarak çalışıyor-
muş. Ayaklarında pantolon, «tok-
yo»lar, ince, uzun... Epey bir süre
konuşmalarımız dinliyor. Sonra o
da Yugoslav edebiyatından açıyor.
«Yeniler soyutla somut, anlamıyla
anlamsız arasında bocalıyorlar.
Ne varsa İvo Andriç'in kuşağın-
da var. İyî ressamlarımız da o ku-
şağın.» Macar baba Yanos. Se-
kely, dağa taş, kayalara anıt yon-
tan Mestroviç'i soruyor Dita'dan.
Dita, Mestroviç'i, yurdundaki
heykel sanatını anlatmaya geçiyor
bu sefer. Sekely'nin kızı Gaby,
bizim başbakanın Sovyetler Bir-
liği gezisinden söz ediyor. Sabah
gazetelerinde okumuş. «Ne kadar
çok «ü» var sizin başbakanın adın-
da? Bizde hiç «ü» yoktur, sizde
bol: Ü-ür-güp-ü...» diyor. İnsanlar
birbirlerinin neleryle ilgileniyor!
Elbet yaşın da etkisi var. Baba
ekonomiye geçiyor hemen. Ana
sessiz, elindeki kitaba dalmış. A-
rada bir konuşulan sözlere kulak
kabartıyor, sonra yine kitabına
dönüyor. Rayların üstünden kaya
kaya Belgrad'a geliyoruz. Tren bi-
raz kalırsa, Dita'yla çarşıya çıkıp
Mestroviç'in albümünü arayacağız.
Ama kalmıyor. Macar aile geçip
gidiyor. Dita'nın yolu ayrılıyor.
Bir saygım yerde, bir saygım mer-
divende koca katar yürüyor. Te-
kerleklerin her dönüşünde, trenin
her ötüşünde yurda vaktlaşıyoruz.

Evet!.. Dışarılar böyle. Dışarılar
kalkınmış, gelişmiş. Benim gezi iz-
lenimleri burada biter. Darısı? Da-
rus, geniş göklerin altındaki bol
ışıkta, bol iklimli, madenli, yemli,
iç petrolü, bol insanlı, fakat yok-
sul yurdumuzun başına...

SON

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

BASIN - 77889

VARLIK YILLIĞI 1966

Bütün rekorlarını kırarak 640 sayfalık zengin bir cilt ha-
linde çıktı. Yaşar Nabi'nin 1965 e toplu bakışından sonra bü-
tün sanat dallarındaki bir yıllık çalışmalarını en yetkili kalemler-
den özeltiyen incelemeler, toplu soruşturma, yıla en ilginç
düşünü yazıları, hiçbir yerde çıkmamış 132 şiir, 23 çeviri şiir
ve 32 hikâye. Yılın kitapları v.b. Fiyatı 10 lira.

SAİT FAİK : 8

Varlık Yayınevinin çıkarmakta olduğu Sait Faik'in bütün
eserleri serisinin 8. ve son cildi de çıkmıştır. Bu ciltte Sait Faik'in
Birtakım İnsanlar romanı ile Şimdi Sevişme Vakti adlı şiir
kitabı ve kendi yazılarıyla hakkında yazılanların geniş bibliyog-
rafyası yer almıştır. Bu kitap 6 lira, tam takım 48 lira fiyatla
satılmaktadır.

SABAHATTİN ALİ

Varlık Yayınevinin çıkarmakta olduğu Sabahattin Ali'nin
Bütün Eserleri Serisinin 3. cildi olan Kuyucaklı Yusuf romanı
da temiz bir baskı düzeni içinde 6 lira fiyatla çıkmıştır.

KEDİ VE ÖLÜM

Genç romancılarımızdan Erhan Bener'in daha önce Ara
Kapı adıyla yayımlanmış olan romanı «Kedi ve Ölüm» adıyla
fransızcaya çevrilerek Paris'in ünlü yamevlerinden Albin Mi-
chel'in Büyük Çeviriler serisinde çıkmıştır. Bu kitap aynı adla
Varlık Yayınları arasında 2 lira fiyatla yer almıştır.

BÜYÜK BALIKLAR

Orhan Hançerlioğlu'nun en sevilen romanı şüphesiz «Bü-
yük Balıklar»dır. Varlık Yayınları arasında iki defa basılarak
tükenmiş olan Büyük Balıklar'ın üçüncü baskısı gene 2 lira
fiyatla çıkmıştır.

PAPATYA FALI

Ünlü Fransız tiyatro yazarı Anouilh'un güzel bir güldürü-
sü Cahit Külebi'nin kalemıyla dilimize çevrilerek Varlık Tiyatro
Serisinde 2 lira fiyatla yayımlanmıştır.

(YON: 183)

TÜRK EDEBİYATININ BİR YILINI EN GÜZEL
ÖRNEKLERİYLE ELİNİZİN ALTINA GETİREN
ANTOLOJİ

Memet Fuat'ın Seçtikleri

TÜRK EDEBİYATI 1966

324 sayfa, 10 lira

Kültürlü Dostlarınıza En Güzel Yeni Yıl Armağanı
DE Yayınlarıdır

De Yayınevi, Villâyet Han, kat 2, No. 13, Cağaloğlu

YON - 182

Yaz gelince göl kıyılarına çekilen halk oyuncularını

ALEKSANDR SOLJENİTSİN'İN BİR GÜNÜ

Ferit Edgü

Ivan Denisoviç'in Bir Günü, çev. Niyazi Dalyancı, Ataç Kitabevi, 160 s., 4 lira.

Ivan Denisoviç'in Hayatında Bir Gün, çev. Zeyyat Ozalpsan, 20. Yüzyıl Kışıkleri, 211 s., 6 lira.

İşte, otuz yılı aşan korkunç bir sessizlikten sonra, Gogol'lerin, Tolstoy'ların, Dostoyevski'lerin ülkesinden gelen bir kitap. Bu büyük yazarlar zincirinin kopmadığı mı gösteren, kendine değin süregelen sessizliği bozan, ilk büyük roman! (Pasternak'ın, Jivego'sunu hesaba katarak söylüyorum bunu.) Evet, bugün elimizde bulunan bu kitap, Ivan Denisoviç'in Bir Günü, büyük Rus yazarının (edebiyatının) Tostoy'un bir romanının adını anarak söyleyeyim. Ölümden sonra dirilişinin en açık belirtilerini taşıyor. Hem belgesel, hem de yazınsal bir kitap (bu iki niteliğin bir yazıtta eşdeğer olması, itiraf etmeli ki, pek sık karşılaştığımız bir şey değildir). Yalnızca yaşadığımız yüzyılın en büyük trajedilerinden birinin tanıklığını yapmakla kalmıyor, ama aynı zamanda, bu yaşanılması mümkün olan en korulmasında, yazını yazın eden ölümlü insan - dışılığın ortaya koğelerden hiçbirini saf dışı etmiyor.

Temelinde, tüzei, eşiteil, tek bir sözcükle insanı olmak isteyen bir ülkenin yozlaşması sonucunda, bu kavramların bir kıyıya atılıp, bu uğurda yapılan devrime karşı yapılan ihaneti, dışarıdakilerin, bugün bile anlaması pek kolay değildir. Bunu iki anda söylemek gerekir. Düşlerindeki insanı dünyanın kurulması için, bütün mutluluklarına, delikanlılık ve genç kızlık yaşlarını unutup, kendilerini bir devrime adayın «doğruların» içlerini kemiren, yarın bizden sonra gelecekle ne yapacaklar? sorusuna, yarının, Stalin'in ağzından verdiği cevap budur: İşte: Suçsuz suçlular; tüzesiz bir tüze, bir birey diktatörlüğüne dönüşmüş bir sınıf diktatörlüğü. Peki devrim ardında, doğrular, bugün, buzların çözülüşünü yazan benimler, neredeydiler bu yozlaşma sırasında? Bir geyin gölgesinde tüm etkenliği-

ni yitirmiş bir Rus intelligensia'sı uykudaysen, yüzbinlerce kişi, Sibiry'a'ya, insan-dışı, saçma bir dün dünyanın günlerini yaşıyorlardı. İşte, Ivan Denisoviç'te yükselen, bu soğuk cehennemden gelen sesin sahibi Soljenitsin, bu yüzbinlerden biridir.

Bugün bir taşra kentinde matematik öğretmenliği yapmakta olan yazar, Stalin devrinin suçsuz suçlularından biridir. Ve romanın da yaşamının on yılını geçirdiği çalışma kamplarından birinin bir gününü anlatmaktadır. Bunu yaparken, yüzbinlerce acı yoldaşından birinin yerine koyup kendini, bizden hiçbir acıma dilenmeden, sesini hemen hiç yükseltmeden, kimseyi mahkûm etmeden yalnızca, biz bunları yaşadık, bilin! diyor. Bu dört sözcüklük cümlelerin anlamı, sürgünler, kamp yaşamı, açık, insan-dışı koşullar ve iş kence gizlidir.

Ivan Denisov'un Bir günü, 1960 yılında, yeni, özgür bir yazının ateşli savunucularından, Novi Mir dergisinin yönetmeni, Tvardovski tarafından yayınlanmıştır. Yayınlandığı anda da, yalnız Sovyet Rus ya'da değil, dünyanın dört bir yanında büyük yankılar uyandıran bu yapıt, yazının, gene aynı dergede yayınlanan, Bu Krefçetovka'da Öldü (bu öykü, Z. Ozalpsan'ın çevirisinde, Dava Üçüne, adıyla yer almaktadır) ve Matriona'nın Evi, adı iki uzun öyküsü izlemiştir. Bütün bu öykülerde, Soljenitsin, içinde yaşadığı toplumun yürümeyen yanlarını ortaya koymak tadır. Bu, Sovyet yazınında uzun bir süredir unutulmuş bir tutumdur. Sovyet toplumunun, böylece yapıtları okuyabilmesi için, Krucyev'in Stalinçiliğe karşı cesaretiyle çıkışı, 20. ve 22. kongrelerin gelmesi gerekmiştir. O günlere değin, sanat alanını, olumlu tipler, olumlu işler öyküsü, büyükler yazılan övgüler kaplamıştı. Yazın alanındaki bütün eleştiriler, yalnızca, yabancı ülkelere yöneltilen, kendisine konu olarak, yabancı ülkeleri seçen yapıtlarda kendini gösteriyordu. Bütün Sovyet yazarları bu Jdanovcu İlelelecin karanlığında, sanki, diyalektik sözcüğüyle didaktik sözcüğünün

anlamlarını birbirine karıştırmışlardı. Bu sınırlı gerçekçilik içinde ortaya çıkan, yaşamaz, cansız, ilginç, olamayan (hiç değil bizler içinde ortaya çıkan, yaşamaz, cansız, ilginç olamayan (hiç değil bizler için) bir sanat olmuştur. Bu gün, bu sınırların genişlediğini, daha özgür, daha bağımsız bir sanat gerçekçiliğine doğru gelişmelerini olduğuna, Soljenitsin'in öyküleri, Voznesenski'nin şiirleri tanıklık etmektedir.

Sovyet toplumunun eleştirisinden kaçmak, yalnız Rus yazarları için değil, Avrupa'daki bağımlı yazarlar için de söz konusu olmuştur. Bunlardan biri, Fransız yazarı Pierre Daix, Fransa'da Stalin kampları söz konusu edildiğinde, bunu yatıştırmış, daha sonra da, bu kampların sosyalizmin en başarılı işlerinden biri olarak gördüğünü söylemişti. (Oy, acı alay!... Aynı yazar, bu sözleri söyledikten on yıl sonra, elimizdeki kitabın Fransızca çevirisine önsöz yazarak, bu kampların insan-dışılığında söz ediyor ve Soljenitsin'in övgüsünü yapıyor.) Politik bir tutum, denemek. Gerçekte de kabul etmek gerek. Politika ile ahlak arasındaki ilişkinin Machiavelli'den beri, daha sınırlı noktasındayız.

Burda, konuyu «istismar» etmek istemiyorum. Bunun için de politika-ahlak arasındaki ilişkileri burda incelemeye girişmeyeceğim. Bu konuya, daha geniş olarak başka bir yazımda, Garaudy'nin Sosyalizm ve Ahlak, adlı kitabının çevirisinde dönmek istiyorum. Buraya değin söylediklerimi de, Soljenitsin'in kitabını anlamak için gerekli bulduğumdan söyledim. Çünkü Ivan Denisoviç... bize, birden fazla sorun üstünde düşünmek olanağı vermektedir. Bundan da yararlanmak gerekir.

Bu kitabı, bu yönden de önemli bir kitap olarak karşıyorum. Yukarıda da değindiğim gibi, o, yalnız bir tanıklık, bir belge olarak kalmayıp, kendine değin olan Sovyet romancılığı içinde de bir aşamadır. Soljenitsin'in yazdıklarının yazınsal değeri üstünde durmak, orda yükselen sesi, Gogol'e, Dostoyevski'ye, özellikle Ölümlü Evi'nin Dostoyevski'sine bağlamak, güç olmayacaktır. Ama burda, üstünleşme düşen, yalnız bir yazın eleştirisi yapmak değildir. Burda, belgesel değer ile, yazınsal değer, birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturulmaktadır. Giderek, anlatılan ile anlatılan arasındaki ayırım bile eriyip yok olmuştur. Yalnızca tek bir ses, Ivan Denisoviç-Soljenitsin'in sesidir kendini duyuran. Ve hepimizin bu sese, bütün içinde kulak vermemezi gerekiyor. Bizim olmayan, sorumluluğunu taşımadığımız bir yakın-geçmiş yazıyor diye, ümitsiz kalamayız bu kitaba. Ortaya koyduğu sorun, az önce de belirttiğim gibi, tek değildir. Ve bu sorunlar üstünde, ayrı ayrı, hepimizin, siyasal düşüncelerimiz ne olursa olsun, hepimizin, eğilmemiz, düşünmemiz (kara kara?) gerekiyor.

Bağımlı yazın üstünde, son yıllarda çok duruldu. Batı'da, dolayısıyla da bizde. İşte size, tam anlamıyla bağımlı bir yazar. Ama bir partinin buyruklarına, ya da ülkesel gerçeklere bağımlı değil; ya şama, içinde yaşadığı topluma, bu toplum koşullarının, gerçeklerinin birer yansıması olan yapıtlarına bağımlı bir yazar. Gerçekte de bunun dışındaki bir bağımlılık, sanatçı için ölüme eşittir. Soljenitsin, bu yalnızca kendine, yani insana insan-olan yazar, buzlar çözülmeden sonra ateş yakanlardan, hakkı olduğu haldе, sesini yükseltmelerden, içinde yaşadığı toplumun yüzüne tükürenlerden değildir. Bu on yıllık kamp hükümlüsünün söz cükleri, cümleleri arasında, siz kendine çekecek olan, insanlar arasındaki insanlı ilişkileri dondurmayı başarmayı bilmiş olanlara (tükürdüğü zaman bir onların yüzüne tükürüyor Soljenitsin) ve o hiç bitmeyecekmiş gibi sürüp giden tarihin yoğun gecesine karşın, direnmeyi, yaşamaya devam etmeyi sağlayan, tüm ilişkilerin bir çakara bağlandığı gecede bile, söndürülmeyen, söndürülmeyecek olan küçük bir ateştir o umutsuzlukla umudun tek bir kavrama dönüştüğü, yalnızca varolmanın ve devam etmenin gerekliliğine

Afrikalı şairlerden seçmeler SENGHOR

Görmedim bir ana bağı, naylon bacaklar gördüm. Tersiz ve kokusuz bacaklarla göğüsler. İfritmedim tatlı bir söz, dudakları mı yok nedir, pahalıya satılmış yapma yürekler gördüm. Bilgelikli öğretene tek kitap bile yoktu. Ve ressamın fırçası çiçekler çıkarıyordu mercan bülürlerinden. Uyunmayan geceler oy Manhattan geceleri! Oylesine delik deşik, ölgün parıltılarla; ve boş saatların geçtiğini uluyordu klaksonlar. Ve taşıyor da taşıyor da karanlık sular sağlığa uygun aşkların arttığı, çocuk leşlerini taşır gibi kabanar ırmaklar... Harlem! seni gördüm Harlem! Dansedenlerin çıplak ayaklarıyla sürülen bir tarla gibiydin... Ve o basık evlerden dökülen aşkın yemişlerini gördüm ath polislerin ayakları altında...

AGOS TINHO NETO

«Anacağım, çocuklarının birer birer gittiğini gören siyah kadın, Öğretmiştin ya bana da mutsuzluğun sana bütün öğrettiğini, Yani umudu ve bekleyiş öğretmiştin ya Bak ne yaptı hayat Nasıl öldürdü gizemli umudu sofuca bekleyiş Bekleyen değilim artık Beklenen ölüm şimdi Çocuklarına bak Çocukların artık Umud'un kendisi... Aradıkları da hayat.»

CESAİRE

«Yalandır çünkü insanın bitip tükendiği yapacak bir şeyimiz kalmadığı dünyada asalak geçirdiğimiz yalandır ve yalandır dünyaya uymamız gerektiği şimdi başlamakta insanın işi asıl şimdi... ve güzellik ve zekâ ve kuvvet hiçbir renk tekelinde değildir ki fevrik buluşmasında önceden ayrıldı hepimizin yeri...»

Türkçesi: Attila Tokatlı

(Yukarıdaki şiirler, Attila Tokatlı'nın Basil Davidson'dan çevirdiği ve Sosyal Yayınlar tarafından yayınlanan «AFRIKA'DA MİLLİ KURTULUŞ ve SOSYALİZM HAREKETLERİ» adlı eserden alınmıştır.)

inanmanın (başka hiçbir şeye, başka hiçbir şeye...) içindeki ateştir; kamp ateşi değil.

«CEZA SÖMÜRGESESİ»

Dünyaya ilk kez, bu kampların varlığını duyuran, kendisi de eski bir kamp hükümlüsü olan (Nazi kamplarının), Fransız yazar David Rousset olmuştur. David Rousset, bir kitabında, kamp dünyasının saçma bir dünya olduğunu çok acı bir biçimde göstermişti. Soljenitsin'in gözümüzün önüne serdiği dünya da, yapısı gereği, saçma bir dünyadır. Ivan Denisoviç'i Kafka'nın Ceza Sömürgesi adlı öyküsüyle karşılaştırın. Göreceksiniz ki birincisindeki saçmalık, ikincisini aşılıyor. Burda, saçma ile trajik doğru orantılıdır; ve burdakil saçma metafizik hiçbir öge kapsama maktadır. Gerçek bir kez daha, dü, .e. olanı aşılıyor. Bu kamplarda sürenler, ne için burda olduklarını biliyorlar, ne de burdan ne zaman kurtulacaklarını. Onları buraya sürükleyen korkunç bir şüphesidir; ve akıl almaz bir terör. Bir çoğu, Almanların eline düşse düşse, kaçmayı başaranlardır. Bunların her birinin birer casus olarak anayurda dönmüş olduklarına değin olan şüphe, tek bir şüphe, «adalet» mekanizmasının önünde, su götürmez bir kanıt niteliğindedir. Hemen hepimiz kendimiz mahkûmiyetlerini kendileri imzalamışlardır - ama suçlarımız ne olduğunu bilmeden, yalnızca bir kuşku rejiminin kurbanı olduklarını bilerek; bazı durumlarda bile bunu bile bilmeyerek. Acı-alay bir kez daha karıştırdık: Sibirya'nın ortasında kurulacak, Sosyalist Yaşama Sitesi'nde çalışacaklar, ilkin, kendilerini çevreleyecek, kaçmalarına engel olacak, teki örgütlü çekmek zorundadırlar. Tıpkı, arada bir, kendi elleriyle inşa ettikleri, dolayısıyla ne mence bir yer olduğunu çok iyi bildikleri hücrelere tükümlerini gibi.

Gerçekte, belki bu trajik diye adlandırdığımızı trajik kılan bu

saçmalık da değildir; belki de yalnızca, bu durumun, yurttaşlarının, eşitlik, doğruluk, özgürlük ilkelere dayanan bir düzende yaşamaları için, kurbanlarını vermiş bir devrim ülkesinde ortaya çıkması olmalıdır. Umutsuzlukla alış-veriş olmayan bir trajik düşümlüme. Ama burda umutsuzlukların en kahredicisi ile karşı karşıyayız. Bu insan dışı kamplar demek yalnızca emperyalist naziliğin sonucu değil, düşüncesidir bu her toplumsal ve politik eylemi imkansız kılan umutsuzluğun kaynağı. Gerçekte de üstünde durulması, aydınlığa çıkarılması gerekli olan, gerçeğin bu yüzüdür; yani, birbirleriyle taban tabana zıt iki rejimin, bir dönemde nasıl olur da benzerlikler gösterdiği. Rejimin rengi ne olursa olsun, ister kara ister kırmızı, tarihin bir devrindedir, birincisi ideolojisi gereği, ikincisi de, bugüne değin doyurucu bir açıklanması yapılmamış nedenlerden ötürü benzerlikler göstermektedir. Ve görülen benzerlikler yalnızca kamplar konusunda değildir.

Bu artık ortadan kalkmış gibi görünen olgular üstünde niçin böyle duruyoruz? Şunun için: Biz bugün, her zamankinden daha çok dünyaya açılmak zorundayız. Tarihi bir tüm olarak kavrayabilmek, geleceğe yönelmek için de, bu olguların açıklanması yapmak, belirli, doyurucu bir açıklığa vardıkdan sonra da, bütün bunlardan bir ders almak, ileriye uzanan ey leminizde kendimize bir yol çizmek zorundayız. Bütün bir geçmişe karşı, bu sorun, günümüzün sorunu olarak süregelmektedir. Bir Fransız yazarı, Claude Roy, bir yazısında, «Kerhanede ask neyse, Stalin tipi halk demokrasilerinde de sosyalizm odur», diyor. Ama yeryüzünün dört bir yanında kerhaneler henüz kapanmış değil. Ve kapıları, sanıyorum, pek işliyor.

YOKSUL BİR AİLE DEDİ Kİ:

Burda yağmurdan söz edilemez
Bir hastalık gibidir çünkü su

Bataklıklar var önümüzde
Hırsızlar emeğimizi ceplerine çeken
Bir de okumalarının kış uykusu
Yüreğimizi bir bulut kanattıydı

Büyük ve kara duruşuyla
Yağmur yüklü göklerden gelen
Kondumuz küçüktü üç aylık
Duvarları pahlı gaz tenekelerinden

Odamız ılık ışıklarla ısıtan dost
Orta sıvri dağlardan gelen güneşli
Bahçemizde sabahı getiren kuşlar varmış
Tek gözülü bir ihtiyardan kalan bahçemizde
Güller ve otlar yabancı yollar dardı

Karşı komşumuz karçıydı sanırım
Arapası yerdi akşam yemeklerinde
Bütün yaz sıskı eşeğiyle dolardı

Çocuklara satın aldığı kartları satardı
Dağ ağalarından kar tıccarlarından
Karı komşumuz sarapçıydı galiba
Geceleri uyumazdı dört mevsim

Tombul ellerini güneşe çıkarır
Binlikler sallardı bize doğru
Kadınlar bulunan apartmanından
Burda eski yıllar anlatılmaz

Derin bir acıdır çünkü onlar
Kondumuz küçüktür on günlüktür
Tavamı kara taşlarla tutturulmuş
Pencereleri kırık göz yaşlarından

Süreyya Kampak

EDEBİYATIMIZ NİCİN DİS ETKİLER ALTINDA ?

Demir Özlü

Edebiyat ve düşünce alanında, yurdumuzda sosyalist akımın gelişmesiyle, yeniden ama bu defa gerçekten sorunun temeli ile ilgili olarak ortaya çıkan ulusal kültür —Batı kültürü tartışmaları—ortalama iki yıldır sürüyor. Durmadan yeni görüşler kazanarak sürecektir bu tartışmalar, kökel bazı düşünceleri —bu düşünceleri yansıtabilecek kavramları— ele geçirecektir; ama zıtlıkları, iyice partizan davranışları; da taşıyacaktır tartışma, gerçekten gelişen düşünce bu tartışmalarla partizanca davranışları da beraberinde getiriyor. Karşı tezlerden birini savunun bir duruma düşürülen —oysa bir bileşimi ortaya koymak isteyen— ben de düzenli araştırmalarla bu konuda düşüncelerimi, kişileri değil de sadece oluşan düşünceyi gözönünde tutarak, bütün kapsayan bir yapı kurmaya çalışmaksızın parçacı bir tutumla yazacağım.

İnanırım şu ki hangi toplumda yaşarsa yaşasın kişiye de edebiyat ya da düşünce adamını da belirleyen en önemli etken toplumsal koşullar (sosyal şartlar) dir. Edebiyat adamının içinde yaşadığı toplumsal koşulları büyük ölçüde aşmasına imkân yok. Ekonomileri gelişen, ekonomileriyle birlikte sanat ve düşünceleri de gelişen toplumlarda, soruna geniş açıdan bakılınca, belli bir çağdaki sanatla düşünce —bu arada bilim de— belli bir alanı aşamadığını görürüz. «Critique de la Raison Dialectique» de Sartre, Hegel için «Gerçekten toplumsal koşullar ve onları yansıtan felsefe (kantizm) belli bir alanı aşmasına imkân vermiyordu.» diyor. Bu bakımdan Hegel, marksizmin doğması için gerekli bütün felsefi dayanakları hazırladığı halde bizat marksizmi ortaya koymadı. Sosyalist görüşün diliyle söylemek gerekirse belli bir toplumun, belli bir dönemde üretim ilişkileri bir bütün teşkil eder ve bu bütün toplumsal koşulları belirler. Bu üretim ilişkileri, bilimsel toplumculuğun gösterdiği gibi tarih içinde niceliksel ve niteliksel değişimini gerçekleştirir, birikimlere, değişimlere, köklü değişimlerle bütün değişik niteliklere dönüşür. Üretim ilişkilerinin yarattığı toplumsal koşullarsa hem bilimsel, hem de bilimsel olarak sanatı, düşünceyi belirlemektedir. Kişi toplumsal koşulların kölesidir demiyorum, geniş anlamda kişiyi —bilimsel de— toplumsal koşullar belirler diyorum.

Ekonomik alanda ilerlemiş toplumların üretim ilişkilerinin daha ileri bir safhada olduğunu söylemek açık bir şeyi tekrarlamak

olur; az gelişmiş bir ülke olan Türkiye'nin üretim ilişkilerinin daha geri bir aşamada olduğunu söylemek gibi.

Bu açıdan bakılırsa Türkiye'de çağdaş bir edebiyat yapma olanağı yoktur. Bu keşfetmeye hemen ters bir karşılık vermiyeyim ama şu gerçeği gözden uzak tutmayalım: Nasıl Türkiye'nin üretim ilişkileri dış zorlamalarla geliştirilmek (kapitalist yolda geliştirilmek) isteniyorsa, düşünce ve edebiyat da dış zorlamalarla (siyasi dış zorlamalarla değil, dıştaki düşünce ve edebiyatların zorlamasıyla) gelişiyor. Tabii, kapitalist bir yolda değil; iş üretim ilişkilerinin —kendisi başlarına eritemeyeceği bir ölçüde— kapitalist düşünceye ters bir yolda: Ya kapitalist gelişmeye doğrudan doğruya karşı koyuyor (toplumcu gerçekçiliği devrimci küldüğü ölçüde) ya da kapitalist toplumun yabancılaştırdığı, ayrı düşürdüğü insanı (ya da insanın bilimselini) ortaya koyarak ona dolaylı olarak karşı koyuyor. Böylece ileri ekonomik toplumda durmadan kendi kendini yenileyen —yansımalarıyla— yani nesnel olanın, değişen nesnel bilince yansımalarıyla, ya da kendi diyalektik gelişmesiyle— düşünce, bu geri toplumda dış itici güçlerle gelişiyor.

Bu düşüncelerin açık sonucu şudur: Türk Edebiyatı ister istemez dış edebiyatların etkisinde olacaktır; sadece sunun için: Dıştaki birtakım toplumların üretim ilişkileri daha ileri bir aşamada oldukları için. İlerlemiş bilim geri kalan bilimsel etkiler çünkü, gelişen kültür, can çekilen kültürün topraklarına yayılır, ileri üretim ilişkileri, ilişkilerin sıklaştığı çağımızda geri kalmış üretim ilişkileri bir bütünleşme doğru değişir. Açık şu düşüncemi de yazayım: Türk Edebiyatına gerçekçilik de dış edebiyatlardan gelmiştir, ve uzun çabalar sonucu bu edebiyatın içine yerleşmiş, onun yerlisi olmuştur. Bir toplumda gerçekçi edebiyatın kendiliğinden doğabilmesi için o toplumun bir düşünce geleneği olması gerekir, bu düşünce geleneği içinde maddesizliğin ortaya çıkması gerekir, hattâ daha ileriye gideceğim, o toplumun makinesini kendisinin bulması gerekir. Peki Türk toplumunun düşünce geleneği yok mudur? Bu düşünce geleneği içinde maddesizlik ortası çıkmaz mıdır? Makineden söz ederek işi ileri götürümlüm; bu edebiyatta geleneğin etkisi nedir? Bu soruların karşılıklarını düşünmek biz sorunun kavramaya götürür.

KITAPLAR
samih
emre

«Sürekli olarak militarizm ve savaş propagandası içinde bulunan bir toplumda, kişiler arası ilişkiler bakımından bir yozlaşma olduğu kolayca görülür. Amerikan basınında savaş propagandasıyla birlikte yürütülen ticari reklam kampanyalarında, atom savaşının etkilerinden korunmayı sağlayacak özel sığınakların yapılmış ve satışa çıkarılmış olduğu bildirilmektedir. Tek kişi için yapılan bu sığınaklara başka birinin girmesine engel olmak için, göz yasartıcı bombaların da verildiği yine bu reklamlarda açıklanmaktadır. Bu örnek, herkesin herkese karşı savastığı bir toplum düzeninin, insan davranışları ve ahlak anlayışı üzerinde ne gibi etkiler yarabileceğini açıkça gösteriyor. Böyle bir düzende umutsuzluğun ve çürümün yaygınlaşması en tabii sonucudur.» (sayfa 5)

Roger Garaudy'nin «Sosyalizm ve Ahlak» adlı kitabından aldım bu satırları; (GERÇEK YAYINLARI, çeviren: Selâhattin Hilâl, Aralık 1965, İstanbul, 96 sayfa, 4 lira) Son ayların piyasa bolluğu içinde özel bir dikkatle muhakkak seçilip hemen okunması gerekli bu özü eserden. Darwin'in, Spencer'in, Hegel'in nihayet Marx'la Engels'in ana kaynaklarından yoksun bir ortamda insanlık tarihinin gelişimini, bu gelişim içinde boyuna değişen ahlak biçimlerini bu kadar açık bir yorumla özetleyen; «yabancılaşma», «başkaldırma», «Sosyalist hümanizma»... gibi iyi bilinmeden tekrarlanan temel kavramları bu kadar aydın bir düşünce ve dil yayınlığına getiren başka hiçbir eser tanımıyorum. Bir defa daha onaylıyorum ki en kolay anlatılan şey, en iyi düşünülmüş ve kavranmış olan şeydir. Yazıdaki her çeşit bulanıklık ise, kafanın karanlık noktalarındaki karmaşıklıkla dile bulaşan güçsüzlüğü. R. Garaudy'nin «Sosyalizm ve Ahlak» bu aydın kitap, üstelik konunun sahiplerinden usta bir çevircinin bilgili diliyle geliyor. Selâhattin Hilâl'in adı, okuyucuyu kitaba vaklaştıran güven sebeplerinden biridir.

Bir tarih terkihiyle ahlak sorunu yönelen Garaudy, bu küçük ama eksiksiz kitabında, pratikten yola çıkıp teorik açıklamaların özüne dokunarak gene pratiğe dönüyor. Din ahlakıyla bilimsel ahlakın karşılaştırmasını özdeğerken ilk sayfada yaygın bir sanıyı sarsarak söze başlıyor: «Marksizm; ahlakı, dini görüşlere dayandırmaya karşı olduğu gibi, pozitivist görüşlere de karşıdır.» (7). Ardından, «Modern toplumun hareket kanununu keşfetmeyi amaç edinmiş olan «Kapital» görüşüyle, «katıksız akıl terimini tanı kavramının lâikleştirilmesi bir kopuşu olarak kullan» Kant felsefesinin eleştirisi (11) ve teolojik ahlakın bu son örneğinden ayrılarak bilimsel bir temel seçimi. Hem fizik ve biyolojik tabiatın gelişmesini, hem insan emeğinin yarattığı insanı gelişmeyi hem de ekonominin ve politikamın değişmesini inceliyen tarih bilimini (13) temel yapıp ahlakı araştırılması. Önce insanı tabiatın bir parçası, zaman ve mekân içinde bir an ve bir uğrunu olarak sayan biyolojik gerçekleri anan R. Garaudy, insan tarihini tabiatın tarihinden ayırma temel görüşe geliyor (17). «İnsanoğlunun tarihini insan yapmıştır.» (Konunun bu bölümünü aydınlatma çıkaran iki önemli eser daha var elimizde, Garaudy'nin de beslenmiş olduğu iki seçkin kaynak: Alfred Bayet'ine Bilim Ahlakı, çeviren Vedat Günyol, Çan Yayınları 1963 - Jean Rostand'ın Biyoloji Açısından İnsan, çeviren Ender Gürol, Varlık Yayınları, 1964)

İnsana has emeğin ortaya çıkışı ve gelişimi, emek araçlarının yaratılışı (18), toplumun kolektif emeği ve tabiatı egemenlik (21), kapitalist toplumda emeğin üretkenliğini arttırmak için kullanılan yöntemlerin ahlakı değerleriyle sosyalist emek anlayışının ayrılığı (23-24), iş bölümü ve özel mülkiyetin yarattığı birtakım (25), insanın emeğinden ayrı düşüşü (26), Yabancılaşma sorunu ve bunun Hobbes'dan Hegel'e ve Marx'a kadar değişen açıklaması (26-36), emeğin meta haline geldiği toplumların kapitalist orman kanunu (sermayenin vahşi ormanı) (39), insanın kendi varlığından kovulması (41)... gibi açıklama aşamalarından sonra Burjuva Ahlakı (42-57).

SOSYALİZM VE AHLAK

Roger Garaudy

Sınıflara bölünmüş her toplumda ahlakın bir sınıf ahlakı olması zorunlu olduğuna göre (43) çağdaş üç ahlakın -derebeylik kalıntıları, çürümek üzere olan burjuva ve her an gelişen işçi sınıfı ahlakının- benzerlik ve ayrılıkları nelerdir? Rönesans hümanizmasının derebeylik dünyasına karşı kazandığı yenginin sebeplerini açıklayan Garaudy (47-50) burjuvazinin özgürlük sandan köleliklerini açıklıyor: «Raslantılardan yararlanabilme imkânına bireysel özgürlük adı verilen toplumlarda burjuva özgürlüğünü özünden doğan işçi köleliği.» (51) Serbest ticaret ve en çok kâr ilkesiyle suçlar arasındaki ilgi (55), ahlakın yeni amacını ortaya koyar: «Her gerçek hümanizma için ahlakın konusu ve amacı, yabancılaşmaya son vermektir.» (57).

Yabancılaşmayı doğuran dünyayı değişikliğe uğratmak için (58), Rousseau özlümü (59), mevcut zenginliklerin paylaşılmasını teklif eden ilkel görüş de yetmez. «İşçi sınıfının meselesi bir varlık, bir varolma meselesidir, malikolma meselesi değildir.» «İnsanın tarihe yön verebilmesinin bilinc ve sorumluluğu» (61) emekçinin üç çeşit davranışı ile ortaya çıkar: Günlük kârartar ardında koşan emekçi kişisel çıkarı için çalışır veya takdiri ilâhiye boyun eğebilir; tepki gösteren işçi kör başkaldırmalardan organize mücadelelere de geçebilir; kökünü bilmeden olan kavrayıcı bir bilince ulaşamazsa, gerçek görevini anlayamaz (62). «Demek ki işçi sınıfı hareketinin doğurduğu ahlak, işçi sınıfının yantısı mücadeleyi nasıl olsa kazanacağını ve bunun kaçınılmaz bir sonuç olduğu vereceğine değil, bu mücadelenin insan özünü ve varlığını gerçekleştirmek amacıyla güden bir hareket olması vereceğine dayanmaktadır.» (64)

Burada insan ahlakının bir seçim sorumluluğu demek olduğunu belirten Garaudy (68) hristiyan ahlakının gaye ile araçları arasındaki gelişmeyi açıklayan örnekleri vererek (68-74) Camus «Başkaldırma» sanıı eleştirisine geçiyor (74-76); sonra ahlaklı olmanın şartları: «Önemli olan, insanların ahlaklı olabilecekleri şartların yaratılması ve gayri ahlâkîliğin temeli olan toplumsal gerçeklerin ve zorunlulukların ortadan kaldırılmasıdır.» (79).

Son bölüm «Bütünsel İnsan». Ahıyazısını kendi değiştiren Prometheus davranışı; en yüce tanrısallık olarak insan bilincini kabul eden, insanın geleceğine inanmanın kişisel sorumluluğu ile dünyayı yaratılmasına yendi den girerek hayvanlar dünyasından kesin olarak koparak insanı yaşama şartlarına kavuşan (82-87), zorunlu çağından özgürlük çağına geçiren (88) sosyalizmin yarattığı bütünsel insan (91). «Sosyalizmin ahlakı, insanların en yüce özlüklerini kapsayacak, kabul edecek ve aşacak kadar evrensel bir ahlakıdır. Bütün demokratların ve gelecekte yarı olan bütün insanların özlükleri ve amaçları sosyalist ahlakın kapsamı içinde yer almaktadır. Bu ahlak, hayatımızın bir anlamı olduğunu ve insanların tarihinin de bir anlam taşıdığını farketmemizi sağlamaktadır.» (95)

Ahlakî tavrın daha görgü kurallarından, öğrenim inceliklerinden, terbiye ve nezaket davranışlarından, toplum içinde zorunlu bazı uyumalardan ibaret olduğunu sanan, «iyi ahlak derneğinin» öğütleriyle gazete ve radyo ilanlarından medet umulan bir toplumda ahlak sorununun böylesine açık bir tarih ve felsefe açısından bu kadar anlaşılır bir özelle böyle derinliğine verilmiş, günümüzün kaçırılmaz fırsatlarından biridir. Garaudy'nin kitabı herhalde hemen okunmalıdır.

A. KADİR'in iki Kitabı:

ESKİ ÇAĞLAR TARİHİ

(Tarih-i Kadim)

Büyük Şair Tevfik Fikret'in, yıllardır unutturulmaya çalışılan okul kitaplarına alınmayan en güçlü şiiri, bugünün diliyle yeniden yaratıldı; ve genç kuşaklara armağan edildi. 3 Lira.

HOŞ GELDİN HALİL İBRAHİM

(Sürgünlük Şiirleri)

Genişletilen İkinci Baskı.

3 Lira

Ödemeli adresi: P.K. 58 — Beyazıt, İstanbul

YON — 160

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T. A.Ş. Özel Murakıplar Raporu nihayet açıklandı. Özel murakıplara gidilmesi, yolsuzluk aramaya hiç de niyetli gözükmeyen büyük hissedarların, kamu oyununun tepkisi üzerine başvurdukları bir usuldür. Aralarında Ankara Ticaret Odasının, Türkiye İş Bankası ve Koppers'in seçtiği kişiler de vardır.

Baş hissedarların yolsuzlukları açığa çıkartmaya niyetli görünmeyiş, Özel Murakıp Kurulu Raporunun önemini geniş ölçüde azaltmaktadır. Esasen murakıplar, şirketin başındaki Daniş Koper'in sağladığı belgelere dayanarak ve sınırlı konularda bir araştırma yapmışlardır. Raporda belirtildiği üzere, «ilk keşif fiyatlarına nazaran 450 milyon TL. lik karşılıksız masraf yapıldığı ve kurulan tesisin dünyadaki emsaline nazaran 3-4 misli pahalıya mal olduğu hususundaki iddianın incelenmesi imkânlarımızın dışında olduğundan ele alınamamıştır. 450 milyon TL. karşılıksız masraf yapıldığı hususunun tetkik ve tesbiti için, şirketin bütün muamelelerinin gözden geçirilmesi gerekir... Tesisin, dünyadaki emsallerine nisbette 3-4 misli pahalı olduğu keyfiyeti ise, tesisin kuruluş yerine, ham madde imkânlarına, dış ticaret relimine vesair hususlara göre değişir. Bu bakımdan ciddi bir kıyaslama güçlüğü karşısında söz konusu iddianın ikinci kısmı da ele alınmamıştır.»

Konu itibarıyla sınırlı araştırma, Türk Ticaret Kanununun 320 ve 336. maddelerinin ışığı altında İdare Meclisi üyelerinin sorumluluklarını tesbite yönelmiştir. Bu sebeple de araştırmanın alanı iyice sınırlanmış olmaktadır. Mesela Morrison firmasının hakını kararlaştırılan 11,7 milyon lira meselesini Murakıplar Kurulu «dâvânın hukukî mahiyetini incelemeye kendini yetkili görmediğinden» incelemiş değildir. Kurul, tazminata sebebiyet veren Ereğli - Çelik yetkililerinden, zararın istenilip istenilemeyeceğinin araştırılmasını tavsiyeyle yetinmektedir.

Aynı şekilde CHP Sakarya Milletvekili Burhan Akdağ'ın Mecliste ortaya attığı korkunç bir iddia araştırma dışında kalmıştır: Daniş Koper'in ortağı bulunduğu Bormak Şirketi, makinalarını gölge bir şahıs marifetiyle Morrison'a kiralamıştır. Yalnız NATO işleminde kullanılmak üzere ithal edilen bu makinalara Morrison'un ödediği 8,5 milyon lira kira bedeli, iddiaya göre İsviçre bankalarına yatırılmıştır. Kurul, bu meseleyi de, iddianın «Erdemir dışındaki şirketlerin defterleri üzerinde incelemeyi gerektirdiğini, fakat böyle bir yetkiye sahip bulunmadığını» belirterek kenarda bırakmaktadır. Halbuki Ereğli - Çelik hovardalıları yüzünden, devletin parası çarçur edilmiştir. Yolsuzlukların araştırılmasına devlet en geniş şekilde el koymalıdır. Fakat dar bir hukuk anlayışıyla, özel şirket sayılan ERDEMİR'in hissedar devlet kurumları yoluyla denetlenmesine gidilmek istenmiş, İnönü iktidarının düşmesinden sonra da devlet kurumlarının denetleme hevesi sönmüştür. Sümerbank'ın, olan bitenlerin baş sorumlusu Daniş Koper'i hâlâ temsilcilikte bırakması, yolsuzluk iddialarını umursamazlığın inkâr kabul etmez delilidir.

BASININ TUTUMU

Özel murakıpların son derece sınırlı ve esas itibarıyla şirketin sağladığı vesikalara dayanan araştırması, yine de önemli yolsuzlukların varlığını ortaya koymaktadır. Murakıplardan özellikle Prof. Dr. Ali Bozer ile Mazhar Hiçşamaz'ın çabalarıyla, bazı firmaların usulsüz şekilde nasıl kayırıldığı, nasıl hovardaca harcamalar yapıldığı ortaya çıkmıştır. Ne var ki basın, milletten parasını ilgilendiren bu üç milyarlık işte susmayı, ya da yolsuzlukları gizlemeye çalışan bir üslup kullanmayı tercih etmiştir. Basın, bol paralı şirketi ve yolsuzluklara ismi karışan büyük kapitalistleri kızdırmak korkusuyla, Murakıplar Raporunu ciddi şekilde incelemekten kaçınmıştır. Bu görev YÖN'e düşmektedir.

1 LIMAN İNŞAATI YOLSUZLUĞU: En ucuz teklif veren Arı İnşaat A. Ş. ve Cemal Okçuoğlu firmalarının teklifi, Chamberlain adlı bir yabancı uzmanın 9168 dolar karşılığı hazırladığı rapora dayanarak reddedilmiştir. Chamberlain, bîrız hatalarla dolu ol-

EREĞLİ - DEMİR YOLSUZLUKLARI

Türk basını kötü bir imtihan verdi

duğu bilirkişilerce tesbit edilen raporunda, teklif fiyatlarını «realist olmayacak derecede düşük bulduğu için» bu iki firmanın ihale dışında bırakılmasını istemiştir. Fakat Y. Müh. Prof. İsmet Erdemir, Y. Müh. Nejat Ölçen ve Y. Müh. Hüsnü Okçu'dan kurulu bilirkişilerin raporundan anlaşılmaktadır ki, liman inşaatını alan Sezai Türkeş - Fevzi Akkaya firmasının fiyatının yüksekliği, maliyet şişirmelerinden, kâr ve amortisman oranlarının büyüklüğünden ileri gelmektedir: Sezai Türkeş firması, aynı mahiyetteki kazıklar için, yükleme dokunda 1430 lira, boşaltma dokunda 7150 lira fiyat teklifi vermiştir! Aynı kazığın bu iki farklı fiyatı yüzünden Sezai Türkeş'in, Chamberlain tarafından pahlı diye beyenilen teklifi, öteki firmalardan 2 milyon lira yüksek olmuştur. Ayrıca Sezai Türkeş, yüzde 39,5 oranında bir amortisman öngörmektedir. Normal amortisman oranı ise, yüzde 10 civarındadır. Firma, inşaatı iki yıl süre ile kullanacağı bütün makinaların yeni durumda bedelini, amortisman diye maliyetine geçirmiştir. İş adamı Chamberlain, teklif edilen fiyatların analizini yapmadan, kazık fiyatlarındaki apaçık kazığı görmeden, «ucuzdur» diye Arı ve Okçuoğlu firmalarını ihale dışı bıraktırmış ve işin Sezai Türkeş'e verilmesini sağlamıştır.

Bir yabancı uzman tedarik edilerek tekliflerin onun sözüne göre değerlendirilmesi alışılmış usul değildir. Hele yabancı iş adamının uydurma raporunun şirket teknik servislerine dahi incelemek lüzumu duyulmadan, İdare Meclisi kararına mesnet yapılması önemli bir usulsüzlüktür. Bilirkişilerin belirttiklerine göre, eğer ihale Sezai Türkeş firması ile eşit imkânlarla sahip olan Okçuoğlu, ya da Arı firmasına verilseydi, liman inşaatı 6 milyon lira ucuzla maledilebilecekti.

2 KIREÇTAŞI YOLSUZLUĞU: Şirket, demir - çelik sanayiinin önemli bir ham maddesi olan kireçtaşı işini, uzun yıllar ihmal etmiştir. Neden sonra kireçtaşı işini, önemli usulsüzlüklerle Sezai Türkeş - Fevzi Akkaya firmasına vermiştir. Bir devlet kurumu olan

Türkiye Çimento Sanayii A.Ş. nin teklifi nazarı itibare alınmamıştır. Şirket İcra Komitesi, Bartın Liman Rüşumunu, Sezai Türkeş için 1.60 lira, çimento sanayii için 5 lira hesaplayarak, devlet kurumunun teklifini pahalı göstermiştir! Aslında yedi yıl süreli şartname esaslarına göre Çimento Sanayiinin teklifi 35.60 lira/ton, Sezai Türkeş'in teklifi 37 lira/ton'dur. Ve devlet kurumunun ocağı evsaf ve rezerv bakımından üstündür. Kayırılan Sezai Türkeş firması, kireç ocağına sahip değildir, ancak Bayındırlık Bakanlığının makinalarıyla ve Erdemir'in ocağından kireçtaşı sağlayabilmektedir. Bütün bu kolaylıklara rağmen, taahhüdünü yerine getirememiştir. Bu yüzden şirketin kireçtaşı ihtiyacı emniyette değildir. Üstelik, sağlanan kireçtaşının yüzde 33'ü şartname evsafına aykırıdır. Murakıp raporuna göre, düşük evsafli kirecin kullanılması fazla yakıt sarfedilmesi, erime süresinin uzaması, kapasitenin düşmesi, yarı mamul ve mamullerde istenilen evsafı tutturabilmek için ekstra muamelelere lüzum hâsıl olması v.s. gibi sakıncalar yaratmaktadır.

Görüldüğü gibi, «Sezaiçilik» Erdemir'e çok pahalıya mal olmaktadır, bu «Sezaiçilik»in nedenlerini araştırmak gereklidir.

3 BARAJ YOLSUZLUĞU: İhale hatalı bir projeye dayanarak yapılmıştır. Projedeki değişiklikler beklenmeksizin, iş ihaleye çıkarılmış ve maliyetler yükselmiştir.

İhale kararı Tekfen firmasına, tebliğ süresi geçtikten sonra bildirilmiştir. Firma bu samede ilk teklifinden caymış, yüksek fiyatlı ikinci bir teklif yapmış ve bu teklif ihalesiz kabul edilmiştir! İlk ihale bedeli 14 milyon lira idi. Şimdi barajın, 27 milyon liraya çıkacağı anlaşılmaktadır.

4 YARI MAMUL MADDE İTHALİNDE YOLSUZLUK: Yabancı firma tekliflerinin değerlendirilmesinde hataya düşülmüştür. Bu yüzden, bilirkişi Macit Çiğdemoglu ve Mehmet Emin Ekim'in raporlarında belirtildiğine göre, 294.610 dolar fazla para ödenmiştir. Erdemir, Kaiser firmasından ithalâtı nedense uygun bulmamıştır. Kaiser, bu

yüzden Erdemir'e ağır ithamlar yönelmektedir. Her hâlükkârda Kaiser'in reddi, 300 bin doların israfına yol açmıştır.

Yarı mamul ithalinde, şirketin hataları yüzünden gecikme, tesislerin faaliyete geçişini geri bırakmıştır.

5 KALSINASYON TESİSLERİ MESELESİ: Kireç yakma tesislerinin satın alınması için firmalardan teklif istenmesi müşavir firma Koppers'e bırakılmıştır. Koppers, son derece yüzeyde bir çalışma yaptığı hâlde, tekliflerin incelenmesini üç ay uzatmıştır. Bir Amerikan, bir de Alman firmasının teklifleri uygun bulunmuştur. Alman firmasının teklifi biraz daha ucuzdur. Fakat Erdemir Alman firmasının teklifini değerlendirmeyi iki ay sürüncemede bırakmıştır. Fabrikasının işletmeye alınmaları bakımından bu zaman kaybı önemlidir. Nihayet bu arada Koppers'in teklifi gelmiş, Maliye Bakanlığının da tasvibiyle, 505 bin dolarlık hisse senedi karşılığında, kalsinasyon tesisi Koppers'ten alınmıştır. Böylece 100 bin dolara yakın fazla fiyat ödenmiş olmaktadır. Tesisin gecikmesi sırasında, Erdemir, kireç ihtiyacını serbest piyasadan karşılamıştır.

6 ŞİRKETİN PERSONEL POLİTİKASI: Özel Murakıplar 525 ilâ

7500 lira ücret ödeyen şirketin personel politikası üzerinde de örnekleme usulüyle durmuşlardır. Görmüşlerdir ki, şirketin iş tanımları çığnenerak personel alınmaktadır. Yüksek mühendislik tahsilini gerektiren bir görevde, ortaokul mezunu vardır. Dört yıllık mühendislik görevini gerektiren işleri, ilköğretim ve ortaokul mezunları doldurmaktadır. Şirketin 4 yıllık yüksek öğrenim ve 3 ilâ 5 yıllık tecrübe devresine ihtiyaç gösterdiği Gümrük Uzmanlığı, bir yıl hukuk, bir yıl da edebiyat okumuş tecrübesiz bir gence bırakılmıştır. 8 yıl tecrübe isteyen Dış Alımlar Şefliği, İngiliz Fjlojisinden mezun tecrübesiz bir kişinin elindedir. Raporda bunun gibi daha bir sürü örnek verilmektedir. Anlaşılan, özel teşebbüs mucizesi diye ilân edilen Erdemir de, torpillerin çiftliği olmaktan kurtulamamaktadır.

7 MAMUL FİYATLARI MESELESİ: YÖN'ün ısrarla üzerinde durduğu meselelerden biri, ihracat yapacağı söylenen Erdemir'in mamul fiyatlarının aşırı ölçüde yüksek oluşuydu. Nitekim Murakıplar, levha ve saçlarda Erdemir fiyatlarının Ortak Pazaraya nazaran yüzde 25,7 ilâ 42,1, A. B. D. fiyatlarına nazaran da yüzde 39,1 ilâ 40,5 yüksek olduğunu belirtmektedirler. Teneke fiyatlarında yükseklik ise yüzde 36,5 tir.

Fiyatlar, yüzde 3,5 gibi çok düşük bir amortisman oranı uygulandığı hâlde, bu ölçüde yüksektir. Murakıplar, «bilanço ve netice hesaplarının samimiliği ve sağlan bir ofinansman politikası» yönlerinden düşük amortisman uygulanmasını tenkit etmektedirler. Fakat yüksek bir amortisman oranı, fiyatların daha da artmasına yol açacaktır.

Son derece pahalı bir çeliğe dayanan sanayi kurumunun mahzurları ise ortadadır. Bu, millî sanayi dış ülkelerle rekabet edemeyecek demektir. Çok daha ucuz fiyatla gerçekleştirilebilecek Erdemir'in ortaya çıkarttığı en büyük sakınca budur: Üç büyük Amerikan teklifi, Amerikan hükümetinin sağladığı kredilere el koymuşlar ve Erdemir'in müşaviri, proje yapıcısı, denetlevicisi, satıcısı ve ortağı olarak son derece pahalı bir tesis ortaya koymuşlardır. Buna, Daniş Koper'in baş sorumlusu olduğu sonraki çeşitli hovardalıklar eklenmiştir. Böylece bir israf ve pahalılık örneği meydana gelmiştir. Bunun bedelini Türk Milleti ve ekonomisi ödeyecektir.

Murakıplar Raporu, bu israf ve hovardalığın çok sınırlı bir kısmına ve dar bir sorumluluk anlayışı içinde dokunmaktadır. Şirket yöneticileri, baş hissedarlar yolsuzlukları örtmeye niyetli göründüklerine göre, Murakıp Kurulu Raporuna rağmen, muhtemelen ibra edileceklerdir. Ama bir Meclis araştırmasıyla meseleye el koyan Millet Meclisi, devlet parasının hovardaca israfına yol açan Ereğli - Çelik meselesinin peşini bırakmamalıdır.

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN

Basarı ile kullanılır!

GRİPİN KININLI GRİPİN GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir